

ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ

ΕΝΑ ΚΟΜΜΑΤΙ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΡΩΤΟ
ΛΟΓΟ ΤΩΝ "ΠΑΡΑΔΕΙΣΩΝ".

Α. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ

ΤΗΣ ΔΑΣΚΑΛΑΣ ΤΑ ΜΑΓΙΑ, ΔΙΗΓΗΜΑ.

Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗ

ΤΑ ΒΗΜΑΤΑ, ΠΟΙΗΜΑ.

ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΠΑΡΓΑ

Η ΧΙΟΝΟΝΕΡΑ ΊΔΑ, ΡΩΣΣΙΚΗ ΠΑΡΑΒΟΛΗ

ΜΠΕΤΟΒΕΝ

ΔΙΑΘΗΚΗ ΤΟΥ ΗΕΙΛΙΓΡΥΣΤΑΤΩ.

Ι. Ν. ΓΡΥΠΑΡΗ

ΑΙΣΧΥΛΟΥ ΕΠΤΑ ΕΠΙ ΘΗΒΑΣ ΤΕΛΟΣ.

Δ. ΖΑΧΑΡΙΑΔΗ

ΝΙΤΣΣΕ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΟΚΡΑΤΙΑ.

ΚΟΡΟΛΕΝΚΟ

ΤΟ ΤΡΕΛΛΟ ΠΑΙΔΙ.

Γ. ΛΑΜΠΕΛΕΤ

ΣΤΗΝ ΠΕΝΤΕΛΗ, ΔΧΤΙΔΑ ΚΑΙ ΣΚΙΑ,
ΠΟΙΗΜΑΤΑ.

Η ΓΙΑΠΩΝΕΖΙΚΗ ΨΥΧΗ

ΑΠΟ ΕΝΑ ΓΙΑΠΩΝΕΖΟ.

ΣΠ. ΔΕ ΒΙΑΖΗ

ΕΠΤΑΝΗΣΙΟΙ ΠΟΙΗΤΑΙ
ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΜΑΡΤΕΛΛΟΣ.
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

ΝΕΑ ΖΩΗ

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ:

ΑΙΓΥΠΤΟΣ . . . ΓΡ. Δ. 40.
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΝ . . . ΦΡ. Χ. 12.
ΤΟ ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ . . . ΓΡ. Δ. 4.

Ν Ε Α Ζ Ω Η

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΟΡΓΑΝΟΝ * * * * *

* * * * * ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΕΤΟΣ Ε' - ΑΡΙΘ. 59-60. * *
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ-ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1909
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ * * * *

ΕΝΑ ΚΟΜΜΑΤΙ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΡΩΤΟ ΛΟΓΟ ΤΩΝ

“ ΠΑΡΑΔΕΙΣΩΝ ”

Μὰ ἐγὼ δὲ θέλω τὴν ἔγνοια, τὸ κοίταμα ἐγὼ τῶν ἀνθρώπων,
θέλω τὸν Ἄνθρωπο, μόνο σὲ κεῖνο — στοὺς ἀνθρώπους ὄχι —
μόνο στὸν Ἄνθρωπο ἐγὼ τὸ λουλούδι τοῦ Λόγου προσφέρνω.
Μένα ἢ χαρὰ τῆς ζωῆς μου καὶ ἢ χάρη μου, ἢ δέσποινα Μοῦσα
τὸ μέτωπό μου βαθιὰ μὲ τὸ Πά ν τ α τὸ σφράγισε κι ὄχι
μὲ τὴ σφραγίδα τοῦ Τ ὶ ρ α. Κ' ἐγὼ δὲ γυρεύω τοὺς ἤχους
περαστικά πού νοτίζουν τὰ μάτια τῶν ὄσων περνᾶνε·
νὰ τῆς χαρίσω γυρεύω κ' ἐγὼ τῆς αἰώνιας Ἰδέας
γιὰ τὰ αἰώνια χτίσμα ὁμορφιάς πού νὰ στέκεται ὀλόρθο
στὰ πολυάραχα πέλαγα ἀτάραχο σὰ νὰ τὸ στήσαν
οἱ νεροκόρες πολύτροπες τοῦ ἥρωα τεχνίτη δουλεῦτρες.
Δὲν εἶμ' ἐγὼ γιὰ νὰ χύνω σκοποὺς καὶ νὰ δίνω τραγούδια
κομματιαστά, πεταχτά, σκορπιστά, τῆς χαρᾶς ἢ τοῦ πόνου.
Ἦρθα νὰ ὑψώσω τὸν Πύργο, νὰ χτίσω ἦρθα δῶ τὸ γιοφύρι
ἀψηφητῆς ποταμῶν ἢ γκρεμῶν ἢ κυμάτων ἢ ἀέρων.
κι ἄν νὰ ποτίσῃ τα πρέπει τὸ αἶμα τὰ χτίσματα τοῦτα

για να ριζώσουν, θά δώσω τὸ αἷμ' ἀπ' τὰ σπλάγχνα μου, θῦμα σφάζοντας μόνος μου, ἀπάρθενο. Καὶ ἤρθα νὰ βάλω στὰ λόγια τὰ πιὸ σοφὰ τὸ κορμὶ τὸ πιὸ στέρεο, καὶ ἤρθα νὰ ριζώ πιὸ μαγικὴ μιὰ πορφύρα στὴ μάγισσα γύμνια τῶν κύκλων, τῶν ἰδεῶν, τῶν ψυχῶν, τῶν ἐρώτων, τῶν κόσμων, τῶν ὄλων.

Χαίρετε! Χαίρετε πρῶτα κι ἀπ' ὅλους οἱ ἀρχαῖοι καὶ οἱ πρῶτοι, πὺν νὰ ξεχνιέστε μορεῖ, μὰ πὺν ὑπάρχετε, μήτε περνάτε, Ὀμηρ', Αἰσχύλε, Λουκρήτιε, ὦ Μίλτονα, ὦ Δάντη, ὦ Σαιξπήρε, κ' ὕστερα Ἐσὺ πὺν δὲν ἔχεις κἄν ὄνομα, κ' εἶσαι γιομάτος ἀπ' τὴν ψυχὴ τοῦ μεγάλου μου Γένους, κι ἂν ὄνομα θέλεις, εἶσαι ὁ Λαός, εἶς' ἐσὺ ὁ ραψωδὸς κι ὁ Ἀκρίτας, τοῦ Κωσταντῆ πλαστουργέ, τῆς ἀγνῆς Ἀρετούσας πατέρα, ἄξιος ἐσὺ νὰ δεχτῆς τὸ φιλὶ τοῦ πικροῦ Φλωρεντίνου. Κ' ὕστερα χαίρετε κι ὅλοι, ἀπὸ δῶ κι ἀπὸ κεῖ κι ἀπὸ πέρα, ὦ ρυθμοπλέχτες ποιητές, λατρεμένοι δασκάλοι καὶ φίλοι, πὺν τὰ τραγοῦδια στὸν ἄνεμο δὲν τὰ σκορπάτε μονάχα ξέγνοιαστοι καὶ ὅπου, σὰν κίτρινα φύλλα ἢ σὰν πούπουλα ὀλάσπρα, καὶ εἶν' ἰδική σας ἡ λύρα, τὸ κρῦσταλλο, ἡ θεία γαλήνη περιμαζώνει καὶ ἡσυχο κάνει φῶς ἄσπρο τὴ φλόγα τὴν ἀνυπόταχτη τοῦ ἄλικου πάθους. καὶ ἡ βυθισμένοι στῶν ὄραμάτων τὰ πέλαγα μέσα ἢ γυροτοὶ πρὸς τὰ ὄντα καὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς πλάσης μὲ τρῖσβαθα ὀλάνοιχτα μάτια, δώσατε πρόσωπ' ἀνθρώπων στὰ ὄνειρα, δώσατ' ἀγγέλων ὄψη στὰ σώματα, ἐσεῖς τῶν ὀραίων μὲ καιροὺς καὶ μὲ κόπους οἱ ἀρχιτέχτονες, θέλω. Τραβῶ πρὸς τὴ μαύρη τὴν πόρτα τὴν κλειδωμένη στὴ μέση δυὸ κόσμων, αὐτοῦ κ' ἐνὸς ἄλλου. — Παραμονεῦει ξεσκέλαστη πίσω ἀπ' τὴν πόρτα ἡ Ἀλήθεια. — Κλειδοκρατόρισσες, φέрте κλειδιά, φυλαχτόρισσες, Κίρκες, κλειδιά, Ἀφροδίτες, Βιργίλιοι καὶ Σίβυλλες, ὦ Βεατρίκες! Ταῖρι τὸ θεῖο σας περπάτημα κάμετε μὲ τὸ δικό μου τὸ θνητὸ πόδι πὺν πάντα σκοντάφτει. Ὄδηγηστε με. Εἶμ' ἄξιος. Σάτυρε, εἰκόνα τοῦ κόσμου θεοῦ πὺν ἓνα κόσμο τὴν κάνεις τοῦ Βίχτορ Οὔγου τὴ γάλκινη σάλπιγγα μὲ τὴν πνοή σου, κ' ἐσεῖς πανάγαθοι Πρόσπεροι μὲ τὴ βοήθεια τῶν Ἄριελ, κ' ἐσεῖς ἀξήγητες πάντα καὶ ὑπέροχτες Μάννες, φυλάχτες τῶν Ἐλενῶν γιὰ ταιριάσματα νέα μὲ τοὺς Φάουστους!

Κίρκη, Ἀφροδίτη, Βιργίλιος καὶ Σίβυλλα καὶ Βεατρίκη;
Ἄλκη μου, ἐσὺ! Τὴ θνητὴ σου ζωὴ τὴ γνωρίζει
τοῦτο σου τὸνομα νὰ τὴν καὶ ἡ νέα ζωὴ σου ροδίζει
μὲ τὸνομά σου τὸ νέο, ἀκριβέ, τῆς ἀθάνατης ζήσης·
κράζεσαι τώρα Πασίχαρος, χάρι τῶν πάντων, τῶν πάντων
γνώστης ἐσὺ, ρυθμιστὴς καὶ ὀδηγὸς πρὸς τὰ ὕψη πὺν φέρουν
ἴσα σὲ ἀπάτητες κάποιες κορφές Ἰμαλαίων καὶ Ὀλύμπων.
Τῶν ἀλλασμάτων, ἀπίστευτων, μέγας θεὸς εἶν' ὁ Χάρος!

Ὅχι τραγοῦδι μ' ἐσένα, τραγοῦδι ὄχι πιά πρὸς ἐσένα,
ὄχι τραγοῦδι σὰν κρίνου καὶ σὰν ὑακίνθου λουλούδι.
Μήτε ἡ δροσιὰ τοῦ παιδιοῦ, μήτε ἡ στάλα στοῦ τάφου τὸ χόρο
κρυσταλλωμένη, πὺν ἂν εἶναι διαμάντι δὲν ξέρεις ἢ δάκρυο.
Ὅχι τραγοῦδι· τροπάρι θὰ ψάλω μ' ἐσὲ καὶ γιὰ σένα,
μεγαλυνάρι τοῦ ὄρθρου ἀπὸ ψάλτη πὺν μόλις τὸ στόμα
τάργοκινᾷ στὸ στασιδί του ἀσάλευτος μέσα, τὰ χέρια
σταυροδετὰ στὴ μαυράδα τοῦ ράσου του ἐπάνω, σὰν ἴσκιος,
μόνο φωνή, κάποιο βουῖσμα βαρὺ καὶ μονότροπο, μόνο
μάτι ἀσκητῆ πὺν δὲ φεύγει ἀπ' τὸ λάνοιχτο μπρὸς του φωτῆ, ἢ
μάτι, παρὰ γιὰ νὰ πάη νὰ σταθῆ καρφωτὸ καὶ νὰ σβύση
πέρα ἀπ' τὸν ἄσπρο οὐρανὸ πὺν γεννᾷ, καθὼς καίει, τὸ λιβάνι,
πέρα, στὰ ὕψη τοῦ τρουλλου ὅπου κρέμεται κι ὄλο σὲ βλέπει
τριγυριστὸς ἀπὸ μάτια, ὄλος μάτι κ' Ἐκεῖνος ὁ ἴδιος,
ὁ Παντοκράτορας. Μεγαλυνάρι πὺν ἀργόχυτο κ' ἔτσι
στῆς ἐκκλησιᾶς τὰ θαμπὰ καὶ στοῦ ὄρθρου τὰ θάμπη, δὲν ξέρεις
ἂν ἀπ' ἀνθρώπου ἤρθε στόμα, ἢ ἂν εἶναι μουρμούρισμα κάποιο
πὺν ἰσοζυγιάζοντας πάντ' ἀνοιχτὰ τὰ φτερὰ μουρμουρίζει
τὸ μυστικὸ Περιστερὶ ἀποπάνου ἀπὸ τᾶγιο τὸ Βῆμα.
Ἔνα τροπάρι. Κ' ἐγὼ θὰ τὸ ψέλνω, κ' ἐσὺ στὸ πλευρό μου
κανοναρχώντας, παιδί τοῦ χοροῦ, θὰ κρατᾷς μου τὸ ἴσο,
κ' ἡ λιγερή σου φωνὴ θάνεβαῖνη, γιομίζοντας τᾶδειο,
ὄλα ἀρμονίζοντας, δέηση μαζὶ καὶ ἀποκάλυψη καὶ ὕμνος,
σὰ νὰ τὰ στέλνη ἓνας ἄγγελος γαλανοφόρος, πὺν στέκει
ζωγραφισμένος ἀπάνου στὸ τέμπλο, πὺν στέκει, μὰ τρέχει
κάποια μεγάλη χαρὰ γιὰ νὰ φέρη σὲ κάποιο ἀπὸ τᾶστρα.

Καὶ τὸ τροπάρι δὲ θὰ εἶν' ἀπ' αὐτὰ πὺν γεννιένται, τρανεύουν,
δέρονται μαῦρα καὶ κλαίονται καὶ σβουῶνται σ' ἀγέλαστες πέτρες
μιᾶς χριστιανῆς Ἐκκλησιᾶς. Θᾶξη μέσα του ὄλους τοὺς ἤχους
γιὰ νὰ ταιριάξῃ στὸν κάθε ναό, μὲ τὸ φῶς τῆς καντήλας,
καὶ μὲ τὸν ἥλιο, θεοὺς μὲ θεοὺς, τοὺς Χριστοὺς μὲ τοὺς Βάκχους.

Γενάρης τοῦ 1906.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΤΗΣ ΔΑΣΚΑΛΑΣ ΤΑ ΜΑΓΙΑ

Μεγάλο θάμμα ἔγινε, εἰς ὅλη τὴ γειτονιά— καὶ εἰς ὅλο τὸ χωριὸ μάλιστα— ἓνα Σάββατον πρῶτ', καθὼς ἐπῆγεν ἡ νεαρὰ δασκάλισσα, συνοδευομένη καὶ ἀπὸ τὴν μικρὴν ὑπασπιστίαν τῆς, τὸ Οὐρανιώ, τὸ θυγάτριον τοῦ Παναγιῆ τοῦ Κυρανδῶνῃ, διὰ ν' ἀνοίξῃ τὴν πόρταν τοῦ Σχολείου· ἡ μικρὴ ὑπασπίστρια ἐπροπορεύετο κρατοῦσα ἓνα κομπὸν κουτί, καὶ δύο τυλιγμένα ἐργόχειρα, ἔκαμνε χαριτωμένους μορφασμούς ὡς ἀτενίσματα, εἶχε τὴν ξανθὴν πλεξίδα τῆς λοξὰ πρὸς τὸ ἓνα αὐτί, κ' ἦτο ὅλη μειδιάμα καὶ χάρις, ὥστε ἡ μὲν μυτίτσα τῆς ἐγίνετο πλακαρὴ καὶ σχεδὸν ἐξηλείφετο, ἀπὸ τοὺς δύο μορφασμούς καὶ τ' αὐλακάκια τὰ σχηματιζόμενα ἐκατέρωθεν, ἀπὸ τὸ πτερύγιον τῆς ρινὸς— ἕως τὰ κάτω βλέφαρα, καὶ τὰ ματάκια τῆς μσοκλεισμένα ἐτόξευαν ὑγρὸν σπινθῆρα ἡ δασκάλισσα, γλωμῆ, μὲ παιδικὸν πρόσωπον, λευκοφορεμένη, καθὼς καὶ ἡ μικρὴ συνοδὸς τῆς, ἀναδεδεμένη τὸν στέφανον τῆς πλουσίας κόμης τῆς, ἄμεμπτος εἰς τὰ τῆς μόδας ἀλήθεια, τὰ κορίτσια τοῦ Σχολείου, εἶχαν μάθη καλοὺς πολιτισμένους τρόπους ἀπ' αὐτῆς τῆς δασκάλης· ἐμάθαιναν γράμματα καὶ χειροτεχνήματα, ἔκαμνον ὡς καὶ γυμναστικὴν, ἔν-δύο-τρία, εἰς τὸ προπύλαιον τοῦ Σχολείου· ἡ κόρη τοῦ Ντάκου εἶχε μάθη πῶς νὰ χτενίσῃ τὰ ἀχρὸχροα μαλλιά τῆς, ξέπλεκα, ἀπλωμένα ἐπὶ τῶν νώτων, μέχρη τῆς μέσης, λευκοφοροῦσα ὡσάν ἀνεράϊδα τοῦ βουνοῦ· ἡ παιδίσκη τοῦ Σταίου καὶ τοῦ Λεγαντῆ εἶχον μάθη μὲν μαρὲν, καὶ καρρὲ, ἀκόμη καὶ τρασπαράν· καὶ τὸ θυγάτριον τοῦ Σταμάτη τοῦ Μπλατσίνη εἶχε μάθη εἰς ἓνα μονότονον ἀχρωμάτιστον ἦχον διάφορα ἀνόητα τραγουδάκια· ὅσον ἀφορᾷ τὴν ξανθὴν πλεξίδα λοξὴν πρὸς τὸ αὐτί, ὅλαι σχεδὸν αἱ μαθητρίαι τὴν εἶχον ἀναπετάσει ἐσχάτως· ἄλλοι ἔλεγον ὅτι ἀπ' ἐκεῖνο τὸ αὐτί ἐβγήκε τὸ μυαλὸ τῆς

δασκάλας καὶ τῶν κοριτσιῶν, ἄλλοι ἔλεγον ὅτι ἐξητιμίσθη ἀπὸ τὴν κορυφὴν τῆς κεφαλῆς, διὰ μέσου τῶν ριζῶν ἐκάστης τριχός, καὶ ἄλλοι ἔλεγον ὅτι εἶχε φύγη ἀπ' ἐπάνω ἀπὸ τὴν ὀροφὴν τοῦ Σχολείου· πλὴν ταῦτα ἦσαν λόγια τῶν γραϊδίων τῆς γειτονίας, τῶν γλωσσολῶν, ὁποῦ μεταχειρίζονται τὴν ρόκαν μόνον ὡς συνόδευμα τῶν κινήσεων τῆς γλώσσας, ἢ ἔχουν τὴν κακολογίαν οἰονεῖ ὡς κέλευσμα πρὸς ἀνακούφισιν τοῦ κόπου τῆς ρόκας. Ὁ κόσμος θὰ ἐξακολουθῇ πάντοτε νὰ βαδίζῃ ἐμπρός, πότε κουτσα-κουτσα, πότε σήκω-πέσε· μὲ σκιρτήματα μονοπόδα, μὲ σκοντάμματα, ἢ μὲ βήματα καρκίνου· καὶ ἀλλοίμονον εἰς τοὺς ὅσοι ἐγήρασαν, κ' ἐκουράσθησαν, καὶ δὲν δύνανται νὰ παρακολουθήσουν· εἰς ὅσους «ἐπαλαιώθησαν, καὶ ἐχώλανε ἀπὸ τῶν τριβῶν αὐτῶν.»

* *

Λοιπὸν ἐκείνην τὴν πρωΐαν Σαββάτου, περὶ τὰς ἀρχὰς Μαΐου, καθὼς ἠνοιχθῆ ἡ πόρτα, καὶ εἰσῆλθεν ἡ Εὐανθία, ἡ νεαρὰ δασκάλισσα, δὲν ἐπέρασαν δύο λεπτά, καὶ ἡ μικρὴ ἀκόλουθός τῆς, τὸ Οὐρανιώ, ἀφῆκε βαθεῖαν κραυγὴν ἐκπλήξεως.

— Κυρία! κυρία!

— Τί εἶνε;

— Ἴδέτ' ἐδῶ!... ἔλα νὰ ἰδῆς.

Ἡ νεᾶνις ἔκαμε τρία βήματα πρὸς τὸ μέρος ὅπου τὴν ἐκάλε ἡ παιδίσκη. Δίπλα εἰς τὴν μεγάλην τράπεζαν τῆς δασκαλοκαθέδρας, ὅπου ἀπετίθεντο συνήθως οἱ ἔλεγχοι καὶ καταλογοὶ, ὡς καὶ τὰ τετράδια τῶν μαθητῶν, ἐπὶ τοῦ μικροῦ τραπέζιου τοῦ χρησιμεύοντος διὰ τὴν διδασκαλίαν καὶ ἐξάσκησιν τῶν χειροτεχνημάτων, ἔκειντο φύρδην μίγδην μερικὰ ἀντικείμενα ξένα ὅλως πρὸς τὸ Σχολεῖον, τὰ ὁποῖα ἦτο ὅλως ἀπορον πῶς εὐρέθησαν ἐκεῖ. Ἐν πρώτοις χόρτα τινὰ καὶ ἄγρια ἄνθη, πα-

παροῦνες καὶ σταχυοειδῆ, λυσοχόρτα, μαϊόχορτα, καὶ ὀλίγα κλωσταὶ καννάβιναι καὶ ἐκ καρβοσοχίου, μακροὶ τρίχες γυναικείαι μαῦραι, ἄλλαι τρίχες φοράδας κόκκινες, μικρὰ κόκκαλα ἀπὸ τὸ Κοιμητήρι, καὶ τέλος ἓν κρανίον ἀνθρώπινον. Τί ἦσαν ὅλ' αὐτά; καὶ τί ἠθελαν ἐκεῖ; Βεβαίως μάγια· ἐχθροὶ τὰ εἶχαν ρίξει τῆς δασκάλας.

Τῆς μικρᾶς παιδίσκης ἐξηλήφθη ὁ μορφασμός τῆς, τὸ χαμόγελόν τῆς ἔσβυσε, καὶ ἡ μυτίτσα τῆς ἡ πλακαρὴ ἐσχηματίσθη εἰς προεξοχήν. Ἡ νεαρὰ δασκάλισσα ἐγέλασε. Δὲν ἐφαινετο νὰ πιστεῦῃ τὰ μάγια.

Ἡ Οὐρανιώ συνέπλεξε τὰς χεῖρας ἐν ἀδημονίᾳ.

— Μάγια σὰς κάμανε, κυρία, μάγια!..

— Δὲν εἶνε τίποτε, Οὐρανία· μᾶζωξέ τα νὰ τὰ πετάξῃς ἔξω.

— Ἐγώ, κυρία, νὰ τὰ πιάσω μὲ τὰ χεράκια μου!

— Κάμε αὐτὸ ποῦ σοῦ λέω, διέταξεν ἐν ἀνυπομονησίᾳ ἡ δασκάλισσα· δὲν εἶνε τίποτε... πρὶν ἔλθῃ κ' ἡ ἄλλη, καὶ τὰ ἰδῆ· καὶ τότε τὸ μικρὸ γίνεται μεγάλο.

Ἐτι λαλούσης αὐτῆς, εἰσῆλθεν ἡ Εὐθαλία, ἡ δευτέρα δασκάλισσα, συνοδευομένη καὶ ἀπὸ τὴν μητέρα τῆς. Ἦτο στρογγυλοτέρα ὀλίγον τὸ ἀνάστημα, ὅπως ἡ ἄλλη ἦτο λιγνὴ, παχουλὴ, ὅσον ἰσχνὴ ἐκείνη, μὲ παιδικὸν πρόσωπον, ὅπως ἡ πρώτη, ὀλιγώτερον κομψή, ἀλλὰ συμπαθῆς τὴν ἔκφρασιν. Εἶχεν ἔλθῃ ἐφέτος πρῶτην φορὰν εἰς τὸν τόπον, καθὼς εἶχε λάβῃ τὸ δίπλωμά τῆς ἀπὸ τὸ ἐν Ἀθήναις Ἀρσάκειον, ὅπου ὅλαι ὡς γνωστὸν ἀριστεύουν· ἐνῶ ἡ πρώτη ἦγε τὸν τρίτον χρόνον ἀπὸ τοῦ διορισμοῦ τῆς. Ἡ Εὐθαλία ἠκολουθεῖτο ἀπὸ τὴν μητέρα τῆς ἦτο αὐτὴ καλὴ γερόντισσα, εὐσεβὴς, καταγομένη ἀπὸ τὴν γείτονα νῆσον, καὶ ἐλέγετο ὅτι ἦτο ἐκ μᾶς τῶν καλλιτέρων οἰκογενειῶν τῆς πατρίδος τῆς.

Διευθύνθησαν πρὸς τὸ μέρος τῆς δασκαλοκαθέδρας, πρὸς τὸ ἐσώτερον δυτικὸν πλάτος τοῦ ἰσογείου, ἀπὸ τὴν θύραν τὴν νοτιανατολικήν. Ἡ Εὐανθία, ὡς τὰς εἶδεν, ἔρριψε βλέμμα ἀνήσυχον πρὸς τὰ μαγικά ἀντικείμενα, ὁποῦ δὲν ἦτο καιρὸς πλέον νὰ τὰ κρύψῃ ἢ νὰ τὰ κάμῃ ἄφαντα, καὶ ἐν σπουδῇ,

προχείρως ἀνεσήκωσε τὸ ἴδιον τραπεζομάνδηλον, καὶ μὲ αὐτὸ ἐδοκίμασε νὰ τὰ σκεπάσῃ. Ἀλλὰ δὲν ἔφθανεν ἡ ποδιά τοῦ ὀθονίου διὰ νὰ συγκαλύψῃ ὅλα τὰ μαγικά, καθὼς ἔκειντο σκόρπια ἐπὶ τῆς μικρᾶς τράπεζης, ὅθεν βιαίως ἐτράβηξε τὸ τραπεζομάνδηλον πρὸς τὸ μέρος τῆς, διὰ νὰ κάμῃ μακροτέραν τὴν κρεμαμένην ἄκραν· πλὴν τότε ἔγινε μικρὸς θόρυβος, τὰ σκληρὰ ἀντικείμενα ἐκρότησαν, καὶ δύο πεθαμμένα κόκκαλα σπρωχθέντα ἀποτόμως, ἔπεσαν μετὰ κρότου εἰς τὸ σανίδινον πάτωμα.

Ἡ Εὐανθία ἐμόρφασεν ὀργίλως, θυμωμένη κατὰ τοῦ ἰδίου ἑαυτοῦ τῆς· ἀφῆκε μικρὰν κραυγὴν ἐκπλήξεως, ὡς ν' ἀνεκάλυπεν αἴφνης ἐν πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἦτον ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια τῆς, καὶ ὅμως δὲν τὸ ἔβλεπεν ἕως τότε· καὶ ταχεῖα, ἔλυσεν ἐξόπισθεν τὴν ἰδίαν λευκὴν ποδιάν τῆς, καὶ τὴν ἐφήπλωσεν ἐπὶ τοῦ τραπέζιου.

Ἡ Εὐθαλία καὶ ἡ γερόντισσα, ἐν τῷ μεταξῷ, ἀργοπατοῦσαι, καὶ συνομιλοῦσαι, μόλις ἔφθασαν πλησίον τῆς πρώτης δασκάλας, καὶ τὴν ἐκαλημέρισαν. Πλὴν ἡ μία ἄκρα τῆς λευκῆς ἐμπροσθέλλας ἔπεσεν ἀκριβῶς ἐπὶ τοῦ νεκρικοῦ κρανίου, καὶ μόνον κατὰ τὰ δύο τρίτα τὸ ἐσκέπασε. Τὸ πρόσωπον, τὸ στόμα, καὶ τὸ χάσμα τῆς φαγωμένης ρινὸς τοῦ κρανίου, ἔμειναν ὀρατά, πρὸς τὸ μέρος ὁποῦθεν ἤρχοντο αἱ δύο γυναῖκες.

Ἡ γραῖα ἀφῆκε κραυγὴν θάμβους καὶ φόβου.

— Μπᾶ!... τ' εἶν' αὐτὸ πουλάκι μ';

Ἐδείκνυε τὰ ἀραιὰ διαλείποντα ὀδόντια, καὶ τὰ χάσματα τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ κρανίου.

* *

Ἡ Εὐανθία ἐκάλεσεν εἰς εὐκαιρίαν ὄλην τὴν ἐτοιμότητα τοῦ πνεύματός τῆς.

— Ἐμᾶς, κυρία, ὁ καθηγητῆς μας ὁ Β., μᾶς ἐδίδασκεν ἀνθρωπολογία, ὡς καὶ ἀνατομίαν... μᾶς ἐσυνείδησε νὰ μελετᾶμε τοὺς σκελετοὺς τῶν ἀποθαμμένων, καὶ νὰ μὴν ἔχουμε προλήψεις.

Ἡ ἀγαθὴ γραῖα τὴν ἐκύτταξεν ὡς νὰ μὴ ἐννοεῖ.

— Παρήγγειλα νὰ μοῦ φέρουν αὐτὸ τὸ κεφάλι καὶ τὰ κόκκαλα, διὰ νὰ διδάξω τὰς μα-

θητορίας από ποῦ και πῶς εἴμεθα φτιασμένοι.

Ἡ γραῖα ἀνεσήκωσε τὴν ἄκραν τῆς ποδιᾶς, κ' ἐξήτασε διὰ τοῦ βλέμματος ὅλα τ' ἀντικείμενα.

— Ἄ! θὰ τῆς μάθης οὐλα τὰ πάντα, μαθές, εἶπεν ἀφελῶς, εἰς τρόπον ὥστε δὲν ἦτο πολὺ σαφές ἂν εἶχε πεισθῆ ἢ ἂν εἰρωνεύετο· καὶ γιὰ ταῦτο ἔφερε, πουλάκι μ', οὐλα τὰ σκέλεθρα αὐτὰ ἀπ' τὰ Μνημοῦρια... καὶ τῆς καναβένιες κλωστές, καὶ τῆς τρίχες τῆς ἀλογίσιες, καὶ τῆς παπαροῦνες, καὶ τὰ μαϊολούλουδα.

— Καιρὸς εἶνε νὰ λάβουν τὰ κορίτσια μίαν ἰδέαν γι' αὐτὰ τὰ πράγματα, εἶπεν ἡ δασκάλα· κοντεύουν ἢ ἐξετάσεις, καὶ πῶς θὰ κάμουμε κ' ἡμεῖς φιγούρα;

* *

Ὅταν εἶχαν φθάσει τὴν πρώτην στιγμὴν ἡ Εὐανθία καὶ ἡ μικρὰ συνοδευτριά της εἰς τὸ σχολεῖον, ἔξω εἰς τὸ προαίλιον ἦσαν πέντε ἢ ἕξ μαθήτριά, μὲ τὰ τετράδιά των καὶ μὲ τὰ ἐργόχειρα, περιμένουσαι. Αὗται εἶχαν εἰσέλθῃ ἤδη, κ' ἐπῆγαν εἰς τὰ θρανία των. Ἄλλαι δέκα ἕως δεκαπέντε ἔφθασαν εὐθὺς κατόπιν. Τὸ Σχολεῖον ἐγέμιζεν ἤδη ἀπὸ κορίτσια.

Δύο ἢ τρεῖς κορασίδες, εἶτα ἑπτὰ ἢ ὀκτώ, ὕστερον ὅλαι ὅσαι ἤρχοντο, ἀφῆκαν τῆς σάκκες ἐπὶ τῶν θρανίων των, καὶ κατευθύνθησαν πρὸς τὸ μέρος ὅπου ἴσταντο αἱ τρεῖς γυναῖκες. Ἡ μία εἶπε τῆς Οὐρανίας.

— Ἀρή, τί εἶνε;

— Μάγια, εἶπε μὲ μορφασμὸν τὸ Οὐρανιώ. Ἦδη τῆς εἶχε περάσῃ ὁ φόβος, καὶ τῆς ἐπανήρχετο ἡ συνήθης εὐθυμία της.

— Μάγια; ἠρώτησεν ἡ Σινιωρίτση τοῦ Μυτιληνιοῦ.

— Μάγια; ἐπανέλαβεν ἡ Ματούλα τοῦ Καλοειδῆ.

Μάγια; ἐβεβαίωσεν τὸ Ὅρσάκι τοῦ Ζαχαριάδη.

Μάγια; ἐπεκλήρωσεν ἡ Φλωροῦ τοῦ Λαμαίου.

Τὰ κορίτσια εἶχαν περικυκλώσει τὴν μικρὰν τράπεζαν, κ' ἐκύτταζαν μὲ μεγάλα μάτια καὶ μὲ ἀνοικτὰ στόματα τ' ἀξιοπεριεργὰ ἀντικείμενα.

Τι θέλει' ἐδῶ; ἔκραξε μὲ αὐστηρότητα ἡ Εὐανθία. Γλήγορα στά θρανία σας... στάς θέσεις σας!

Ἐδραξε τὴν βέργαν, κ' ἐφοβέρισε τὰς μαθητορίας.

Ἡ γραῖα Μονεβασιά, ἡ μητέρα τῆς δευτέρας δασκάλας, συνέπλεξε τὰς χεῖρας, κ' ἔκραξε.

— Τώρα, τί νὰ κάμουμε; τ' ἦταν αὐτό;... Μὴ λές, πουλάκι μ', πῶς τὰ εἶχες παραγγελλιά, γιὰ νὰ μάθης τὰ κορίτσια κατὰ πῶς εἴμαστε φτιασμένοι, οὐλα τὰ πάντα. Μάγια σὰς ρίξαν· ἀκοῦς τὰ κορίτσια τί λένε;

— Ξέρουν τὰ κορίτσια τί τοὺς γίνεται; εἶπεν ἡ Εὐανθία.

— Τώρα χρειάζεται ἀγιασμοὺς νὰ ψαλῆ ἐδῶ... ἔσορκοι νὰ διαβαστοῦνε... Μὴν ἀρχινᾶτε, πουλάκι μ', τὸ μάθημα, πρὶν ἔσορκοι ὁ ἔχτρος ἀποδῶ μέσα.

Ἐκάλεσε τὴν μικρὴν Ματιώλαν, κόρην τοῦ Παπαγληγόρη.

Πᾶς, πουλάκι μ', νὰ πῆς τ' παπᾶ σ', νὰ πάρῃ τὸ πετραχίλι του νᾶρθῃ ἐδῶ... Νὰ πάρῃ, πές, καὶ τὸ εὐχολόγιο μαζί του... ἔσορκοι πρέπει νὰ διαβάσῃ.

Ἡ μικρὴ δὲν ἐπερίμενε νὰ ἐπικυρώσῃ τὴν διαταγὴν ἡ δασκάλισσα. Πάραντα ἔτρεξε πρὸς τὴν θύραν. Ἡ Εὐανθία, ὡς ναρκωμένη, δὲν εἶπε τίποτε. Μόνον ὅταν ἡ παιδικὴ ἐξῆλθεν, ἐστράφη πρὸς τὴν γερόντισσαν καὶ τῆς εἶπε.

— Τι θέλεις, Γαυρομάνα γιὰ νὰ μᾶς ἀκούουν κ' ἄλλοι;

— Αὐτό, πουλάκι μ', δὲν εἶνε πρᾶγμα ποῦ νὰ κρυφθῆ, μαθές, εἶπεν ἡ γραῖα· ὁ παπᾶς ποῦ θᾶρθῃ δὲν θὰ τὸ κοινολογήσῃ;... ἔχεις ψαλίδι γιὰ νὰ κόψῃς τῆς γλῶσσες ὄλων τῶν κοριτσιῶν;

Ἡ Εὐανθία ἔσεισε τοὺς ὦμους.

— Κῆ νὰ τῆς κόψῃς, πουλάκι μ', ἄλλες θὰ φυτρώσουν· μὰ θὰ κόψῃς δύο, τρεῖς, τέσσερες θὰ βγαίνουν... Δὲν ἔχουν παιδεμὸ τῶν γυναικῶν ἢ γλῶσσες.

* *

Ἡ Εὐανθία, ἐν ἀνία περιήρχετο περὶ τὰς δύο τραπέζας καὶ τὰ πρῶτα θρανία. Ἡ γραῖα Μονεβασιά ἐπλησίασε πρὸς τὰ μάγια, καὶ ἤρχισε νὰ θεωρῆ μετὰ προσοχῆς τὸ νεκρικὸν κρανίον.

— Νά, ἐδῶ εἶνε τὰ γράμματα, ποῦ γράφουν

τὴ μοῖρά μας, εἶπε δεικνύουσα τὰ ἱερογλυφικὰ ἐκεῖνα σημεῖα τῆς συναρμογῆς τοῦ μετώπου· ἐδῶ εἶνε γραμμένο ὄλο τὸ ριζικό μας.

Ἐπαθα τᾶπαθα, τὰ πάθω μέλλω;

— Τι θὰ πῆ αὐτό, μητέρα; ἠρώτησεν ἡ Εὐθαλία.

— Αὐτὸ θὰ πῆ, κορίτσι μ', ξέρουμε τὰ ὅσα πάθαμε, μὰ δὲν ξέρουμε τί μᾶς μέλλει ἀκόμα. Ἦταν μιὰ ζηλιᾶρα, καὶ σὰν εἶδε ποῦ ὁ ἄνδρας τῆς εἶχε ἕνα γυναικεῖο καύκαλο κλειδωμένο μὲς τὸ ἀρμάρι του, ἀπ' τὴ μανία της τὸ ἔρριξε στὸ φουῖρο καὶ τῶκαφε· κ' ὁ ἄνδρας της τὸ εἶχε φυλάξει ἀπὸ περιέργεια, ἐπειδὴ ἦταν μάντις, κ' ἐγνώριζε νὰ διαβάξῃ τὰ μυστικὰ γράμματα τοῦ ριζικοῦ, κ' ἀπόρησε: σὰν τι ἔμελλε νὰ πάθῃ ἀκόμα αὐτὸ τὸ κούτελο· κ' ἐκείνη ἀπ' τὴ ζήλεια της ἐπίστεψε πῶς ἦτον τῆς παληᾶς ἀγαπητικῆς του· καὶ σὰν τὸ εἶδ' ἐκεῖνος ὕστερα ποῦ κήκε, ἐκατάλαβε γιὰτὶ ἐπάνω στὸ κούτελο ἦτον γραμμένο· «ἔπαθε τᾶπαθα τὰ πάθω μέλλω;»

Ἡ Εὐθαλία ἠκροῦτο ἐν σιωπῇ. Ἡ μήτηρ της ἐπανέλαβε.

— Κι' αὐτὸ ἐδῶ, πουλάκι μ', φαίνεται νὰ εἶνε γυναικεῖο κούτελο· καὶ ἔς αὐτὸ ἐπάνω κᾶτι τέτοιο θὰ εἶνε γραμμένο.

* *

Τέλος ἔφθασεν ὁ Παπᾶ-Γληγόρης. Ἐφόρεσε τὸ πετραχίλι του, ἤνοιξε τὸ εὐχολόγιον, καὶ ἤρχισε νὰ διαβάξῃ μὲ ψίθυρον καὶ βόμβον φωνῆς.

«Ἐπιτιμᾶ σοι Κύριος, διάβολε... φύγε, δραπέτευσον, ἀναχώρησον, δαιμόνιον ἀκάθαρτον καὶ ἐναγές, καταχθόνιον, βύθιον, ἀπατηλόν, ἄμορφον, ἢ αὐτὸς εἶ ὁ Βεελζεβούλ, ἢ καταπειών, ἢ δρακοντοειδὴς ἢ θηριοπρόσωπος, ἢ ὡς ἀτμὶς, ἢ ὡς καπνός, ἢ ὡς ἄρρεν, ἢ ὡς θῆλυ, ἢ ὡς ἐρπετόν, ἢ ὡς πετεινόν, ἢ νυκτόγαλον, ἢ κωφόν, ἢ ἄλαλον... ἢ λάγνον, ἢ δυσῶδες, ἢ φαρμακόφιλον, ἢ ἐρωτομανές, ἢ ἀστρομαγικόν, ἢ

φιλόνεικον, ἢ ἀκατάστατον· ἢ ὀρθινόν, ἢ μεσημβρινόν, ἢ μεσονύκτιον, ἢ ἀωρίας τινός, ἢ αὐγῆς... ἢ κρημνῶν, ἢ ἐκ λάκου, ἢ καλαμῶνος, ἢ λίμνης ἢ ἐκ στέγης λουτροῦ, ἢ ἐκ μνήματος εἰδωλοκοῦ, ἢ ὄθεν ἴσμεν, καὶ οὐκ ἴσμεν;... φριμόθητι, φοβήθητι, φύγε, μὴ ὑποστρέψῃς, μηδὲ ὑποκρυβῆς, ἀλλ' ἀπελθε εἰς γῆν ἄνδρον, ἔρημον, ἀγεώργητον, ἢν ἄνθρωπος οὐκ οἰκεῖ, Θεὸς μόνος ἐπισκοπεῖ, ὁ σειραῖς ζόφου ταρταρώσας σὲ πάντων τῶν κακῶν τὸν ἐφευρετὴν διάβολον· ὅτι μέγας ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, καὶ μεγάλη ἡ δόξα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.»

* *

Ὅλην τὴν ἡμέραν ἡ Εὐανθία, οὔτε τὰς μαθητορίας ἀπέπεμψεν, οὔτε μάθημα εἶχεν ὄρεξιν νὰ κάμῃ· ἀλλ' αὐτοσχεδίασε προχείρως ἀνακρίσεις, καὶ ἤρχισε νὰ ἐξετάξῃ τὰ κορίτσια ἂν ἐγνώριζον τίποτε ὡς πρὸς τὰ μαγικὰ ἀντικείμενα τὰ εὐρεθέντα εἰς τὸ Σχολεῖον. Πρὸ πάντων ἦτο ἄπορον: πῶς καὶ πόθεν εἰσῆλθε τὸ πρόσωπον, τὸ ὁποῖον εἶχε ρίψει αὐτὰ τὰ περιεργὰ πράγματα ἐντὸς τοῦ Σχολεῖου. Ἡ πόρτα ἦτον κλειδωμένη, τὰ παράθυρα ἦσαν ἐφοδιασμένα μὲ δικτυωτά... Ἀπὸ τὴν στέγην τάχα, καθὼς ἔλεγαν οἱ ἔσορκοι, κατῆλθεν ὁ ἐχθρός, ἢ κἀνωθεν ἀπὸ τὸ ἰσόγειον δάπεδον τοῦ κυρίου ἀνῆλθε τὸ καταχθόνιον δαιμόνιον;

Τέλος, ἡ νεαρὰ δασκάλισσα, μετὰ πολλὰς προσπαθείας, ἀνεκάλυψεν ἐν ἔγχος, πραγματικὸν ἢ ἀπατηλόν. Καὶ τὴν ἐσπέραν, ὅταν ἐσχόλασαν τὰ κορίτσια, ἐγνώσθη ὅτι αἱ δύο μαθήτριά, αἵτινες εἶχον κρατήσῃ τὰ κλειδιά, διὰ νὰ σκουπίσουν τὴν προλαβοῦσαν ἐσπέραν, εἶχαν ἔλθῃ εἰς συγκοινωνίαν μὲ μίαν πρόφην μαθήτριά, τὴν Ἀρετὴν Καλκατζάκη, καὶ μ' ἕνα κορίτσι τοῦ δρόμου, τὴν Μαχὼ τῆς Τρούνας. Αὐταὶ αἱ δύο εἶχαν κάμῃ τάχα τὰ μάγια;

Α. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

ΤΑ ΒΗΜΑΤΑ

Σ' ἐβένινο κρεββάτι, στολισμένο
μὲ κοραλλένιους ἀετούς, βαθυὰ κοιμᾶται
ὁ Νέρων — ἀσυνείδητος, ἥσυχος, κ' εὐτυχής·
ἀκμαῖος μὲς στήν εὐρωστία τῆς σαρκὸς
καὶ στῆς νεότητος τ' ὠραῖο σφρῖγος.

Ἄλλὰ στήν αἴθουσα τὴν ἀλαβάστρινη ποῦ κλείνει
τῶν Ἀηνοβάθρων τὸ ἀρχαῖο λαράριο
τὶ ἀνήσυχτοι ποῦ εἶν' οἱ Λάρητες του.
Τρέμουν οἱ σπιτικοὶ μικροὶ θεοὶ
καὶ προσπαθοῦν τ' ἀσήμαντά των σώματα νὰ κρούσουν.
Γιατὶ ἄκουσαν μιὰ ἀπαίσιον βοή,
θανάσιμη βοή τὴν σκάλα ν' ἀνεβαίνει·
βήματα σιδερένια ποῦ τραντάζουν τὰ σκαλιά.
Καὶ λιγοθυμισμένοι τώρα οἱ ἄθλιοι Λάρητες
μέσα στὸ βάθος τοῦ λαράριου χώνονται,
ὁ ἓνας τὸν ἄλλονα σκουντᾷ καὶ σκουντουφλᾷ,
ὁ ἓνας μικρὸς θεὸς πάνω στὸν ἄλλον πέφτει
γιατὶ κατάλαβαν τὶ εἶδος βοή εἶναι τούτη,
τᾶννοιωσαν πιά τὰ βήματα τῶν Ἐριννύων.

Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗΣ

Η ΧΙΟΝΟΝΕΡΑΪΔΑ

ΣΤΟ TUNKU MANSUR B. S. A. H.

Μιὰν ὠραίαν ἡμέρα στήν ἀρχὴ τοῦ χειμῶ-
να, τὴν ὥρα ποῦ τὸ χιόνι ἀδιάκοπα πέφτοντας
ὑφαίνει τὸν ὀλόλευκο μανδύα τῆς φύσης καὶ
φάνταζε καὶ γυάλιζε κάτω ἀπ' τὶς κρυερὸς
ἀχτίδες τοῦ ἡλίου τοῦ Βοριᾶ καὶ τὰ παιδιὰ τῆς

γειτονιάς χαρούμενα καὶ ὅλο ζωὴ καὶ κίνηση
ἐπαιζαν στοὺς δρόμους τοῦ χωριοῦ καὶ διασκέ-
δαζαν φτιάνοντας ἀνθρώπους ἀπὸ χιόνι, ἓνας
γέρος μὲ τὴ γρηοῦλά του παρακολουθοῦσαν μὲ
συγκίνηση καὶ τὴν καρδιά πνιγμένη ἀπὸ θλίψη,

— γιατί δὲν εἶχανε καὶ αὐτοὶ παιδιὰ, — τὸ ὁ-
μορφο θέαμα τοῦ τρελλοῦ μικρόκοσμου. Κι ἐκεῖ
ποῦβλεπαν τὴ Νειότη ἀνυπότακτη νὰ γελᾷ καὶ
νὰ γλεντᾷ, μιὰ τρελλὴ ἐπιθυμία τοὺς ἤρθε καὶ
ἀποφάσισαν κ' αὐτοὶ νὰ θυμηθοῦνε τὰ νειάτα
τοὺς κάμνοντας ἓνα παιδάκι ἀπὸ χιόνι.

Τῶπαν καὶ τῶκαναν· μιὰ μεγάλη πέτρα τοὺς
ἐχρησίμευσε γιὰ κορμὶ τῆς χιονόκουκλας. Τῆς ἔ-
καμαν τὰ χέρια, τὰ πόδια καὶ τὸ κεφάλι, ἀπὸ
χιόνι πάντα. Ὁ γέρος ἔκαμε τὴ μύτη καὶ
τὰ μάτια, ἀλλὰ δὲ πρόφθασε νὰ τελειώσῃ
καὶ τὸ στόμα καὶ αἰσθάνθηκε μιὰ ζεστὴ
ἀναπνοὴ νὰ τοῦ θερμαίνει τὸ χέρι. Τὸ
μικρὸ ἐκεῖνο στοματάκι ἀρχίγει νὰ σαλεύῃ. Μέσα
στὰ γαλάζια μάτια τῆς ἄπειρ' ἀστέρια φιλαρ-
μένιζαν. Ἡ κούκλα ζωντάνευε καὶ τὸ χιόνι
ἐπεφτε ὥσπου μιὰν ὤμορφη σὰν τὸν κρῖνο
κόρη πρόβαλε καὶ ἄπλωσε τὰ ὀλόσπρα τῆς
μπρατσάκια γιὰ ν' ἀγκαλιάσῃ τοὺς τρομαγ-
μένους γερόντους.

Ἡ γρηὰ τὴν πῆρε ἀπαλά-παλά στὰ τρεμά-
μενα χέρια τῆς γιὰ νὰ τὴ φέρῃ σπῖτι καὶ στὸ
δρόμο ὅλο φιλιὰ τῆς ἔδινε καὶ χαϊδευτικὰ τῆς
φώναζε: — χιονόκρινό μου, χιονονεραΐδά μου.

Τὸ κορίτσι καταπληκτικὰ μεγάλωνε ὥρα μὲ
τὴν ὥρα — καθὼς λὲν στὰ παραμύθια — καὶ ὄλ'
ὠμόρφαινε καὶ γίνονταν πιὸ γλυκεῖα. Τίποτε δὲν
τῆς ἔλειπε παρὰ λίγη κοκκινάδα στὰ ὀλοστρόγ-
γυλα μαγουλάκια τῆς, ποῦταν πιὸ ἄσπρα καὶ ἀπ'
τὰ κάτασπρα τὰ χιόνια, ἦταν σὰ νὰ μὴν εἶχε
σταλαγματιὰ αἱμάτου στὶς φλέβες τῆς.

Ὁ χειμῶνας ἀργόσβυνε. Ὁ ἥλιος καυτερὸς
κάπως τώρα ἀναζωογονοῦσε τὸ καθετὶ· οἱ λόγ-
γοι καὶ τὰ ἠψηλά βουνὰ κουκουλόνονταν μὲ ὀλο-
πράσινη γλωρασιά καὶ ὁ κορδαλὸς τὰ πρῶτά του
τραγοῦδι' ἀχνολαλοῦσε κ' ἡ φύση ἐπλημμυροῦσεν
ἀργὰ μὰ ὀλοένα ἀπὸ φῶς καὶ ἀπὸ μύρα. Τώρα
οἱ παρθένες μὲ τὰ περίμορφα χυτὰ κορμιά

ἐπιάναν τὸ χορὸ καὶ μὲ τραγοῦδι ἀρμονικὰ
τὸν ἐρχομὸ τῆς Ἀνοιξῆς προσχαιρετοῦσαν.
Καὶ μοναχὰ ἡ κόρη τῶν χιονιῶν, ἀπόφευγε
τὴ συναναστροφή καὶ τὴ διασκέδαση κ' ἦταν
μελαχολικὴ καὶ ἀμίλητη. Γιὰ τίποτε δὲ παρα-
πονιοῦντανε, ὅμως ἐδείχνονταν πῶς τὸ φῶς
ἔσβυνε τριγύρω τῆς κ' ἡ ζωὴ σιγά-σιγά τρα-
βιούνταν ἀπὸ μέσα τῆς.

Τὸ τελευταῖο χιόνι ἔλυωσε, καὶ τὰ καταπρά-
σινα λειβάδια καὶ οἱ ἀνθοσπαρμένοι λόγγοι καὶ
τὰ φουντωμένα δέντρα καὶ τὰ πουλιὰ περί-
χαρα ἐτόνιζαν τὸν ἀνοιξιᾶτικο σκοπὸ τους.

Ἡ Χιονονεραΐδα γίνονταν πιὸ μελαχολικὴ,
πιὸ κρύα καὶ πιὸ φοβισμένη, ἀπόφευγε τὸν ἥλιο
ὅσο μποροῦσε καὶ σὰν τὰ γιούλια κρύβονταν
στοὺς ἴσκιους τῶν πηχτόφυλλων δέντρων. Μὲ
τίποτα δὲν εὐχαριστιότανε παρὰ μονάχα
σὰν ἐλουζόνταν στὰ δροσερὰ ποτάμια καὶ πιπι-
λίζονταν στὶς γάργαρες πηγὲς καὶ τὶς νερο-
συρμές.

Τ' Ἀη Γιάννη ἔφτασεν. Ὁ ξανθὸς ὄργασμὸς
τῆς Ἀνοιξῆς τὸ καθετὶ τριγύρω του ζωντάνευε
καὶ τὸ χωριὸ ἐγιόρταζε τῆς φύσης τὴν ἀνά-
σταση.

Τώρα ἡ παρθένα τῶν χιονιῶν ἦταν πιὸ λυ-
πημένη παρὰ ποτέ, μὰ οἱ γειτόνισσες τὴν πήρανε
μὲ τὸ στανιὸ σχεδὸν κοντὰ τους· ἔκαναν μπου-
κέτα καὶ ἀνθοστέφανα ἔπλεκαν καὶ μ' αὐτὰ στο-
λίζονταν. Σὰ βράδυασε ἀναψαν τὴ φωτιά· ἐμπή-
κανε ὅλες στὴ σειρὰ καὶ ἀρχίνησαν τὸ πήδημα πάν'
ἀπ' τὶς λαμπερὲς τῆς γλώσσες. Ἡ χιονονεραΐδα ἦταν
τελευταία. Κι ὅταν ἦρθ' ἡ σειρὰ τῆς καὶ πλησίασε
καὶ αὐτὴ τ' Ἀη Γιάννη τὴ φωτιά, οἱ ἄλλες οἱ παρ-
θένες ἓνα βαθὺ στεναγμὸ ἀκοῦσαν μόνον, καὶ γυ-
ρίζοντας δὲν εἶδαν τὴ χιονονεραΐδα παρὰ ἓναν
ἀλαφρὸν ἀτμὸ π' ἀργοπετοῦσε κατὰ τὰ πλάτεια
τ' οὐρανοῦ σ' ἓνα ὀλόλευκο συννεφάκι.

ΡΩΣΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΠΑΡΓΑΣ

ΔΙΑΘΗΚΗ ΤΟΥ HEILIGRUSTADT

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΔΕΛΦΟΥΣ ΜΟΥ ΚΑΡΟΛΟΝ ΚΑΙ ΙΩΑΝΝΗΝ ΜΠΕΤΟΒΕΝ

“Ω σεις άνθρωποι πού με λογαριάζετε για μνησίκακο, τρελλό, ή μισάνθρωπο ή με κάνετε να περνῶ για τέτοιος, πόσο εἶσθε ἄδικοι για μένα! Δὲν γνωρίζετε τὴν κρυφὴ αἰτία τοῦ γιατί σᾶς φαίνεται ἔτσι! Ἡ καρδιά μου καὶ τὸ πνεῦμά μου, ἀπὸ τὰ παιδικὰ μου χρόνια, εἶχαν κλείσει για τὸ γλυκὸ τῆς καλωσύνης αἶσθημα. Καὶ ἀκόμα εἶχα πάντα τὴ διαίθεση νὰ ἐκτελέσω μεγάλα ἔργα. Μόνο συλλογισθεῖτε ποιά εἶναι, ἀπὸ ἔξη χρόνια, ἡ δεινὴ κατάστασίς μου, πού τὴν χειροτέρευσαν γιατροὶ χωρὶς κρίση, πὼς γελάσθηκα ἀπὸ χρόνο σὲ χρόνο με τὴν ἐλπίδα τῆς καλλιτερεύσεως, καὶ πὼς ἐπὶ τέλους ὑποχρεώθηκα ν’ ἀντικρύσω ἕνα νόσημα διαρκές — πού ἡ γιατρεία του θὰ χρειασθεῖ ἴσως χρόνια, ἂν δὲν εἶναι ὀλωσδιόλου ἀδύνατη. Ἐνῶ γεννήθηκα με ἰδιοσυγκρασία ζωηρὴ καὶ ἐνεργητικὰ στὴν ὁποῖαν οἱ κανονικὲς διασκεδάσεις ἦταν προσιτές, ἀναγκάσθηκα νωρὶς-νωρὶς νὰ χωρισθῶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ περάσω μοναχικὰ ζωή.

“Ἄν κάποτε ἦθελα νὰ ὑπερνικήσω ὅλ’ αὐτὰ, ἄ! πόσο σκληρὰ ἐσκόνταφα στὴν ἀνανέωση τῆς ἀξιοθρήνητης πείρας τῆς ἀρρώστειας μου! Καὶ ὅμως δὲν μοῦ ἦταν δυνατό νὰ λέγω στοὺς ἀνθρώπους «Μιλᾶτε πιὸ δυνατὰ, φωνάζετε, γιατί εἶμαι κουφός!» “Ἀχ! πὼς θὰ ἠμποροῦσα ν’ ἀποκαλύπτω τὴν ἀσθένεια μιᾶς αἰσθήσεως πού ἔπρεπε σ’ ἐμένα νὰ ναι τελειότερη παρὰ στοὺς ἄλλους, μιᾶς αἰσθήσεως πού ἄλλοτε τὴν εἶχα στὴν μεγαλύτερη ἐντέλειαν, σὲ τέτοια τελειότητα πού σὲ λιγοστοὺς τῆς τέχνης μου ἔλαχε ποτέ! “Ἀχ! αὐτὸ δὲν μπορῶ νὰ τὸ κάμω! — Συχωρεῖστε με λοιπὸν ἂν με βλέπετε νὰ ζῶ χωριστὰ σας τὴ στιγμὴ πού θᾶθελα νὰ ἀνάκατευθῶ στὴν συντροφιά σας. Δύο φορές δυσάρεστο μοῦ εἶναι τὸ δυστύχημά μου, ἀφοῦ σ’ αὐτὸ χρεωστῶ τὸ ὅτι με παρεξηγοῦνε. Μοῦ εἶναι ἀπαγορευμένο νὰ ῥω ἀναψυχὴ στὴν ἀνθρώπινη κοινωνία, σὲς λεπτὲς ὁμιλίες, καὶ σὲς ἀμοιβαῖες διαχύσεις. Μόνος, ὀλότελα μόνος. Δὲν τολμῶ νὰ πα-

ρουσιασθῶ στὴν κοινωνία παρὰ μοναχὰ ὅταν ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη τὸ ἀπαιτεῖ. Πρέπει νὰ ζῶ σὺν προγραμμαμένους. — “Ἄν πλησιάσω σὲ μιὰ συναστροφὴ με σφίγγει σπαραχτικὴ ἀγωνία, ἀπὸ φόβο μήπως ἐκτεθῶ καὶ καταλάβουν τὴν κατάστασί μου.

Γι’ αὐτὸ τὸ λόγο πέρασα τοὺς ἔξη αὐτοὺς μῆνες στὴν ἐξοχή. Ὁ σοφὸς γιατρός μου μ’ ἐσυμβούλευσε νὰ προσέχω ὅσο μπορῶ τὴν ἀσκή μου. Ἐπρόλαβε ἔτσι τοὺς δικούς μου σκοπούς. Καὶ ὅμως πολλὲς φορές με ξαναπιάνει ἡ κλίσις μου για συναναστροφὴ καὶ ἀφίνω νὰ παρασύρομαι. “Ἄλλὰ τί ταπεινώσεις, ὅταν κοντὰ μου βρίσκονταν κανεὶς καὶ ἄκουε ἕνα μακρινὸ φλάουτο, ἐνῶ ἐγὼ δὲν ἄκουα τίποτα ἢ ἄκουε τὸ βοσκὸ νὰ τραγουδᾷ ἐνῶ ἐγὼ δὲν ἄκουα πάντα τίποτα! Τέτοιοι πειραματισμοὶ μ’ ἔρριξαν πολὺ σιμὰ στὴν ἀπελπισία καὶ λίγο ἔλειψε ἐγὼ ὁ ἴδιος νὰ δώσω τέλος στὴ ζωὴ μου.

— “Ἡ Τέχνη, μονάχα αὐτὴ μ’ ἐσυγκράτησε. “Ἀχ! μοῦ φαίνονταν ἀδύνατο νὰ ἐγκαταλείψω αὐτὸ τὸν κόσμον προτοῦ ἀποτελειώσω ὅτι αἰσθανόμουν πὼς ἐβάραινε μέσα μου. — Καὶ ἔτσι ἐπαράτεινα τὴν ἀθλιαν αὐτὴ ζωὴ — ἀληθινὰ ἀθλία — ἕνα κορμὶ τόσο εἰνέρεθιστο πού ἡ παραμικρότερη ἀλλαγὴ μποροῦσε νὰ ρίξει ἀπὸ τὴν καλλίτερη κατάστασι στὴ χειρόστη. — “Υπομονή — “Ἐτσι λένε αὐτὴν τώρα πρέπει νὰ διαλέξω για ὁδηγὸ — Τὴν ἔχω. — Διαρκῆς, τὸ ἐλπίζω, πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἀπόφασίς μου νὰ ἀντιστέκουμαι, ἐωσότου εὐαρεστηθοῦνε οἱ ἀδυσώπητες Μοῖρες νὰ κόψουν τὸ νῆμα τῆς ζωῆς μου. “Ἴσως καλλιτερεύσει ἡ κατάστασίς μου ἴσως χειροτερεύσει: εἶμαι ἔτοιμος. Στὰ εἰκοσιοχτὼ χρόνια ν’ ἀναγκάζεται κανεὶς νὰ γίνεται φιλόσοφος δὲν εἶναι εὐκόλο· πιὸ σκληρὸ ἀκόμα εἶναι για τὸν καλλιτέχνη παρὰ για κάθε ἄλλο.

Θεοῦ, ἀπὸ ψηλὰ βλέπεις τὸ βάθος τῆς καρδιάς μου, τὴν γνωρίζεις, ξέρεις πὼς ἡ ἀγάπη τῶν ἀνθρώπων καὶ ἡ ἐπιθυμία νὰ κάνω τὸ

καλὸ κατοικοῦνε ἐδῶ! “Ὁ ἀνθρώποι, ἂν μιὰ μέρα διαβάσετε αὐτὸ, συλλογισθεῖτε πὼς ἦσαν ἄδικοι για μένα ὁ δυστυχισμένος ἄς παρηγορηθῆ βρισκοντας ἕνα δυστυχισμένο σὺν κ’ αὐτόν, πού, ἐναντία σ’ ὅλα τὰ ἐμπόδια τῆς Πλάσης, ἔκαμε ὅτι τοῦ ἦταν δυνατό για νὰ γίνε δεκτὸς στὴ σειρά τῶν καλλιτεχνῶν καὶ τῶν ἐκλεκτῶν.

“Εσεῖς ἀδελφοὶ μου Κάρολε καὶ Ἰωάννη μολις πεθάνω, ἂν ὁ καθηγητὴς Schmidt ζῆ ἀκόμα, παρακαλέστε τον ἐξ ὀνόματός μου νὰ περιγράψει τὴν ἀσθένειά μου καὶ προσθέσετε στὸ ἱστορικὸ τῆς ἀρρώστειας μου αὐτὸ τὸ γράμμα, πού ἔτσι, ὕστερα ἀπὸ τὸν θάνατό μου, ἴσως νὰ συμπυλωθεῖ μαζί μου ὁ κόσμος, τοῦλάχιστον ὅσο τοῦτο εἶναι δυνατόν. — Συναίμα σᾶς ἀναγνωρίζω καὶ τοὺς δύο κληρονόμους τῆς μικρῆς περιουσίας μου — ἂν μπορεῖ κανεὶς νὰ τὴν ὀνομάσει ἔτσι. Μοιρασθῆτε τὴν με εὐλικρίνεια, μείνετε ἐνωμένοι καὶ βοηθᾶτε ὁ ἕνας τὸν ἄλλο. “Ὅτι κακὸ μοῦ κάματε, τὸ γνωρίζετε, σᾶς τὸ ἐσυχώρεσα ἀπὸ πολὺ καιρό. “Ἐσένα ἀδελφὲ Κάρολε σ’ εὐχαριστῶ ξανά ἰδιαίτερα για τὴν ἀφοσίωσι πού μοῦ ἔδειξες τώρα τελευταία.

Σοῦ εὐχουμαι νᾶχεις πιὸ εὐτυχισμένη ζωὴ καὶ πιὸ ἀπαλλαγμένη ἀπὸ φροντίδες ἀπὸ τὴ δική μου. Νὰ συστήσης στὰ παιδιά σου τὴν Ἀρετή, μονάχ’ αὐτὴ μπορεῖ νὰ δώσῃ τὴν εὐτυχία, ὄχι οἱ παραδές. Μιλῶ ἀπὸ πείρα. Αὐτὴ μ’ ἐσυγκράτησεν ἐμένα τὸν ἴδιο στὴν ἀθλιότητά μου. Σ’ αὐτὴν καὶ στὴν τέχνη μου χρεωστῶ πὼς δὲν ἔδωκα τέλος στὴ ζωὴ μου με αὐτοκτονία. Χαίρετε καὶ ἀγαπιέστε! — Εὐχαριστῶ ὅλους τοὺς φίλους μου καὶ ξεχωριστὰ τὸν πρίγκηπα Lichuowski καὶ τὸν καθηγητὴ Schmidt — Ἐπιθυμῶ τὰ ὄργανα τοῦ πρίγκηπα L. νὰ διατηρηθοῦνε κοντὰ σ’ ἕνα ἀπὸ σᾶς. Μὰ νὰ μὴ προκληθεῖ καμμιά διαφορὰ για τοῦτο ἀνά μεσὸ σας. — “Ἄν μποροῦν νὰ σᾶς εἶναι χρήσιμα σὲ τίποτα καλλίτερο πούληστε τα ἀμέσως.

Πόσον θᾶμουνα εὐτυχισμένος, ἂν μοῦ ἦταν δυνατό νὰ σᾶς ὠφελήσω καὶ στὸν τάφο μου ἀκόμα!

“Ἄν εἶναι ἔτσι με χαρὰ πετῶ πρὸς τὸ θάνατο. “Ἄν ἔλθει πρὸ τοῦ νὰ τίχω τὴν εὐκαιρία ν’ ἀναπτύξω ὅλες μου τὶς καλλιτεχνικὲς δυνάμεις, μ’ ὅλη τὴ σκληρὴ μου τύχη, πάλι πολὺ γλήγορα ἔρχεται για μένα καὶ θὰ εὐχόμενα ν’ ἀργήσῃ. “Ἄλλὰ καὶ ἔτσι εἶμαι εὐχαριστημένος. Μήπως δὲν με ἀπαλλάσσει ἀπὸ μιὰ κατάσταση πόνου χωρὶς τέλος; — “Ἐλα ὅποτε θέλεις, θαρραλέα προπορεύομαι νὰ σ’ ἀντικρύσω. Χαίρετε καὶ μὴ ξεχνᾶτε ὀλότελα στὸ θάνατο: ἀξίζω νὰ με συλλογίσεσθε γιατί συχνὰ σᾶς ἐσκέφθηκα στὴ ζωὴ μου, για νὰ σᾶς κάμω εὐτυχισμένους.

Εἶθε νὰ εἶστε εὐτυχισμένοι.

Heiligrustadt 6 Ὀκτωβρίου 1802.

Για τοὺς ἀδελφούς μου Κάρολο καὶ Ἰωάννη, νὰ διαβασθῇ καὶ νὰ ἐκτελεσθῇ ὕστερα ἀπὸ τὸν θάνατό μου.

Heiligrustadt 10 Ὀκτωβρίου 1802.

“Ἐτσι λοιπὸν σὲ ἀποχαιρετῶ — καὶ ἀλήθεια με λύπη, Ναι ἡ γλυκεῖα ἐλπίδα, πού ἔφερα ἐδῶ πὼς θὰ γιατρευθῶ, τοῦλάχιστον ὥσαμε ἕνα βαθμὸ, πρέπει νὰ μ’ ἐγκαταλείψῃ ὀλότελα. “Ὅπως τὰ φθινοπωριὰτικα φύλλα πέφτουν καὶ μαραίνονται, ἔτσι — κ’ αὐτὴ ξεράθηκε για μένα. “Ὅπως ἦρθα περίπον, φεύγω — “Ἀκόμα καὶ τὸ μεγάλο θάρρος — πού με συγκρατοῦσε συχνὰ σὲς ὁμορφες τοῦ κολοκαριοῦ μέρες — ἔσβυσε. “Ὁ Πρόνοια — κάνε μου νὰ φανερωθεῖ μιὰ φορά, μιὰ ἄδολη μέρα χαρᾶς! — Τόσος καιρὸς εἶναι πού ἡ βαθεῖα ἀπήχησις τῆς ἀληθινῆς χαρᾶς μοῦ εἶναι ξένη. — “Ἀχ! πότε — “Ἀχ! πότε ὁ Θεοῦ θὰ μπορέσω ἀκόμα νὰ τὴν αἰσθανθῶ στὸ Ναὸ τῆς φύσεως καὶ τῶν ἀνθρώπων; — Ποτέ; — “Ὁχι! “Ἀχ! θᾶταν πολὺ σκληρό!

ΛΟΥΔΟΒΙΚΟΣ ΒΑΝ ΜΠΕΤΟΒΕΝ

I. N. ΓΡΥΠΑΡΗ ΑΙΣΧΥΛΟΥ ΕΠΤΑ ΕΠΙ ΘΗΒΑΣ *

ΤΡΙΤΟ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ

ΑΓΓΕΛΟΣ

Λάβετε θάρρος, εὐγενῶν μητέρων κόρες,
ἀπὸ ζυγὸν ἐγλύτωσε σκλαβιάς ἡ πόλις.
πέσαν οἱ κομπασμοὶ ἀντρῶν ὑπερηφάνων,
ἦρθ' ἡ γαλήνη καὶ δὲν ἔκαμε τὸ πλοῖο
νερ' ἀπ' τὸ βροντοχτύπημα τῆς τρικυμίας·
βάσταξε ὁ πύργος, καὶ στεριώσαμε τίς πύλες
μ' ἀξιόχρεους πολὺ προστάτες μονομάχους.
Πᾶνε καλά τὰ πότερα σίς ἔξε πύλες·
τὴν ἑβδομην, ὁ σεβαστὸς ἑβδομαγέτης
ὁ ἄναξ Ἀπόλλων διάλεξε γιὰ νὰ ἐκδικήσῃ
ἐπάνω σοῦ Οἰδίποδος τὴ γενιὰ τώρα
τοῦ Λαΐου τίς παλιές τίς κακοκεφαλιές του.

ΧΟΡΟΣ

Τὶ νέο πάλι νᾶτυχε προῖμα στὴν πόλιν;

ΑΓΓΕΛΟΣ

Ὁ ἕνας τὸν ἄλλο σκότωσε καὶ πᾶνε ἐκεῖνοι.

ΧΟΡΟΣ

Τί; ποιοί; τρελλαίνουμ' ἀπ' τῶν λόγων σου τὸ φόβο.

ΑΓΓΕΛΟΣ

Βάστα τὸ νοῦ σου κι ἄκουγε· οἱ γυιοὶ τοῦ Οἰδίπου...

ΧΟΡΟΣ

Ὁμίμενα ἡ μαύρη! συμφορῶν προφήτης εἶμαι.

ΑΓΓΕΛΟΣ

Λόγο δὲν ἔχει· ἐφάγανε κ' οἱ δύο τους χῶμα.

ΧΟΡΟΣ

Ἐφθασαν ὡς ἐκεῖ; βαρειά, μὰ πέ μου τα ὄμω.

ΑΓΓΕΛΟΣ

Ἔτσι μὲ χέρια ἀδερφικὰ ἐσκοτωθῆκαν.

ΧΟΡΟΣ

Κ' ἔτσι πολὺ κοινὴ τῶν δυῶν ἦταν ἡ τύχη.

(*) Συνέχεια καὶ τέλος.

ΑΓΓΕΛΟΣ

Κι αὐτὴ ἀφανίζει τὴν τρισάθλια γενεὰ τους.
Τέτοια ἀφορμὴ λοιπὸν χαρᾶς μαζί καὶ λύτης
ἔχομ' ἐμεῖς· ἡ πόλις μας νικᾷ, μὰ οἱ δύο μας
οἱ ἄρχοντες καὶ στρατηγοὶ μὲ δουλεμένο
σίδερο σκνυθικὸ τὰ κτήματά τους ὅλα
μεράσανε, καὶ θᾶχουν ὅση στὴν ταφή τους
θὰ πάρουν χώρα, σύμφωνα μὲ τίς κατάρες
κάνοντας κατοχὴ τίς ἀθλιές τοῦ πατρός των.
Σώθηκ' ἡ πόλις· μὰ τῶν δυῶν τῆς βασιλιάδων.
ἦπιε τὸ αἷμα ἡ γῆ τὰλληλοσκοτωμοῦ των.

ΧΟΡΟΣ

(ἀναπαισικόν)

Ὁ μεγάλη θεὲ Λία καὶ σεῖς πολιοῦχοι
θεοί, ποῦ τοῦ Κιάδμου τοὺς πύργους
διαφεντεύετ' αὐτούς,
χαρὰ τάχα νὰ δείξω καὶ τραγούδια νὰ πῶ
γιὰ τῆς πόλης μας τὴ σωτηρία,
ἢ νὰ κλάψω τοὺς ἄμοιρους καὶ θλιβεροὺς
πολεμάρχους;
ὅπου βέβαια σύμφωνα μὲ τὸνομά τους
ἐτεόκλευτοι ἀλήθεια καὶ πολυνεικεῖς
ἀπ' τὴν ἄδικη γνώμη τους πᾶνε.

ΤΡΙΤΟ ΣΤΑΣΙΜΟ

Ὁ μαύρη καὶ τελεία κάταρα
τοῦ Οἰδίποδα καὶ τῆς γενεᾶς του,
ἕνα κακὸ μοῦ πέφτει στὴν καρδιά μου σύγκροτο
καὶ σὰν μαινάδα γιὰ τὸν τάφο τους
ἐξέσπασα σὲ μοιρολόγια,
ἀκούοντας τὸ αἱματοκύλισμα
καὶ τὸν κακὸ τὸ θάνατο ποῦ βροῦσαν
καταραμένη ἀλήθει' αὐτὴ
τοῦ κονταριοῦ τῶνε ἡ συναυλία!

Τὸ βγαλε πέρα κι οὔτε ἀπόκαμε
ἢ εὐχὴ ποῦδωσε ὁ πατέρας,
ὡς πέρα ἢ ἀνυπάκουη γνώμη ἐβάσταξε
τοῦ Λαΐου· καὶ τώρα γνοιάζομαι
τὴν πόλις μας, γιὰτὶ δὲν χάνοννε
τὴ δύναμή τους οἱ χρησιμοί. Ὁ πολυνοτάραχοι,
ἀνήκουστο ποῦ ἐκάμετε τὸ προῖμα

κ' ἦρθαν ἀλήθεια συμφορὲς
νὰ κλαίῃ κανεῖς ὄχι μὲ λόγια.

ΕΞΟΔΟΣ

Νὰ τ' αὐτοφάνερα, ὅσα μᾶς εἶπε ὁ κῆρυξ...
πένθος διπλὸ καὶ συμφορὰ διπλὴ
τῶν δυῶ νεκρῶν ποῦ σκότωσε
ὁ ἕνας τὸν ἄλλο·
διπλᾶ σωστὰ σφαγτάρια αὐτὰ
καὶ τὶ νὰ πῶ;
Τὶ ἄλλο, ἢ πόνοι σ' ἄλλους πόρους
μέσα στὰ σπίτια θρονιασμένοι;
Μὰ μὲ τὸν πρίμον ἀγέρα, φίλες, τῶν θρήνων
στὶς κεφαλές σας λάμνεται γύρω
κουπιὰ τὰ χέρια σας γιὰ τὴν πομπή
ποῦ πᾶντ' ἀνάμεσα πὸ τὸν Ἀχέροντα τραβάει
[καὶ πάει
τὸν ἅγιο δρόμο τῆς ποῦ τὸν περνοῦνε μαῦρα
[πανιά,
δρόμον ἀνήλιαγο, ποῦ τὸν πάτησε ποτὲ ὁ Ἀπόλ-
[λωνας
καὶ φέρνει πέρα
στὴν παντοδόχα κι ἀφαντὴ ξέρα.

Ἀλλὰ ἰδοὺ τίς αὐτέες, νὰ πληρώσουν πικρὸ
χρέος ἐρχονται, ἡ Ἀντιγόνη κ' ἡ Ἰσμήνη,
νὰ θρηνήσουν τὰ δυῶ τους ἀδέρφια.
καὶ θαρρῶ μὲ τὸ δίκιο στ' ἀλήθεια
ἀπὸ μὲς στὰ βαθύκολπα ὠραῖα τους στήθια
τῆς καρδιάς των θὰ χύσουν τὸν πόνο.
Ἄλλ' ἐμεῖς εἶναι δίκιο καὶ πρὶν ἀπ' αὐτέες
τὸν παράφωνον ἕμνον
νὰ τονίσωμεν τῶν Ἑρινῶν
κι ἀπὸ πάνω νὰ ψάλλωμε
μοσητὸ τὸν παιᾶνα τοῦ Ἄδου.

Ὁ πιὸ δυστυχημένες ἐσεῖς ἀδερφές
ἀπ' ὅλες ποῦ ζώστρα στὴ μέση τους γύρω φοροῦνε
δακρῦζω, στενάζω καὶ δόλος κανένας δὲν εἶναι
πῶς ὅτι ἀπ' τὰ βᾶθη δὲν κλαίω τῆς ψυχῆς.

Ὁμίμέ, ὠμίμέ, κακόγνωμοι
στοὺς φίλους ἀνυπάκουοι
στὶς συμφορὲς ἀδάμαστοι,
τὰ πατρικὰ ἐρημάξετε
σπίτια μὲ τὴν ἀμάχη σας!
Ἄθλιοι βέβαια ποῦ ἤρσανε

καὶ θάνατο ἀθλιώτατο
γιὰ τῶν σπιτιῶ τους χυλασμό.

Τοὺς τοίχους κάτω ἐρρίζετε,
ἀλλοίμονο, μονάχοι σας
καὶ πικροὺς θρόνους εἶδετε·
μὰ τώρα ἐσυμβαστήκετε
μὲ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι.
Κι ἀλήθεια ἡ σεβαστὴ Ἑρινὸς
τοῦ Οἰδίποδα πατέρα σας
ἐτέλειωσε τίς κάταρες.

Ἄπ' τὰ ξερβὰ τρυπημένοι.
— Κι ἀλήθεια τρυπημένοι
στὰ δμόσπλαχνα πλευρά.
— Ἄλλοι, δυστυχημένοι,
ἄλλοι καὶ σίς κατάρες
ποῦ φέραν τὴν ἀντίφωνη τὴ συμφορὰ
— Λαβωματιὰ πέρα γιὰ πέρα
στὰ σπίτια τους καὶ στὰ κορμιά,
μ' ἀνήκουστην ἀψιδυμιὰ
μὲ μοῦραν ὄχι διάφορη
ἀπ' τὴν κάταρα τοῦ πατέρα.

Καὶ μὲς στὴν πόλιν ὁ στεναγμὸς
περνα· στενάζουνε κ' οἱ πύργοι
κ' ἡ χώρα ποῦ τοὺς ἀγαποῦσε
καὶ στοὺς διαδόχους μέκοννε
τὰ κτήματα, γι' αὐτὰ ποῦ ἡ ἀμάχη
κι ὁ ἀθλιὸς θάνατος τοὺς βροῦκε
— Μὲ ἰσιάδα μεραστήκανε
οἱ ἀφίκαρδοι τὰ κτήματά τους,
κ' οἱ φίλοι τους παράπονο δὲν ἔχομε
μὲ τὸ συμβιβαστή τους
καὶ δὲ χαρίστηκεν ὁ Ἄρης.

Ἔτσι εἶναι τώρα σιδεροχτυπημένοι
καὶ τοὺς προσμένει σιδεροχτυπημένη,
ἴσως νὰ πῆ κανεῖς «καὶ ποιά;»
τῶν πατρικῶν τους τάφων ἡ κληρονομιά.
Πολὺς ἀχὸς τοὺς προσδοῖ
σπαραχτικ' ἀπ' τὰ σπίτια μοιρολόγια
γιομᾶτα πόρους καὶ στενάγματα,
ποῦ βγαίνουν μοναχά,
ἄραχλα κι ἄχαρα, π' ἀλήθεια
κλαῖμε ἀπ' τὰ βᾶθη τῆς καρδιάς,
ποῦ γιὰ τοὺς δυῶ τοὺς βασιλιάδες
λνώνει ἀπ' τὸ κλαῖμ' ἀληθινά.

Κ' ἔχεις ἀκόμη νὰ πῆς γιὰ τοὺς ἀθλίους
πόσα σὴν πόλῃ κάμανε κακά
καὶ πόσα καὶ στὰ τάγματα ὄλων τῶν ξένων
ποῦ πάθανε στὸν πόλεμο τόση φθορά.
Δυστυχημένη, ποῦ τοὺς ἐγεννοῦσε,
μὲς σ' ὄλες τὶς γυναιῖκες ὅσες
μαννάδες λέγονται παιδιῶν,
ποῦ πήρην ἄντρα τὸ δικό της γυιό,
καὶ γέννησεν αὐτοὺς ποῦ τέτοιο τέλος
τοὺς βρῆκε, νὰ σκοτώσουνε ὁ ἕνας τὸν ἄλλο
μὲ χέρι ἀδερφικό.

Ἀλήθεια ἀδερφικά καὶ πανωλέθρια
καὶ μ' ὄχι φιλικὰ λαβώματα
μὲ φρένα μανιωμένα.

στὸ τέλος τῆς ἀμάχης των.

Τώρα ἢ ἔχθηρα ἔπασσε
καὶ σμίξανε στὰ χόματα
τὰ αἵματοποισιμένα
καὶ τώρα εἶναι ἀληθινὰ
κ' οἱ δνὸ τους ἕνα αἷμα.

Πικρὸς σὶς μπερδεψιὲς ξεχωριστῆς
ὁ ξένος ὁ περατινὸς ποῦ βρῆκε ἀπ τὴ φωτιά,
τάκονισμένο σίδερο· καὶ τῆς κληρονομίᾳς
πικρὸς ὁ Ἄρης στάθηκε μὰ κι ἄξιος μεραστής
καὶ τὴν κατάρρα τοῦ πατρὸς ἔβγαλε ἀληθινή.

Ἔχουν τὸ μερδικὸ ποῦ ἐλάχανε.

ἀπὸ τὴ μερασιά, ὧ οἱ μαῦροι, τῶν κτημάτων
καὶ κάτω ἀπ' τὸ χῶμα ποῦ τοὺς σκέπασε
ἄβυσσο πλοῦτο τώρα θάχουν.

Ἵμιέ! ποῦ ἐστεφανώσετε.

μὲ συμφορὲς πολλὲς τὰ σπῖτια
καὶ στερνὰ τώρα ἐρέκαξαν
στριγγὰ τὸν Ἑπινίκιο οἱ Κατάρες
ἀφόντιας τὰσταμάτηγο φενγιὸ
ἐπῆρ' ἢ γενεὰ καὶ πάει.

Τῆς Ἄτης στέκεται τὸ τρόπαιο
στὶς πύλες ποῦ σκοτώθηκαν καὶ μόνο
ἀφοῦ τοὺς δνὸ τους νίκησεν
ἐλούφαζε κ' ἢ Μοῖρα.

Ο ΘΡΗΝΟΣ ΤΗΣ ΑΝΤΙΓΟΝΗΣ ΚΑΙ ΙΣΜΗΝΗΣ

Αντ. Πληγὴν ἔδωσες, πληγὴν ἔλαβες.

Ισμ. Τὸν ἐσκοτώσες καὶ σκοτώθηκες,

Αντ. Μὲ κοντάρι τὸν σκότωσες.

Ισμ. Μὲ κοντάρι σκοτώθηκες.

Αντ. Ὡ, κακόπραγος.

Ισμ. Ὡ, κακόπαθος.

Αντ. Χυθῆτε θρήνοι μου.

Ισμ. Χυθῆτε δάκρυα μου.

Αντ. Ἀπὸ τοὺς θρήνους τὸ νοῦ μου χάνω.

Ισμ. Ἀπ τὴν καρδιά μου θρηνώ στενάζω.

Αντ. Ὡ πολυθρήνη' ἐσύ.

Ισμ. Καὶ σὺ πάλι τρισάμοιρε.

Αντ. Ἀπὸ δικὸ ἐσκοτώθηκες.

Ισμ. Καὶ σὺ δικὸν ἐσκοτώσες.

Αντ. Διπλὰ νὰ λές.

Ισμ. Διπλὰ νάκοῦς.

Αντ. Διπλὲς μᾶς στέκουν συμφορὲς.

Ισμ. Ἀδερφικὲς τὶς ἀδερφές.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ ΚΑΙ ΙΣΜΗΝΗ

Ἰώ, Μοῖρα, μεγαλόδωρη πόνων πικρῶν
καὶ τραγὴ τοῦ Οἰδίποδα
μαύρη Ἑρινία, μεγάλη σου ἢ δύναμη.

Αἶ, αἶ — Αἶ, αἶ.

Αντ. Συμφορὲς κακοθώρητες

Ισμ. Ἐπιστρέφοντας μῶφρες.

Αντ. Γιὰ νὰ σκοτώσῃ ἦρθε γυρνόντας.

Ισμ. Καὶ χάνει τὴ ζωὴ του ὀρμόντας.

Αντ. Τὴν ἔχασεν ἀλήθεια αὐτός.

Ισμ. Καὶ τὴν ἐπῆρε κι αὐτουνοῦ.

Αντ. Ὡ ἀθλία μανία.

Ισμ. Καὶ τρισάθλια πάθη.

Αντ. Πολυστενάχτες λύπες.

Ισμ. Πολυθρήνητες θλίψεις.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ ΚΑΙ ΙΣΜΗΝΗ

Ἰώ, Μοῖρα, μεγαλόδωρη πόνων πικρῶν
καὶ τραγὴ τοῦ Οἰδίποδα
μαύρη Ἑρινία, μεγάλη σου ἢ δύναμη.

Αἶ, αἶ — Αἶ, αἶ.

Αντ. Δοκίμασες κ' ἔχεις νὰ πῆς.

Ισμ. Πίσω δὲν ἔμεινες καὶ σύ.

Αντ. Ἀφοῦ σὴν πόλῃ γύρισες

Ισμ. Κι ἀρματωμένος στάθηκες ἀντίκρου στὸ
κοντάρι του.

Αντ. Φοιχτὰ νὰ λές.

Ισμ. Φοιχτὰ νάκοῦς.

Αντ. Ὡμὲ κακά.

Ισμ. Ὡμὲ δεινά.

Αντ. Στὰ σπῖτια καὶ στὴ χώρα μας.

Ισμ. Κι ἀκόμα πιότερο σὲ μέ.

Αντ. Ἀλλοίμονό σου βασιλιᾶ μου Ἐτεοκλή.

Ισμ. Ἀπ ὄλους πιὸ πολυκλαντε, ἄλλοι καὶ σύ.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ ΚΑΙ ΙΣΜΗΝΗ

Ὡμὲ ποῦ ἐτυφλωθήκατε

ἀπ τῶν θεῶν τὴ βλάβη.

Αντ. Ὡμίενα, τὰ κορμάκια σας.

ποιὸς τόπος γῆς θὰ λάβῃ;

Ισμ. Σὲ ποῦ θὲ νὰ τὰ θάφομε

χῶμα πιὸ τιμημένο;

ΑΝΤΙΓΟΝΗ ΚΑΙ ΙΣΜΗΝΗ

Ὡ μνήμα, στοῦ πατέρα σας

τὸ πλάϊ ἐτοιμασμένο!

ΚΗΡΥΞ

Πρέπει, οὐ ἀποφάσισαν κι ἀποφασίζουν
οἱ προὔχοντες αὐτῆς τῆς πολιτείας τοῦ Κάδμου,
νὰ πῶ νὰ μάθετε. — Αὐτὸν τὸν Ἐτεοκλέα,
ποῦ ἀπ ἀγάπη τῆς πατρίδας του ἔχει πέσῃ
ἐκεῖ ὅπου ἀξίζει τὰ καλὰ τὰ παλικάρια,
νὰ θάψουν μὲ τιμὲς στὴ χώρα' ἀποφασίζουν.
τέτοια ἔχω λάβῃ προσταγὴ νὰ λέω γιὰ τοῦτον.
Μὰ τὸν νεκρὸ ἀδερφό του αὐτόν, τὸν Πολυνείκη,
ἄταφος ἔξω νὰ ριχτῆ, θροσφὴ τῶν σκύλων,
γιατὶ εἶναι χαλαστής τῆς χώρας τῶν Καδμείων,
ἂν κάποιος ἀπὸ τοὺς θεοὺς δὲν τοῦ κρατοῦσε
τὸ δόρυ του· μὰ καὶ νεκρὸς τὴν ἁμαρτία
τῶν θεῶν θάχῃ τῆς πατρίδας του, γιατί ἦρθε
μὲ ξένο ἀπ' ἔξω σιράτευμα, ἀτιμάζοντάς τους
κ' ἐκούρσευε τὴ χώρα του. Λοιπὸν ὠρίσθη
ἄτιμη ἀπ τὰ ὄρνια τὰ πετούμενα νὰ λάβῃ
ταφή, κι ἄξια νὰ βρῆ τὰ ἐπίχειρά του, δίχως
νὰ τοῦ σωριάσουν χέρια χῶμα γιὰ μνημοῦρι,
δίχως νὰ τιμηθῆ μὲ δξύβορα μοιρολόγια,
δίχως φίλος κανεὶς τὸ ξόδι του ἀκλουθήσῃ.
τέτοιαν ἀπόφαση ἔλαβαν οἱ πρόκριτοί μας.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Μὰ κ' ἐγὼ πάλι στοὺς προκρίτους λέω τῆς Θήβας:
κι' ἂν κανεὶς ἄλλος δὲ θελήσῃ νὰ τὸν θάψῃ
μαζὶ μ' ἐμένα, μόνη μου δὲ νὰ τὸν θάψω,
κι ἀπάνω μου αὐτὸν τὸν κίνδυνο θὰ πάρω
τὸν ἀδερφό μου θάβοντας. ντροπὴ δὲν τῶχο
νὰ δεῖξω ἀνυπάκουη ἀναρχία σὴν πόλῃ.
Εἶναι ἰσχυρὸς δεσμὸς τὸ κοινὸ σπλάγχνον, ὅπου

ἐλάβαμε ζωὴ κ' οἱ δνὸ, ἀπὸ μιὰ μάννα
δυστυχημένη κ' ἕναν ἄμοιρο πατέρα.

Λοιπὸν, ψυχὴ μου, θέλοντας πάρ' καὶ σὺ μέρος
ἀπ τὸ κακό ποῦ ἀθέλητα ἔκαμ' ἐκεῖνος
καί, ζωντανή, φιλάδελφο φρόνημα δεῖξε
στὸν πεθαμένο. — κι οὐδὲ οἱ λύκοι θὰ γευτοῦνε
τὶς σάρκες του οἱ λιμάντεροι. ἄς μὴν τὸ βάλῃ
κανεὶς στὸ νοῦ του· γιατί' ἐγὼ, ἂν καὶ γυναιῖκα,
τάφο καὶ χῶσμα θαῦρω τρόπο νὰ του κάμω,
φέρνοντας στοῦ βυσσίνου μου πέπλου τὸν κόλπο
νὰ τὸν σκεπάσω καὶ μὴν πῆς ἀλλιῶς πῶς θάναι.
τρόπο θαῦρῃ τὸ θάρρος μου γιὰ νὰ τὸ πράξῃ.

ΚΗΡΥΞ

Σοῦ λέω σὴν πόλῃ ἐνάντια μὴ θές νὰ κάμῃς.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Καὶ γὼ σοῦ λέω τὰ περιττὰ σὲ μὲ μὴν κρίνῃς.

ΚΗΡΥΞ

Σκληρὸς ὁ λαός, μὰ ποῦ ἀπ' τὸν κίνδυνο γλυτώσῃ.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Σκλήριζε, μὰ ὅμως ἄταφος αὐτὸς δὲ μένει.

ΚΗΡΥΞ

Μὰ αὐτὸν ποῦ ἢ πόλῃ ἐχθρεύεται, σὺ θὰ τὸν θάψῃς;

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Ἔχει κριθῆ ἀπὸ τοὺς θεοὺς τώρα πιά τοῦτος.

ΚΗΡΥΞ

Ὅχι ὅμως πρὶν σὲ κίνδυνο ρίξῃ τὴ χώρα

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Τὸ ἄδικο, μ' ἄδικο ἠθέλησε νὰ τὸ πληρώσῃ.

ΚΗΡΥΞ

Μάντις γιὰ ἕνα, τὸ ἄχι του τῶβγαζε σ' ὄλους.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Στερνὴ τελειώνει ἀπὸ τοὺς θεοὺς ἢ ἔρις τὸ λόγο.
μὰ θὰ τὸν θάψω· καὶ τὰ λόγια σου μὴ χάνῃς.

ΚΗΡΥΞ

Κάμε τοῦ κεφαλιοῦ σου· ἐγὼ — εἶπα κι ἀπόειπα.

ΧΟΡΟΣ

Ἄλλοιμον' ἄλλοιμονο!
ὦ μεγαλόγνωμες, σπιτοκαταλύτρες,
Κῆρες Ἐρινύες, ποῦ καὶ τοῦ Οἰδιπόδα
ξεπατώσει' ἔτσι πρόρριζα τὸ γένος,
τὶ νὰ γένω, τὶ νὰ κάμω, τὶ νὰ σοφιστῶ;
πῶς νὰ τὸ τολμήσω, μήτε νὰ σε κλάψω
μήτε καὶ νεκρὸ νὰ σε ξεδιάσω;
Μὰ φοβοῦμαι — καὶ τραβιοῦμαι —
τὴν ὄργη τῶν πολιτῶν.
Ἄχ, ἐσένα πολλές θὰ σὲ κλάψουνε
μοιρολογῆτρες.
Μὰ ἐκεῖνος ὁ ἄθλιος ἀθρήνητος
μὲ μονάχα τὸ κλάψιμο τῆς ἀδερφῆς
θὲ νὰ πάη — καὶ ποῖος νὰ τὸ στρέξῃ;

Α' ΗΜΙΧΟΡΙΟ

Ἄρα κάμ' ἡ πόλη κι ἄς μὴν κάμῃ

ὅσοι κλάψουνε τὸν Πολυνείκη,
ἀλλ' ἐμεῖς θὲ νὰ πᾶμε μαζί νὰ τὸν θάψουμε
συνοδεία τῆς· γιατί σὴν γενιά τῆς
εἶναι τούτη ἡ θλίψη κοινή.
Ἐνῶ ἡ πόλη μιὰ ἔτσι καὶ μιὰ πάλι ἄλλιῶς
παραδέχεται πάντα τὸ δίκιο.

Β' ΗΜΙΧΟΡΙΟ

Καὶ μεῖς πάλι θὰ πᾶμε μ' αὐτὸν
καθὼς τὸ σωστὸ
παραδέχετ' ἡ πόλη μαζί καὶ τὸ δίκιο.
Γιατί, πρῶτα ὁ θεὸς καὶ τοῦ Λία ἡ βουλή,
αὐτὸς τῇ διαφέντεψεν ἔπειτα πύτερο
τῶν Καδμείων τὴν πόλη, νὰ μὴ θαλασσοῶσῃ
καὶ νὰ μὴν τὴν πατήσῃ
τὸ κῆμα τῶν ξένων ἀντρῶν.

ΤΕΛΟΣ

ΝΙΤΣΕ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΟΚΡΑΤΙΑ

«Καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ ἰδέα Σκοποῦ εἶναι
μία ἀνθρώπινη πλάνη. Δὲν ὑπάρχει
οὔτε ἀρχὴ οὔτε μέση οὔτε τέλος σὴν
σειρὰ τῶν αἰτίων».

Remy de Gourmont—Physique de l'Amour.

Τὰ κοινωνιστικὰ συστήματα, ὅταν μάλιστα δὲν
ἔφτασαν στὸ στάδιο τῆς ἐφαρμογῆς των, παρὰ
ἀναφέρονται στὸ μέλλον, δηλαδὴ στὸ ἀνεξέ-
λεγκτο, ἔχουν τὴν ἴδιαν ἰδιότητα μὲ τὰ δόγματα
καὶ τὶς μεταφυσικὲς: φανατίζοντε ὅχι μόνον τοὺς
ἐφευρέτες τους, ἀλλὰ καὶ πῶς βιαιῶς πῶς ρι-
ζικὰ τοὺς προσύλητους, τοὺς ὀπαδοὺς.—Ὁ λόγος
ὁ κυριώτερος εἶναι πῶς αὐτὰ τὰ συστήματα
ὑποχρεωτικὰ καταρτισμένα ἀπάνω σὲ ἀφηρημένες
ἀναπόδεικτες ἢ ἀμφισβητήσιμες ἰδέες «ἀπὸ τὰ
πρῖν», δὲν βρέθηκαν ἀντιμέτωπα σὴν ἀνυπο-
λόγηστη τῆς πραγματικότητος ποικιλία κι' ἔτσι
προσφέρουνε σὴν φαντασία, στὸ γούστο, σὴν
ὄρεξη, σὶς ἐπιθυμίες μιανῆς ὁμοιορhythμῆς ὁμά-
δας ἀνθρώπων, πλαστικότητα ἀρκετὴ, ποῦ κολα-
κεύει τὶς τάσεις καὶ τὶς ἰδιοσυγκρασίες τῶν

μελῶν τῆς ὁμάδας—ἀφοῦ μάλιστα τὰ συστή-
ματα αὐτὰ ἔχουν σκοπὸ ἐξομολογημένον νὰ θε-
ραπεύσουν αὐτὲς τὶς τάσεις, εἶναι σὰν ἀπὴν ἔκ-
φρασί τους.

Κάθε μελλοντικὸν κοινωνιστικὸν σύστημα εἶναι
ὑποχρεωτικὰ προβολὴ τοῦ Λογισμοῦ. Ὅσα στοι-
χεῖα καὶ ἂν δανείζεται ἀπὸ τὴν πραγματικότητα,
προσπαθεῖ, εἴτε σὴν ἀνθαίρετη ἐκλογὴ τῶν
στοιχείων, εἴτε σὴν διάπλαση, διαμόρφωση καὶ
παραμόρφωσίν των, ναῦρει βάση γιὰ νὰ στηρίξῃ
τοὺς συλλογισμοὺς, τὰ ἐπιχειρήματα, κι' ἔτσι νὰ
παρουσιαστῇ στὰ μάτια τοῦ ἐξεταστῆ ἄρτιο καὶ
ὀριστικόν. Ἡ πλαστὴ αὐτὴ ἄρτιότης καὶ ἡ συμ-
βατικὴ ὀριστικότης ἂν ἐξασφαλίσουν τὴ φανα-
τικὴ ἀποδοχὴ πολλῶν ποῦ ὅπως ὅπως ζητοῦν
διανοητικὴ ἀνάπαυση, εἶναι τὰ πῶς φανερὰ
σημαδία πῶς τὸ σύστημα εἶναι ἀποπαίδι τῆς
φαντασίας καὶ πῶς μόνον σὴν ἀγνή τῆς οὐτο-
πίας χώρα βρῖσκει ἐφαρμογὴν, ἐκτὶ ὅπου ὁμοιό-
μορφοι ὑποθετικοὶ ἄνθρωποι, ζοῦν μονότονη
ὑπολογισμένη ζωὴ.

Τόσα εἶναι τὰ συμφέροντα ποῦ ξυπνᾷ ἡ
κοινωνία ἢ μελλοντικὴ — ἀφοῦ μάλιστα δὲν
κάνει παρὰ νὰ τὰ καθρεφτίξῃ — τέτοιας
ποιότητος εἶναι τὸ φάντασμα τῆς εὐτυχίας ποῦ
χαράζει μπροστὰ στὰ πλατεῖα τῶν ἐπιθυμιῶν
μάτια καὶ στὰ τεντωμένα χέρια τῶν ὀρέξεων,
ὥστε, εἴτε οὐτοπία εἴτε πλάνη, ἀφοῦ ριζώσει
βαθεῖα σὶς εὐαισθησίες κατακτάει ὀρηκτικὰ
καὶ τὶς διάνοιες. Καὶ τότε, φυσικὰ, ἀφοῦ τὸ
ὄραμα τῆς «Πόλης τοῦ Μέλλλοντος» ἔχει τὴν
πλαστὴν ἰδιότητα νᾶναι ἄρτιο καὶ ὀριστικόν, μὲ
μιὰ ἀπλούστατη στροφή γίνεται βάση καὶ μέτρο
κάθε Σκέψης, προβιβάζεται σὲ παγκόσμιον κρι-
τήριον. — Ναρκωμένος ἀπὸ ἓνα τέτοιο ὄραμα, ὁ
ἐφευρέτης, ὁ προσύλητος, ἢ ὁ ὀπαδὸς δὲν ἐνδια-
φέρεται πῶς νὰ ἐξετάσῃ ἂν μία Σκέψις διάφορη,
ἂν μία φιλοσοφία ἀνεξάρτητη, εἶναι ἀληθινή,
ἂν ἔχῃ βάσεις καὶ ἀρχὲς λογικὰς, ἂν ἐκφράξῃ μιὰ
ικανοποιητικὴν ἀντίληψιν τῆς Ζωῆς ἂν εὐχαρι-
στῇ καὶ ἀναπαύῃ διάνοιες ρυθμοῦ διάφορου.
Ὅχι. Ἐνδιαφέρεται μονάχα νὰ μάθῃ ἂν ἡ
διάφορη Σκέψις, ἢ φιλοσοφία ἢ ἀνεξάρτητη
μπορῇ νὰ θεωρηθῇ φραγμὸς καὶ ἐμπόδιο στὸ
δρόμον ποῦ φέρνει κατὰ τὸ ὄραμα, καὶ ἂν ναί,
χωρὶς ἄλλη ἐξέταση, βιάζεται νὰ στιγματίσῃ μὲ
ἀποκλειστικὸν καὶ ὑστερόβουλον πείσμα, μὲ πείσμα
θηρηκόληπτον ποῦ καταδικάζει ὅλες τὶς θρη-
σκείας γιὰ νὰ ἐπιβάλλῃ τὴ δικήν του, τὴ Μόνη,
τὴν Ἀληθινὴν, τὴν Ὑπέρατην.

Καὶ ὅμως εἶναι φανερόν, πῶς ἓνα κοινωνιστικόν
σύστημα γιὰ νὰ καταστρωθῇ σὲ σύνολον ἁρμο-
νικόν, γιὰ νὰ διεκδικήσῃ κυριαρχίαν, δὲν φτάνει
νὰ καθρεφτίξῃ τοὺς πόθους μιανῆς κοινωνικῆς
τάξεως. — Ἀναγκάζεται ν' ἀναζητήσῃ φιλοσο-
φικὰς ἀρχὰς γιὰ βάση καὶ θεμέλιον, καὶ μάλιστα
«εἶναι φυσικὸν νὰ πασκίξῃ νᾶβρη ἓνα λογικόν
στήριγμα ἀντίθετον ἀπὸ τὸ στήριγμα τοῦ κυ-
ρίαρχου». (*)— Αὐτὴ ἴσα ἴσα ἢ ἀνάγκη ἔπρεπε
νὰ χαράξῃ τὰ ὄρια τῶν ἀπαιτήσεων κάθε κοι-
νωνιστικοῦ ὄραματος καὶ νὰ δείχνῃ τὴν ἄμεση
ἐξάρτησίν του ἀπὸ τὴ Σκέψιν καὶ τὴ Φιλοσοφίαν.
Καὶ ἀφοῦ ἡ φιλοσοφία δὲν ἀναγνωρίζει ἄλλο
κριτήριον παρὰ τὸ Λογισμὸν καὶ τοὺς νόμους του,
εἶναι ὀλότελα ἀνακόλουθη ἢ ἐπιθυμία τοῦ

(*) «Νουμάς» ἀρ. 336. Π. Βασιλικὸν ἢ Ψυχολογία
τοῦ Συμβολισμοῦ.

Σοσιαλισμοῦ ἢ κάθε ἄλλου συστήματος κοινο-
νιστικοῦ ἢ κάθε ὀργανισμοῦ θρησκευτικοῦ τῆς
ἀνθρωπότητος νὰ ζητᾷ νὰ προαχθῇ σὲ Ἀπό-
λυτον Κριτήριον καὶ μέτρον τῆς Σκέψης. Μονάχα
ὑστερόβουλος φανατισμὸς δικαιολογεῖ ἢ μᾶλλον
ἐξηγεῖ τὴν τέτοιαν τάσιν.

Στὸ ἄρθρον «Ψυχολογία τοῦ Συμβολισμοῦ»
τοῦ κ. Π. Βασιλικὸν (Νουμάς ἀρ. 336) βρῖσκεται,
ἀπὸ μιὰ τέτοια ἀποψη, πρόχειρη κριτικὴ τοῦ
νιτσεικοῦ ἔργου, πρόχειρη καὶ σύντομη, πρόχειρη
καὶ λίγο ἀνθαίρετη.

Ἡ κυριώτερη κατηγορία ποῦ ἀποδίνεται στὸ
Νίτσε εἶναι πῶς «τὸ ἔργον του εἶναι ἢ ἰδεολο-
γικὴ ἔκφρασις τοῦ ὕλικου εἶναι τοῦ κεφαλαι-
οκρατικοῦ ὀργανισμοῦ τῆς κοινωνίας, τῆς
ἐξουσίας τοῦ πλοῦτου ποῦ στηρίζεται σὴν
ἐκμετάληψιν τῆς ἐργασίας».

Στὸ πνεῦμα τοῦ ἀρθρογράφου, μιὰ τέτοια
κατηγορία ἰσοδυναμεῖ μὲ καταδικὴν ὀριστικὴν τοῦ
Νιτσεικοῦ συστήματος. — Ἀντίληψιν θρησκευ-
τικὴν ποῦ κρίνει ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα. Κριτικὴ
ἀνάλογη μὲ τὴν μέθοδον τῶν μεσαιωνικῶν
ἀπολογητῶν τοῦ χριστιανισμοῦ, ποῦ, ὅταν ἡ
πίστις δὲν ἀρκοῦσε πῶς γιὰ νὰ βαστάξῃ τὸ δόγμα,
δημιουργοῦσαν συμβατικὰ φιλοσοφία μὲ ὁμο-
λογημένον σκοπὸν καὶ πρόθεσιν νὰ καταλήξουν
σὲ μιὰ φαινομενικὰ λογικὴ ὑποστήριξιν τῆς
θρησκείας.

Καὶ ὅμως ἓνας ἀνεξάρτητος φιλόσοφος ὅπως
ὁ Νίτσε, ποῦ στὸ πνεῦμά του καὶ σὶς ἀναλύσεις
του δὲν ἔβαλε κανένα περιορισμὸν οὔτε γιὰ
ἠθικολογικὰς οὔτε γιὰ κοινωνικὰς οὔτε γιὰ τελεο-
λογικὰς ἀνάγκας, δὲν μπορεῖ δὲν πρέπει νὰ
κρίνεται μὲ τὸ μικροσκοπικὸν κι' ἐφήμερον μέτρο
τῶν οικονομικῶν ἀναγκῶν μιανῆς σύγχρονης
κοινωνικῆς τάξεως. Τὸ μόνον μέτρο ποῦ ἔχει
εὐπρόσωπος τίτλος γιὰ νὰ ἐκτιμῆσῃ τὴν ἀξίαν,
τὴν ὑπόστασιν ἓνος τέτοιοῦ ἔργου εἶναι ὁ Λογι-
σμὸς καὶ ἡ σύμφωνος μὲ τοὺς Νόμους τοῦ ἀνά-
λυσης κι' ἐξέτασιν τῆς Νιτσεικῆς ἰδεολογίας —
ἄσχετα μὲ τὰ πιθανὰ συμπεράσματα ποῦ μπορεῖ
νὰ προκύψουν γιὰ τὴν ἠθικὴν καὶ τὶς κοινωνικὰς
σχέσεις.

Τόσο περισσότερον πρέπει νὰ ἐξεταστῇ μὲ
τέτοια μέθοδον ἔργον τῆς ὑφῆς τοῦ Νιτσεικοῦ,
ὅσο ἢ ἀναγωγὴν του στὸ στενὸν ἀλλάκι τῶν σύγ-

χρονων κοινωνικῶν συστημάτων δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ παρὰ μὲ ριζικὴ παρεξήγηση τῆς πραγματικῆς ἔννοιᾳς του. — Ἀνάλογη φανερὴ παρεξήγηση εἶναι κ' ἡ κεφαλαιοκρατικὴ ἐρμηνεία τῆς ιδεολογίας τοῦ δημιουργοῦ τοῦ Ζαρατούστρα.

Εἶναι ἴσως φυσικὴ μοῖρα τῶν δυνατῶν ἔργων, ἐκείνων ποῦ προορίζονται νὰ ἐπιδράσουν σημαντικὰ στὴ σκέψη, νὰ παρεξηγοῦνται κατὰ τὰ πρῶτα χρόνια ποῦ φανερόνουνται στὴν παλαιότερα τῶν ιδεῶν. — Σ' αὐτὸ ὑπάρχει μιὰ ἀφορμὴ εὐλογη. Ἐνα ἔργο πρωτότυπο, γιὰ νὰ δικαιολογῆ αὐτὸ τὸ χαρακτηρισμὸ, πρέπει ν' ἀνοίγῃ νέο δρόμο στὴν ἀντίληψη, πρέπει νὰ ἐκφράζῃ νέες σχέσεις τῆς Γνώσης μὲ τὴ Ζωή, πρέπει, μὲ συντομία, νὰ εἶναι πολὺ ἢ λίγο ἀπότομη μετάθεση τῆς Σκέψης. Ἀλλὰ τὸ μέσο ἀνθρώπινο πνεῦμα ἔχει ἀντίθετες συντηρητικὰς τάσεις, καὶ κάθε πρωτοτυπία κάθε ἀπότομη μετάθεση τὸ ξαφνίζει. Γιὰ τὶς ἀνάγκες αὐτὲς τὶς συντηρητικὰς τῆς μέσης σκέψης τυχαίνει συχνὰ νὰ βλέπουμε ἀπελπισμένους προσπάθειες ἀπὸ τοὺς ενδιαφερομένους γιὰ τὴν ὑπόταξη κάθε νέας καὶ πρωτότυπης ιδέας στοὺς πατημένους δρόμους τῆς τρεχούμενης ιδεολογίας.

Αὐτὸ ἔγινε, φυσικὰ καὶ μὲ τὸ νιτσεικὸ ἔργο. Μὲ τὴ διαφορὰ ὅτι ἡ παρεξήγηση καὶ ἡ στρέβλωση ἦτανε ριζικώτερες, ἔνεκα ποῦ τὸ ἔργο αὐτὸ ἔτιχε ν' ἀσχολῆται καὶ σὲ θέματα ποῦ ἐνδιαφέρουν τὴ στενὴ ἄμεση πραγματικότητα, τὰ μικροσυμφέροντα τῆς στιγμῆς, τὴν μικροπολεμικὴ τῶν κομμάτων, καὶ γιὰ τὴ θεωρήθηκε, δίκαια ἢ ἄδικα, πῶς δίνει ὅπλα σὲ τέτοια ἢ τέτοια κοινωνικὴ μορφή ἐπίκαιρη.

Στὴν ἀρχή, ὅπως λέγει ὁ κ. Π. Βασιλικός, ἔκανε ἐντύπωση ἔργου ἐξωφρενικὰ ἀναρχικοῦ, καταστρεπτικοῦ τῆς ιδέας κάθε ἐξουσίας, κάθε ἱεραρχίας, κάθε τάξης.

Σὲ κάθε του σελίδα τόσο οἱ ἐτοιμοθάνατοι θρησκευεῖς καὶ οἱ ἠθικὲς ποῦ στηρίζονται σὲ δόγματα, ὅσο κ' ἡ μὲ κεφαλαῖο Ἀπόλυτη καὶ Παγκόσμια Ἠθικὴ εὗρισκαν σ' αὐτὸ ἐχθρὸ ἀκαταμάχητο.

Ἡ ἀντίδραση δὲν ἄργησε. (*) Τὸ ἔργο ξαναμελετήθηκε καλύτερα, προσεκτικώτερα. Μία

(*) Πρβλ. P. Lasserre « Ἡ Ἠθικὴ τοῦ Νίτσε » Ἐνα ἀπὸ τὰ πρῶτα ἔργα ποῦ στὴ Γαλλία θριαμβωτικὰ ἀντίκρουσαν τὴν ἀναρχικὴν ἐξήγηση τῶν ιδεῶν τοῦ Νίτσε.

ἐκπλήξη. Οἱ ιδέες τῆς ἰσότητος, τοῦ ὑπερκοινοῦ ὥσαμε τὴ διάλυση κάθε ἐγὼ ἀλτρουϊσμοῦ, οἱ ιδέες τῆς ἰσοπέδωσης ὅλων, καὶ τὰ μεγάλα τοῦ ὀρθολογισμοῦ εἶδωλα: ἡ Ἀλήθεια, τὸ Καλόν, ἡ Δικαιοσύνη, ἡ Ἰσότης, ἡ Ἐλευθερία, τὸ Αὐτεξούσιο κλπ. ἀδράχουνταν μιὰ μιὰ ἀπὸ τὸ Γερμανὸ φιλόσοφο, μπαίνανε στὸ λαμπρὸ τῆς ἀδυσώπητης ἀνάλυσης του καὶ σύντομα ἐφανερόνουνε τὶς ἀντινομίες, τὶς πλάνες, τὶς ὀπτασίαι, ποῦ κρύβανε.

Ἡ κεφαλαιοκρατία ἐκεῖ ποῦ λογάριζε ἕναν ἐχθρὸ ἀνακαλύπτει σύμμαχο, καὶ τί σύμμαχο! Ἐνθουσιασμός.

Τὰ πράγματα δὲν φαίνονται ὅμως νὰ εἶναι ἔτσι, καὶ ἡ δευτέρη αὐτῆ ἐξήγηση τοῦ πολυπλοκοῦ ἔργου τοῦ Νίτσε εἶναι ἀκόμη πιὸ ριζικὰ παρεξήγηση ἀπὸ τὴν πρώτη.

Τὸ νιτσεικὸ ἔργο ἀγνοεῖ ὁλότελα τὴν κεφαλαιοκρατία. Πουθενὰ οὔτε μιὰ γραμμὴ του δὲν ὑπερασπίζεται τὴ σημερινὴ κοινωνικὴ τάξη. — Στὰ λιγοστά μέρη τοῦ « Ζαρατούστρα » ποῦ γίνεται λόγος γιὰ τὸ σύγχρονο Κράτος, ὁ Νίτσε καμμιὰ τρυφερότητα δὲ δείχνει γι' αὐτὸ — κάθε ἄλλο.

Ὁλόκληρο τὸ κεφάλαιο ποῦ ἐπιγράφεται « Τὸ νέο Εἶδωλο » (*) μιλεῖ γιὰ « τὸ πιὸ κρῦο ἀπὸ ὅλα τὰ κρῦα τέρατα » ποῦ λέγεται Κράτος μὲ χρώματα καὶ ὕφος ποῦ δὲν θὰ κολάκωναν οὔτε καὶ τὸν πιὸ ἀπελπισμένο ὑπερασπιστὴ τῆς σημερινῆς κατάστασης. — Τὸ ἴδιο καὶ στὸ κεφάλαιο « Διαβαίνοντας » (**) ἢ Μαίμου τοῦ Ζαρατούστρα περιγράφει τὴν « Μεγάλῃ Πόλῃ » μὲ περιφρονητικὰ λόγια, ποῦ ὁ Ζαρατούστρας ἀναγκάζεται νὰ παραδεχτῆ.

Ὁ Νίτσε μὲ τὴν εὐλιχρῖνεια ποῦ σφραγίζει τὸ ἔργο του, μὲ τὸν ἔρωτά του γιὰ τὴν θετικὴν πραγματικότητα, ἂν φρονοῦσε πῶς ἡ ιδεολογία του εἶχε καμμιὰ συγγένεια μὲ τὴν κεφαλαιοκρατικὴ κοινωνία θὰ τῷλεγε ξάστερα, ἀφοῦ δὲν περιορίστηκε, κατὰ τὴν ἐκτίμησιν τῶν πολιτισμῶν τῶν περασμένων καιρῶν, σὲ ιδεολογίες, παρὰ φανέρωσε ἄδολο ἐνθουσιασμὸν κάθε φορὰ

(*) « Τάδε λέγει Ζαρατούστρας » Φρ. Νίτσε σελ. 66 Γαλλικῆς ἐκδόσεως.

(**) « Τάδε λέγει Ζαρατούστρας » Φρ. Νίτσε σελ. 253 Γαλλικῆς ἐκδόσεως.

ποῦ μ' αὐτοὺς ἐταίριζαν οἱ ιδέες του (Ἑλληνικὸς προσωκρατικὸς πολιτισμὸς, Ἀναγέννηση, 17ος αἰῶνας στὴ Γαλλία).

Τὸ παράδοξο εἶναι ὅτι στὸ ἴδιο τοῦ ἄρθρου ὁ κ. Π. Βασιλικός ἀναγνωρίζει, μιὰ φράση παρακάτω, ὅτι ὁ Νίτσε, σχετικὰ μὲ τὴ σημερινὴ κοινωνία « δὲν μίσησε λιγότερο τὴν κυρίαρχη τάξιν ἀπὸ τὸν ὄγλο »! Δηλαδή; Μίσος καὶ ἀποστροφή ποῦ ἀγκαλιάζουν τόσο τὴν κυρίαρχη τάξιν ὅσο καὶ τὸν ὄγλο, μπορεῖ νὰ συνυπάρχουν μὲ ἔρωτα στὴ μορφή τὴν κοινωνικὴν ποῦ εἶναι ἡ ιδεολογικὴ ἔκφραση τοῦ τρόπου τῆς συμβίωσης αὐτῶν τῶν τάξεων;

Ἄλλ' ἂν θελήσῃ κανεὶς νὰ μὴ προδώσῃ τὴ σκέψιν τοῦ κ. Π. Βασιλικοῦ πρέπει ν' ἀναγνωρίσῃ ὅτι ὁ ἀρθρογράφος τῆς « Ψυχολογίας τοῦ Συμβολισμοῦ », μετανοιωμένος ἀρκετὰ γιὰ τὴ μομφὴ τοῦ ιδεολογικοῦ καὶ θεωρητικοῦ τῆς κεφαλαιοκρατίας ποῦ ἀποδίνει στὸν Νίτσε, προσπαθεῖ τοῦλάχιστον νὰ μετριάσῃ τὸ ὀρμητικὸ κατηγορητήριον καὶ παραδέχεται, λίγο ἀπροσδοκῆτα, στὸ ἴδιο ἄρθρον πῶς ὁ Νίτσε δὲν ἦταν ἐνσυνείδητος ὑπερασπιστὴς τῆς βασιλείας τοῦ κεφαλαίου:

« Δίχως νὰ τὸ θέλῃ (ὁ Νίτσε) ἀπὸ ἀσυναίσθητη κυριαρχία τῶν ἀταβιστικῶν του ὀρμῶν μέσα του ἔδωσε μιὰ ἠθικὴ δικαιολογία στὴ συνείδησιν τῆς σημερινῆς κοινωνίας κ' ἕνα ὄπλο ιδεολογικὸ στὴν κεφαλαιοκρατία ».

Δίχως νὰ τὸ θέλῃ! Μὲ ἄλλα λόγια, ὁ μὲν Νίτσε δὲν θελήσῃ νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν κεφαλαιοκρατία (καὶ μάλιστα τὴν ἐπολέμησε) ἀλλὰ στὴ Νιτσεικῇ ιδεολογίᾳ ἡ κεφαλαιοκρατία ἐνόμισε πῶς εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ εἶρῃ τὴν ἠθικὴν τῆς ἀπολογία, ἢ, πιὸ πιθανὰ ἀκόμα, ὁ κ. Π. Βασιλικός νομίζει ὅτι ἡ κεφαλαιοκρατία μποροῦσε νὰ νομίσῃ κ.τ.λ.

Ἐτσι τὸ συμπέρασμα εἶναι, πῶς πρόκειται γιὰ ἐρμηνεία, πολὺ ἢ λίγο ἀτομικὴ τοῦ κ. Π. Βασιλικοῦ, ἐρμηνεία ποῦ πρῶτο πρῶτο ἀντίπαλο ἔχει τὸν ἴδιο τὸν Νίτσε καὶ τὴ ρητὴ μαρτυρία του. — Ἀλλὰ αὐτὴ ἡ ἐρμηνεία εἶναι παρερμηνεία φανερὴ, γιὰ δυὸ ἀκόμη τοῦλάχιστον λόγους ἀπόλυτης σπουδαιότητος:

Εἶναι ἀδύνατο ὁ Νίτσε, εἴτε ἐνσυνείδητα εἴτε ἀσυναίσθητα, νὰ ὑποστήριξῃ τὴν κεφαλαιοκρατία

γιατί, γενικώτερα, οὔτε σύστημα κοινωνιστικὸ δικό του ἐπρότεινε στὴν ἀνθρώπινη δραστηριότητα, οὔτε θελήσῃ νὰ τὴν σκλαβώσῃ σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς τρεχούμενες κοινωνιστικὰς μορφάς.

Ὁ ποιητὴς τοῦ « Αἰώνιου γυρισμοῦ », ἐκείνος ποῦ τὴ ζωὴν τὴν ἀντελήφθηκε σὲ μιὰ ἀδιάκοπη ροή, σὲ ἕνα αἰώνιο « γίνεσθαι », ἐκεῖνος ποῦ τῆς ἔδωσε τὸν πιὸ πολυπλοκὸ ὀρισμὸν: « [ἡ ζωὴ εἶναι] πάλῃ, γίνεσθαι, σκοπὸς καὶ ἐμπόδιο σκοποῦ » (*) δὲν μποροῦσε ν' ἀπαρηγητῆ τὴ σκέψιν του ὅλη καὶ μὲ ἀφέλεια νὰ καταστρώσῃ μιὰ γεωμετρικὴ ὀριστικὴ κοινωνία, ἕναν « Παράδεισο ἐπίγειο » τὸν ὁποῖο νὰ βάλῃ στὸ ἕστατο στάδιον τῆς ἀνθρωπότητος, γιὰ ὀριστικὸ Σκοπὸ καὶ τέλος.

Τὸ μηχανισμὸ τῆς ζωῆς τὸν ἐγνώρισε κατὰβαθα καὶ τὸν διατύπωσε καθαρά. Ἐνόησε ὅτι κανένας ὀριστικὸς σκοπός, ὅσο μακρινός, ὅσο ἐπιθυμητός καὶ ἂν εἶναι, δὲν θὰ μποροῦσε ποτε νὰ σταματήσῃ τὸν χεῖμαρρον τῶν θελήσεων, τῶν ἐνστικτικῶν τὴν ἀδιάκοπη ἀνανέωση καὶ πάλῃ καὶ τῶν ἐπιθυμιῶν τὸ ἀψίκορο. Καὶ γι' αὐτὸ στὸ στόμα τῆς Ζωῆς βάζει τὰ ἐκφραστικὰ καὶ σοφὰ αὐτὰ λόγια:

« Ὅτιδήποτε κ' ἂν δημιουργήσω καὶ μὲ ὅποιον τρόπο κ' ἂν ἀγαπήσω τὸ δημιουργημά μου, πρέπει σύντομα νὰ γίνω ὁ ἀντίπαλος του καὶ ὁ ἀντίπαλος τῆς ἀγάπης μου: ἔτσι τὸ θέλει ἡ θέλησή μου ». (**)

Ποιὸ κοινωνιστικὸ, ποιὸ εὐδαιμονιστικὸ ἰδεῶδες, ἢ ποιὰ πλαστὴ τελεολογία μπορεῖ ν' ἀντισταθῆ στὴν ἀκαταμάχητη αὐτὴ τῆς ζωῆς πραγμαμάτων;

Σὲ μιὰ τέτοια ἐπιχείρησιν θὰ ἐπαναστατοῦσαν ἔπειτα ὅλα τὰ ἀτομικιστικὰ του ἐνστικτικὰ. Θὰ ἦτανε ἀπάρνησιν ὅλης τῆς ιδεολογίας — ποῦ ἐξακολουθητικὰ ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἐλευθέρωση τοῦ ἀτόμου, — ἡ ὑποδούλωσιν τῶν χαρακτῆρων σὲ ὁμοίομορφη κοινωνικὴ τάξιν καὶ ἠθικὴ, καὶ μάλιστα στὴν κεφαλαιοκρατία.

Καὶ σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα, ὅπως παντοῦ ἄλλοῦ, ἡ ρητὴ μαρτυρία τοῦ ἴδιου τοῦ Νίτσε, εἶναι ὁ πολυτιμότερος σχολιαστής: — Στὸν πρόλογον τοῦ *Ecce Homo*, τῆς περιέργης αὐτῆς αὐτοβιογραφίας

(*) Φρ. Νίτσε Τάδε λέγει Ζαρατούστρας σελ. 163.

(**) Φρ. Νίτσε, Τάδε λέγει Ζαρατούστρας σελ. 163.

φίας και αυτοκριτικής, ο Νίτσε, οδηγούμενος από την πείρα του για την ανθρώπινη τάση προς την στρέβλωση, θέλησε να προλάβει και ν' αντικρούσει μόνος του κάθε παρερμηνεία του έργου του υπό τέτοιο πνεύμα. Και αφού με υπερηφάνεια και δικαιολογημένο εγωισμό έκτιμά την αξία του «Ζαροτούστρα» του, προσθέτει τα σημαντικά αυτά λόγια για το πολύκροτό του έργο: (*)

«Έδω (στον Ζαροτούστρα) δὲν μιλεῖ ἕνας φανατικός, ἔδω δὲν «κατηχοῦνε», ἔδω δὲν ἀπαιτοῦνε «πίστη» . . . . .

«Αλλά μήπως ο Ζαροτούστρας εἶναι κανείς διαφθορέας; . . . . . Τί λοιπὸν ἔλεγε γιὰ τὸν ἑαυτό του ὅταν γύρισε γιὰ πρώτη φορὰ στὴ μοναξιά του; Τὸ ἀντίθετο ἴσα ἴσα ἀπὸ ὅτι θᾶλεγε σὲ ὅμοια περίσταση, ἕνας «σοφὸς» ἕνας «ἅγιος» ἕνας «σωτήρας τοῦ Κόσμου» ἢ κάθε ἄλλος ἔκφυλος. Ὅχι μόνον μιλεῖ διαφορετικὰ ἀλλὰ εἶναι καὶ διαφορετικός»:

«Φεύγω μόνος τώρα ἀπὸ τοῦ μου! Καὶ σὲς τὸ ἴδιο νὰ φύγετε μόνον. Ἔτσι τὸ θέλω ἐγώ.

Ἀλήθεια σὰς τὸ συμβουλεύω: Ἀπομακρυνθεῖτε ἀπὸ ἐμένα ὑπερασπισθεῖτε τὸν ἑαυτό σας ἀπὸ τὸ Ζαροτούστρα! Καὶ ἀκόμα καλύτερα: ἐντραπήτε γι' αὐτόν! Ἴσως νὰ σὰς γέλασε.

Ὁ ἄνθρωπος ποῦ ζητᾷ τὴ γνώση δὲν πρέπει μονάχα νὰ ξέρη ν' ἀγαπᾷ τοὺς ἐχθρούς του ἀλλὰ καὶ νὰ ἐχθρεύεται τοὺς φίλους του.

Ὀλίγη ἐγνωμοσύνη ἔχει κανείς γιὰ τὸ δάσκαλό του ὅταν μένει πάντα μαθητής. Καὶ γιὰ τὸν δὲν θέλετε νὰ ξεσχίσετε τὸ στεφάνι μου;

Μὲ σέβετε; Τί θ' ἀπογίνῃ ὁμῶς ἂν μὰ μέρα γεμιστὴ ὁ σεβασμὸς σας; Φυλαχτῆτε μήπως σὰς σκοτώση κανένα ἀγαλμα!

Λέγετε πὼς πιστεύετε στὸ Ζαροτούστρα; Ἀλλὰ τί σημαίνει ὁ Ζαροτούστρας! Εἶστε οἱ πιστοὶ μου; Ἀλλὰ τί σημαίνουν ὅλοι οἱ πιστοὶ!

Δὲν εἶχατε ἀκόμη ζητήσῃ τὸν ἑαυτό σας: τότε μ' ἐυρίξατε. Ἔτσι κάνουν ὅλοι οἱ πιστοί, γιὰ τοῦτο ἡ πίστη εἶναι τυποτένιο πρᾶγμα.

Τώρα σὰς διατάζω νὰ μὲ χάσετε καὶ νὰ εὔρετε τὸν ἑαυτό σας: καὶ μόνον ὅταν ὅλοι σας μ' ἀπαρηθῆτε, τότε θὰ ξαναγυρίσω ἀνάμεσὸ σας».

Βέβαια ὅταν ὁ ἴδιος ὁ Νίτσε, κρίνοντας τὸ

(*) Φρ. Νίτσε Ecce Homo Πρόλογος. Σελ. 15-16 Γαλ. ἐκδοσης.

ἔργο του, μνημονεύει καὶ σχολιάζει τὸν Ζαροτούστρα, κάθε ἄλλος σχολιαστὴς εἶναι τοῦλάχιστον περιττός. Καὶ ὅταν πάλι ὁ ἴδιος εὐαγγελίζεται τόσο ἀτομικιστικὲς ιδέες καὶ ἀφίνει τὸν καθένα — τὸν καθένα ποῦ εἶναι σὲ θέση ἐννοεῖται — νὰ δημιουργήσῃ ἠθικὴ ἀτομικὴ, σύμφωνη μὲ τὴν ιδιοσυγκρασία του, τολμηρὴ καὶ ἀπελπισμένη ἀπαίτηση εἶναι ἡ προσπάθεια νὰ καταταχτῆ τὸ νιτσεικὸ ἔργο κάτω ἀπὸ τὴν κεφαλαιοκρατικὴ ἠθικὴ.

Ὁ ἄλλος λόγος γιὰ τὸν ὁποῖο ἡ κεφαλαιοκρατία δὲν μπορεῖ νὰ εὔρη στήριγμα στὴ νιτσεικὴ ιδεολογία, εἶναι πῶς — κι' ἂν ἀκόμη γιὰ μιὰ στιγμή ὑποθέσουμε ὅτι ὁ Νίτσε ἐπιθύμησε νὰ δώσῃ ὀριστικὴ μορφή στὴν κοινωνία — ἡ κεφαλαιοκρατικὴ μορφή εἶναι ὀργανωμένη ἀπάνω σὲ ἀρχές καὶ σὲ ἀξιώματα ἀντίθετα ἀπὸ τὴν ἀριστοκρατικὴ ἀντίληψη τῆς ζωῆς, ὅπως τὴν αἰσθάνεται καὶ τὴν διατυπώνει ὁ Γερμανὸς φιλόσοφος.

Ἡ νιτσεικὴ ιδεολογία ζητᾷ σὲ κάθε της γραμμὴ τὴν ἀνύψωση τοῦ ἀτόμου — μὲ τὴ γνωστὴ θεωρία τῆς προσπάθειας — καὶ τὴν ἠθικὴ διάπλαση διαλεγτῶν χαρακτήρων, ὅχι σ' ἕνα μοναδικὸ καὶ κοινὸ ὑπόδειγμα, ἀλλὰ σὲ χίλια διάφορα ὑποδείγματα σύμφωνα μὲ τὴν ιδιοσυγκρασίαν. — Ἡ κεφαλαιοκρατία δὲν γνωρίζει οὔτε ἄτομα οὔτε χαρακτήρες οὔτε θελήσεις. Τίποτα, γνωρίζει κεφάλαια.

Ἡ κεφαλαιοκρατία εἶναι — χωρὶς παραδοξολογία — ὀχλοκρατικὴ ἔκφραση. Ἐμπρὸς τὸν πλοῦτο, στὸ κεφάλαιο, ὅλοι εἶναι ἴσοι: ἱκανοί, ἀνίκανοι, ἀριστοκράτες, ὄχλος, γραμματισμένοι ἢ ἀγράμματοι ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ τύχουν, νὰ πάρουν αὐτὸ τὸ ὄπλο τοῦ κεφαλαίου. Γιὰ τὴν κατοχὴ τοῦ πλοῦτου καὶ τῶν ἐπακολούθων του δὲν ὑπάρχει κανεὶς ποιοτικὸς ἢ ἠθικὸς περιορισμὸς. Στὴν κεφαλαιοκρατία τὸ ἄτομο ἀπὸ ποιοτικὴ ἀπόψη δὲν ὑπάρχει, εἶναι ἀπλὸς ἀριθμὸς. Ἡ δύναμη καὶ ἡ ἐξουσία παρακολουθοῦνε πιστὰ καὶ ἀδιάκοπα τὸ ἀπρόσωπο κεφάλαιο ἀδιαφορῶντας γιὰ τὴν ἕψη τοῦ κατόχου. — Γιὰ αὐτὸ τὸ λόγο ἡ κεφαλαιοκρατικὴ κοινωνία εἶναι ὀχλοκρατικὴ μορφή διοίκησης καὶ ἐφαρμόζει, ἕως τὸ παράδοξο, τοὺς νόμους τῆς ἰσότητος.

(*) Φρ. Νίτσε «Τάδε λέγει Ζαροτούστρας» σελ. 255.

Καὶ ὁ Νίτσε μὲ τὴν χαρακτηριστικὴ ὀρμὴ του βγαίνει σὲ φῶς τὴν ἐλεεινὴ θέση τοῦ κυρίαρχου (τοῦ πραγματικοῦ δηλ. ἀριστοκράτη) μέσα στὴν κοινωνία τῆ σὴγχρονη:

«Ἔτσι ὁ κυρίαρχος τρυγυρίζει γύρω σ' ὅτι εἶναι πιὸ ἐπίγειο: Ἐκεῖνο ὁμῶς ποῦ εἶναι τὸ πιὸ ἐπίγειο εἶναι τὸ χρυσάφι τῶν μπακάληδων».

Καὶ πιὸ χαρακτηριστικὰ ἀκόμη!

«Ὁ θεὸς τῶν στρατιῶν δὲν εἶναι ὁ θεὸς τοῦ χρυσαφιοῦ: Ἄλλαι μὲν βουλαὶ κυρίαρχων ἄλλα δὲ μπακάλης — κελεύει». (*)

Μὲ τέτοια ἀηδία καὶ περιφρόνηση μιλεῖ ὁ Ζαροτούστρας γιὰ τὴν κεφαλαιοκρατία, ποῦ δὲν ἐνδιαφέρεται καθόλου γιὰ τὴν ποιότητα τῶν ἀτόμων, παρὰ κυττάζει μονάχα νὰ ὀργανώσῃ τὴν κατοχὴ τῶν κεφαλαίων. — Τὸ ἐναντίο, σὲ ὅλους τοὺς τόμους ποῦ μὲ πάθος ἔγραψε, ὁ Νίτσε διατυπώνει, μὲ φανερὴ ἀντίθεση, τὸ ἀριστοκρατικὸ ἰδεῶδες καὶ ξεκαθαρίζει τὴν ἰδιότητα ποῦ πρέπει νάχουν οἱ ἐκλεκτοί, ἐκεῖνοι ποῦ θ' ἀναλάβουν τὴ διοίκηση τῆς ἀνθρωπότητος — ὕστερα ἀπὸ τὸ τίναγμα τῶν βραχνιάδων τοῦ δόγματος — εἴτε ἄμεσα, εἴτε μᾶλλον ἔμμεσα μὲ τοὺς τύπους τῆς ἠθικῆς ποῦ θὰ δημιουργοῦν κάθε φορὰ.

Θὰ εἶχε τὸ θράσος ὁ κεφαλαιοκράτης καὶ ἡ σύγχρονη κυρίαρχη τάξη, ν' ἀναγνωρίσῃ τὸν ἑαυτό της στὸν ἀκόλουθο ἀριστοκρατικὸ τύπο:

«Τύπος: Πραγματικὰ καλωσύνη, εὐγένεια καὶ μεγαλοψυχία ποῦ ἀναβρῶνουν ἀπὸ ἀφθονία: ποῦ δὲν δίνουν γιὰ νὰ πάρουν — ποῦ δὲ θένε καθόλου νὰ ἀνυψωθοῦνε μὲ τὸ καλὸ ποῦ κάνουν: — ἡ σπατάλη γιὰ τὸν τύπο τῆς πραγματικῆς καλωσύνης, ὁ πλοῦτος τῆς ἀτομικότητος γιὰ πρῶτιστος ὄρος». (**)

Ἡ κεφαλαιοκρατία μόνον ἀπὸ σύμπτωση μπορεῖ ν' ἀνεχθῆ πλοῦτο ἀτομικότητος. Συνήθως ὁμῶς, ὅταν δὲν ἀδιαφορεῖ, μὲ ἐχθρὰ ἀντικρύζει τοὺς δυνατοὺς χαρακτήρες, τρέμει μπροστὰ σὲ κάθε ἀτομικότητα, καὶ πολεμᾷ — ἀπὸ τὴν ἀνάγκη τῆς αὐτοσυντήρησης — κάθε ὑπέροχη νέα ἀντίληψη.

(*) Φρ. Νίτσε «Τάδε λέγει Ζαροτούστρας» σελ. 255.

(**) Φρ. Νίτσε: «Θέληση γιὰ Δύναμη» Μέρος IV Τὸ ἀριστοκρατικὸ ἰδεῶδες σελ. 243 τόμου II Γαλλικῆς ἐκδοσης.

Τὴν ἴδια παρεξήγηση κάνει ὁ κ. Π. Βασιλικὸς γιὰ ὁλόκληρη τὴ μελέτη τοῦ Νίτσε ποῦ ἐπιγράφεται «Πέραν ἀπὸ τὸ Καλὸ καὶ ἀπὸ τὸ Κακό». Τὴν μελέτη αὐτὴ τὴν ὀνομάζει, ἄγνωστο γιὰτί, ἠθικὸ ἀξίωμα καὶ τὴν λογαριάζει γιὰ ἠθικὴ ἀπολογία τῆς κεφαλαιοκρατίας.

Καὶ πρῶτα πρῶτα δὲν πρόκειται καθόλου γιὰ «ἠθικὸ ἀξίωμα». — Ἴσα ἴσα σ' αὐτὸ τὸν τόμο μελετιέται ἡ ἠθικὴ καὶ ἡ θέση τῆς σύμφωνα μὲ τὰ συμπεράσματα τῆς Νιτσεικῆς θεωρίας τῆς Γνώσης. (*) Καὶ τὸ πόρισμα εἶναι ὅτι ὄχι μόνον κάθε ἠθικὴ ποῦ πολεμᾷ νὰ θρονιστῆ σὲ ἀγκυλωτὸ καὶ γεμάτο καρφιά θρόνι τοῦ Ἀπόλυτου, πρέπει νὰ ἀπορριφθῆ, ἀλλὰ μαζὺ μ'

(*) Τὴ θεωρία τῆς Γνώσης ὁ ποιητὴς τοῦ Ζαροτούστρα κατάστρωσε ἰδιαίτερα σὲ κεφάλαιο ποῦ ἐπιγράφεται «Ἡ θέληση γιὰ Δύναμη ὡς Γνώση», τοῦ δευτέρου τόμου τῆς «Δύναμης γιὰ Θέληση», ὅπου κ' ἡ φιλοσοφικὴ του σκέψη ἐκφράζεται μὲ ἀπόλυτη διαύγεια. Δυστυχῶς οἱ ἠθικὲς ἀναλύσεις τοῦ Νίτσε, ποῦ, φυσικὰ, στηρίζονται στὴν θεωρία αὐτὴ τῆς Γνώσης, ἀπασχόλησαν, ὡς ἄμεσώτερα καὶ εὐκολώτερα ἀντιληπτές, περίπου ἀποκλειστικὰ τοὺς μελετητὲς τοῦ συστήματός του. Γι' αὐτὸ καὶ τόσες παρερμηνείες.

Στοῦ κεφαλαίου ποῦ ἀναφέραμε παραπάνω τίς σύντομες καὶ καθαρές ἀναλύσεις, ἐξετάζεται τὸ σπουδαῖο πρόβλημα τῆς ἀξίας τοῦ λογισμοῦ, τῶν ὀρίων καὶ τῶν ἀπαιτήσεων ποῦ μπορεῖ νάχη: καὶ καταλήγει ὁ Νίτσε σὲ πόρισμα ὅτι «Ἡ λογικὴ (ὅπως κ' ἡ γεωμετρία καὶ ἡ ἀριθμητικὴ) δὲν ἐφαρμόζεται παρὰ σὲ εἰκονικὰ ὄντα ποῦ ἐμεῖς δημιουργήσαμε». Καὶ εἶναι σημαντικὴ ἡ σύμπτωση ὅτι σὲ ἀνάλογα πορίσματα καταλήγει καὶ ὁ σύγχρονος μεγάλος μαθηματικὸς H. Poincaré σtoὺς τόμους τοῦ «Ἡ Ἐπιστήμη καὶ ἡ Ὑπόθεση» καὶ ἡ «Ἀξία τῆς Ἐπιστήμης».

Ἀπὸ τίς ἀναλύσεις αὐτές, ἀπὸ τίς μελέτες τοῦ κεφαλαίου «Αἰώνιος γυρισμὸς» τοῦ ἴδιου τόμου τῆς «Θέλησης γιὰ Δύναμη» κι' ἀπὸ διάφορες σκέψεις σκορπισμένες σ' ὅλο τὸ νιτσεικὸ ἔργο βγαίνει ἡ μεταφυσικὴ θεωρία τοῦ «Αἰώνιου γυρισμοῦ» ποῦ ἀντικρύζει τὸ ξετύλιγμα τῆς ζωῆς σὲ κύκλους. — Βέβαια θὰ χρειάζονταν πολυσέλιδη μελέτη γιὰ τὴν κατάστροφον σ' ἕνα σύνολο ὅλης αὐτῆς τῆς θεωρίας, πρᾶγμα ποῦ βγαίνει ἀπὸ τὰ ὄρια αὐτῶν τῶν σημειώσεων. — Ἐκεῖνο ὁμῶς ποῦ δὲν σηκώνει ἀμφιβολία, εἶναι ὅτι οὔτε στιγμή ὁ Νίτσε ἔχασε, ὅπως πολὺ πρόθυμα φρονεῖ ὁ κ. Π. Βασιλικός, τὴ λογικὴ σειρά, καὶ ὅτι ὄχι ἀπὸ ἀδυναμία ἀλλὰ ἐνσυνείδητα καὶ γιὰ θετικώτατους λόγους ἀπόρριψε τὸ ξετύλιγμα τῆς ζωῆς σὲ ἴσα γραμμὴ, ποῦ ἐξυπονοεῖ καὶ τὴν ἀπαράδεκτη γιὰ τὸ λογισμὸ τελεολογία.

Ἄδυναμία ἢ Νιτσεικὴ Σκέψη!!

αυτήν και κάθε ιδέα Ἀλήθειας αντικειμενικῆς ἀπόλυτης.

Ἡ κεφαλαιοκρατία ἔχει ἕναν ἠθικὸν κώδικα κληρονομημένο ἀπὸ τὸ χριστιανικὸ δόγμα. Κώδικα καθαρὸ, αὐστηρὸ, ὀρισμένο ἂν ὄχι ὀριστικόν. Σ' αὐτὸν ἀπάνω στηρίζεται τὴν ὑπόστασίν της. Ἡ μεταφυσικὴ βάση αὐτοῦ τοῦ κώδικα εἶναι οἱ φαντασιοκοπίες τοῦ ὀρθολογισμοῦ, δηλαδὴ ἕνα ἀπατηλὸ ντύσιμο τοῦ χριστιανικοῦ δεκάλογου μὲ λογικὰ ἢ λογικοφανῆ πολύχρωμα κουρέλια. Τὴν ἴδια βάση μὲ μερικὲς τροποποιήσεις ἔχει καὶ ἡ ἠθικὴ τοῦ σοσιαλισμοῦ.

Ἡ νιτσεικὴ ἠθικὴ εἶναι «πέρα» καὶ ἀπὸ τὴ μιά καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη μορφή, ὅπως εἶναι πέρα καὶ ἀπὸ κάθε ἠθικῆς ποῦ ἀναχωρεῖ ἀπὸ ἠθικὸν ἀξίωμα ἀπόλυτο ἢ ποῦ ζητᾷ τέτοιο ἀξίωμα γιὰ νὰ χτίσει ἀπάνω του τὴν οἰκοδομὴ τῶν ἐπιθυμῶν.

Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ βρεθῆ σχέση ὁποιαδήποτε μετὰξὺ τῆς νιτσεικῆς ἠθικῆς καὶ τοῦ ἠθικοῦ κώδικα τῆς κεφαλαιοκρατίας, ἀφοῦ ἡ μελέτη τοῦ προβλήματος τῆς ἠθικῆς, στὸ βιβλίον μάλιστα ποῦ ρητὰ κατηγορεῖ ὁ κ. Π. Βασιλικός, στὸ «Πέρα ἀπὸ τὸ Καλὸ καὶ τὸ Κακὸ» καταλήγει ν' ἀναγνωρίσει «Τὸ μὴ ἀληθινὸ ὡς ὁροζωῆς», ἀντίθετα ἀπὸ ὅλα τὰ συστήματα ποῦ ὠσαμε σήμερα ἐκυριαρχήσαν;

Ἔτσι δὲν παραδέχεται ὁ Νίτσε καμμιὰ θέση ἀπόλυτη «Ἀλήθειας» ἢ «ὄντος» γιὰ τὸν κόσμον, ὅπως δὲν παραδέχεται κανένα «Σκοπὸ» ἢ τάση πρὸς ὀριστικὸ σκοπὸ—ποῦ εἶναι τὸ ἴδιο—καὶ τοῦτο γιὰ τὴ ριζικὰ ἀντινομία ποῦ ὑπάρχει μετὰξὺ τοῦ «γίνεσθαι καὶ τοῦ εἶναι».

Τὸ ἀσύλληπτο καὶ αἰώνιο ὄραμα τῶν φιλοσόφων, ἡ αντικειμενικὴ ἀπόλυτη Ἀλήθεια, τὴν ὁποία ἡ ἀνθρωπότητα ἦταν ἐποχρωμένη ν' ἀνακαλύψει γιὰ νὰ κανονισθῇ ὀριστικὰ τὸ δρόμο της, σκορπάει καὶ σβύνει. Ὡς ὄρος ζωῆς μένει τὸ μὴ ἀληθινόν, δηλαδὴ οἱ χίλιες μορφές τῆς πραγματικότητος.

Ἀλλὰ ἂν ἡ ζωὴ, γιὰ νὰ ὀργανωθῆ σὲ μορφή ἀνθρώπινη, ἀντιληπτὴ στὸ λογισμό, ἀναγκάζεται νὰ εὔρη, ἔστω καὶ προσωρινὸ στήριγμα, σὲ πρόσκαιρες ἀλήθειες, θὰ πῆ, κατὰ τὰ νιτσεικὰ συμπεράσματα, ὅτι «Ἡ Ἀλήθεια δὲν εἶναι κατὰ τι ποῦ κοιτᾶται αὐτοῦ καὶ ποῦ πρέπει νὰ βροῦμε

καὶ ν' ἀνακαλύψουμε—παρὰ κατὰ τι ποῦ πρέπει νὰ δημιουργήσουμε». (*)

Καὶ ὁ Ζαρατούστρας μὲ τὸ ἴδιο πνεῦμα μιλεῖ: «Κανείς δὲν ξέρει τί εἶναι καλὸ καὶ κακὸ παρὰ μόνον ὁ δημιουργός». — «Καιρὸς εἶναι ὁ ἀνθρώπος νὰ ὀρίσῃ σκοπὸ στὸν ἑαυτὸ του». (**)

«Ὁ ἀνθρώπος ἔβαλε ἀξία στὰ πράγματα γιὰ νὰ διατηρηθῆ—αὐτὸς ἐδημιούργησε τὴν ἔννοια τῶν πραγμάτων, μιὰ ἀνθρώπινη ἔννοια! (***)

Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο φανερόνεται καὶ ἡ ἀψηλότερη ἀποστολὴ τῆς Νιτσεικῆς ἀριστοκρατίας: νὰ ὀρίζει σκοποὺς στὴν Ἀνθρωπότητα, νὰ δίνει τὴν ἔννοιά της στὴ Γῆ καὶ νὰ δημιουργῆ νέα αἴτια ζωῆς. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο καὶ ὁ Νίτσε ἐφαντάστηκε τὸν ὑπεράνθρωπο καὶ «καθιέρωσε τὴ θέληση τοῦ ἀτόμου ὡς κύριο συντελεστὴ στὴν ἐξέλιξη τοῦ κόσμου».

Αὐτὴ ἡ ἀντίληψη τοῦ φαινομένου τῆς Ζωῆς βρῖσκει ἀμετάπειστο πολέμιον καὶ ἐχθρὸν πειστωμένο στὸν σοσιαλιστὴ κ. Π. Βασιλικόν, φυσικά. — Καὶ ὅμως, ὁ ἴδιος κ. Π. Βασιλικὸς στὸ ἴδιο τοῦ ἄρθρου «Ψυχολογία τοῦ Συμβολισμοῦ» ἴσως ἄθελα, ξεχωρίζει στὴν ἀνθρωπότητα μιὰ δημιουργικὴ γραμμὴ μὲ τὸν Ἀριστοτέλη, τὸν Σπινόζα, τὸν Κάντ καὶ . . . τὸν Μάρξ! Τί σημασία ἔχει μιὰ δημιουργικὴ γραμμὴ γιὰ τὴν ἐξέλιξη τοῦ κόσμου θὰ τὸ αἰσθανθῆ βαθειὰ ὁ κ. Π. Βασιλικός, ὅταν ὑπολογίσῃ τὴν ἐπιρροὴ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου Μάρξ ποῦ σάρκωσε καὶ δημιούργησε τὴς σοσιαλιστικὲς ἀπαιτήσεις, καὶ χάραξε ἕνα δρόμον ἐνσυνείδητο στὸν συρφετὸ τὸν ἄβουλο, σὲς καρωμένες διάνοιες στὸν ὄγκον τοῦ σοσιαλιστικοῦ στρατοῦ, ὅπου τὰ ἄτομα εἶναι ἀδιάφορα ρούμερα χωρὶς ὄνομα.

Ἡ Νιτσεικὴ σκέψη πρέπει νὰ χρησιμεύῃ γιὰ καταφύγιον σὲς διάνοιες ποῦ τὴ ζωὴ δὲν τὴ μελετᾶνε μὲ τὰ πρόσκαιρα τῆς στιγμῆς πάθη, παρὰ γυρεύουνε νὰ ἀντιληφθοῦνε ἕνα πλατύτερον καθρέφτισμά της, νὰ νοιώσουνε ἕνα ἀπώτερον ἀντίλαλό της. Γι' αὐτὸ χρειάζεται καὶ ἀπόλυτος σεβασμὸς στὴν πραγματικὴ τῆς ἔννοια. Εἶναι περιττὴ προσπάθεια νὰ κολληθῆ στὴν ἀνεξάρτητη

(*) «Ἡ Θέληση γιὰ Δύναμιν». Φρ. Νίτσε σελ. 35 Τόμος II γαλλ. ἔκδοσης.

(**) «Τάδε λέγει Ζαρατούστρας» Φρ. Νίτσε σελ. 17.

(***) «Τάδε λέγει Ζαρατούστρας» Φρ. Νίτσε σελ. 48.

αὐτὴ ἰδεολογία ἢ ἐτικέττα πρόσκαιρων κοινωνικῶν ἀπαιτήσεων.

Γενικότερα καὶ ἀψηλότερα ἀκόμα: ἡ Νιτσεικὴ ἰδεολογία εἶναι μιὰ συνεχὴς ἰδεολογία μὲ διπλᾶ ἀντίθετα ἀποτελέσματα, φαινομενικὰ ἀσυμβίβαστα: Προκαλεῖ τὴν ἐνεργητικότητα, μιὰ πρωτόγονη ἐνεργητικότητα, ἐλευθερωμένη ἀπὸ ψεύτικα δογματικὰ δεσμιά, μιὰ ἐνεργητικὴ ποῦ ἐφειροίσκει σκοπὸ ἢ σκοποὺς στὴ ζωὴ, παρασύρει τὴν ἀνθρωπότητα στὴ δράση, στὴ μάχη τῶν δράσεων καὶ τῶν προσπαθειῶν καὶ ἔτσι ζωντανεύει καὶ χρωματίζει μὲ δυνατὰ, μὲ ὦμα χρώματα τὴ διάπλατη ζωγραφιὰ τῆς ζωῆς. Καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλομῆρος, ὅταν οἱ προσωρινοὶ αὐτοὶ σκοποὶ (κάθε σκοπὸς εἶναι προσωρινός) δὲν ἔχουν πιά τὴ δύναμη νὰ προκαλοῦν τὴν ὀρμὴ, ἡ Νιτσεικὴ ἰδεολογία

Ἀλεξάνδρεια 1909

KOROLENKO

ΤΟ ΤΡΕΛΟ ΠΑΙΔΙ

Κατὰ ἀπαίσιες φωνὲς ἠκούσθησαν μὲς τὴ σιγῇ τῆς νυκτός.

— Μ' ἐσκότωσε, μ' ἐσκότωσε!

Ὁ Ἰβάν ξύπνησε ἔντρομος καὶ προσεπάθησε νὰ ἐννοήσῃ τί συμβαίνει.

— Μ' ἐσκότωσε, μ' ἐσκότωσε!

Ὁ Ἰβάν πήδησε κάτω ἀπὸ τὸ κρεβάτι καὶ ἐξήτησε τὰ σπύρα. Ἐκεῖνην τὴ στιγμὴ ἤνοιξε ξαφνικὰ ἡ θύρα τοῦ δωματίου του καὶ μὲς τὸ σκοτάδι ἤκουσε τὴ φωνὴ τῆς Μάρσας τῆς ὑπηρετίας:

— Ἰβάν, Πᾶν Ἰβάν, σίγω. Τὴ σκότωσε τὴν κυρία, τὴ σκότωσε. Ἰβάν, Πᾶν Ἰβάν!

Ἐβγήκε ἔτσι ὅπως ἦτο ἀνυπόδητος ἔξω στὸ διάδρομον. Ἀπέναντι ἡ θύρα τῆς κρεββατοκάμαρας τῶν γονέων του ἦτο ἀνοικτὴ. Μὲς τὸ ἡμίφως διέκρινε παρᾶξενον σύμπλεγμα γιὰ τὰ παιδικὰ του μάτια:

Ἡ Μητέρα του μὲ τὸ νυκτικὸ τῆς καὶ τὰ μαλλιά ξέπλεγα, καὶ ὁ Πατέρας του μὲ τὰ μαλλιά ἄτακτα καὶ ὄχρος ὄχρος...

Ἡ Μητέρα του ὀμιλοῦσε.

λογία προσφέρει τὰ μέσα τῆς διανοητικῆς ἀνάπτυξης καὶ ἐλευθέρωσης μὲ τὴς μεγάλες ἀγνωστικὲς καὶ σκεπτικιστικὲς ἀρχές της, καὶ ἐπιτρέπει σὲς διαλεχτὲς διάνοιες, ὕστερα ἀπὸ ἀνάπαυση στὰ ὕψη τῆς ἀδολῆς σκέψης, μὲ νέα ὀρμὴ νὰ φέρουν νέους σκοποὺς στὴν ἀνθρωπότητα καὶ νὰ ὑπηρετήσουν τὸν ἀδιάκοπον γυρὸ τῆς Ζωῆς.

Ὁ Νίτσε μὲ ὅλον τὸν ἐγωϊσμὸ τῆς αὐτοπεποίθησης λέγει γιὰ τὸν Ζαρατούστρα του πῶς μὲ τὸν «ἦχο τῆς φωνῆς του κυριαρχεῖ σὲ χιλιάδες χρόνια».

Σὲ χιλιάδες χρόνια γιατί κλείει μέσα του αὐτὸ τὸ ρυθμὸ τῆς Ζωῆς: τὴν τρικυμία τὴν ἀκατάσχετη τοῦ Διονυσιακοῦ μεθυσιοῦ τῶν ἐνοστικῶν, κάτω ἀπὸ τὸν ζεῖδωρον ἥλιον, καὶ τὴν γαλήνην τὴν Ἀπολλώνεια τῆς Σκέψης.

ΔΗΜ. ΖΑΧΑΡΙΑΔΗΣ

— Ἀ! μ' ἐσκότωσε, κακοῦργε, μ' ἐσκότωσε, μοῦβγαλε τὰ μαλλιά.

Ὁ Ἰβάν ἐπλησίασε καὶ ἐπενέβη:

— Μὰ Μητέρα τί εἶν' αὐτά;

Ἐγύρισαν καὶ οἱ δύο καὶ τὸν κύτταξαν. Ἡ Μητέρα του ἤρχισε:

— Ἀχ! Ἰβάν μου, παιδάκι μου, ἔλα ἐδῶ. Ἐλα νὰ ἰδῆς ποῦ μοῦ βγαλε τὰ μαλλιάκια μου, παιδί μου, τὰ χρυσὰ μου τὰ μαλλιά μου τὰ ξεριζώσε τῆς ἔριμης!

— Μὰ Μητέρα ἤσυχασε, μὴν τὸ ξεσυνερίζεσαι, πῆγαινε νὰ κοιμηθῆς.

Ἐπειτα ἐγύρισε πρὸς τὸν Πατέρα του:

— Πατέρα, μὴ κτυπᾷς σὲ παρακαλῶ τὴ Μητέρα, μὴ τὴν κτυπᾷς! Ὁ Πατέρας του διεμαρτυρήθη:

— Μὰ παιδί μου ποῖος τὴν κτυπᾷ;

Ἡ Μητέρα του ἐξηκολούθησε ἀποτεινομένη τώρα πρὸς τὸν ἄνδρα της:

— Ναι, ἐσύ, Στέφανε Ἰβάνοβιτς, ἐτόλμησες γὰ βάλῃς χεῖρ ἐπάνω μου. Ἐσὺ ποῦ μοῦ φαγες τὴν προῖκα μου, ποῦ μὲ στέρησες ἀπὸ

κάθε χαρά, κάθε διασκέδασι. Ποῦ μὲ πῆρες κορίτσι ὅπως ἤμουν καλοσυνειδημένη, θρεμμένη μὲ τοῦ πουλιοῦ τὸ γάλα καὶ μοῦ γνώρισες ὅλες τὶς δυστυχίες καὶ μ' ἐπότισες φαρμάκια ἡμέρα τὴν ἡμέρα καὶ μ' ἔφερες σ' αὐτὴν τὴν κατάντια. Αὐτὴ ἴναι ἡ προκοπὴ σου τόσα χρόνια. Ἄκόμη καὶ τὰ παιδιά σου σὲ σιχαίνονται, κ' ἐγὼ σὲ σιχαίνομαι, σὲ μισῶ.

Ὁ Ἰβάν ἐγύρισε πρὸς τὸν Πατέρα του καὶ τὸν ἐκύτταξε μ' ἓνα βλέμμα ὡσάν νὰ τοῦ ἔλεγε « ὑπομονή ». Τὸ βλέμμα του συναντήθηκε μὲ τοῦ πατέρα του καὶ μὲς τὸ ἀμυδρὸ φῶς τοῦ ἐφάνηκε γεμάτο οἶκτο καὶ πικρία.

— Πετροῦσκα, πρόσεξε, μοῦ ἔξαντλεῖς τὴν ὑπομονή, ἐμουρμούρισε ὁ πατέρας του μ' ἓναν τόνο ἀπειλῆς.

Ἐκείνη ὁμως ἐξηκολούθησε:

— Σοῦ ἔξαντλῶ τὴν ὑπομονή; αὐτὸ δὰ ἔλειψε, αὐτὸ ἔλειψε! Ἄχ! ξεύρω τί ἤθελες σύ. Ἐσένα σοῦ ἔπρεπε ἀτίμασμα.

Καὶ τὰ μεγάλα τ' ἀμυγδαλωτά της τὰ μάτια ἄστραψαν μὲς τὸ σιόφως.

Ἐνας βρυχηθμὸς ἀνθρώπου πνιγομένου βγήκε ἀπὸ τὸ στήθος τοῦ ἀνδρός της:

— Ἄτιμη! καὶ χύθηκε κατ' ἐπάνω της μὲ λύσσα.

Ὁ Ἰβάν καὶ ἡ ὑπηρετρία ἡ Μάρσκα μπήκαν στὴ μέση γὰ νὰ τοὺς χωρίσουν.

Τὸ κατόρθωσαν μὲ κόπο. Ἡ Μάρσκα τράβηξε τὴν Κυρία της στὸ ἄλλο δωμάτιο. Ὁ Ἰβάν ἔμεινε μόνος μὲ τὸν Πατέρα του.

— Τὰ βλέπεις; παιδί μου, τὰ βλέπεις;

Ὁ Ἰβάν ἐρρίφθη ἐπάνω του μὲ στοργή:

— Ἄχ! νάι, Πατέρα μου, χροσέ μου Πατέρα, τὸ ξεύρω ἔχεις δίκαιο, εἶναι νευρική, μὴν τὴ ξεσνερίζεσαι.

— Αὐτὴ τὴ ζωὴ, παιδί μου, μοῦ ἔκανε τόσα χρόνια. Μὲ βασάνισε μὲ τὶς ἰδιοτροπίες της καὶ τὶς τρέλλες της καὶ μὲ κατήντησε ἔτσι, ἔτσι μὲ κατήντησε.

Ἐνας λυγμὸς ἐβγήκ' ἀπὸ τὸ στήθος του, ἔπεσε ἀπάνω στὸ κρεββάτι καὶ τὰ δάκρυα ἤρχισαν νὰ τρέχουν ἐπάνω στὶς παρειές του. Ὁ Ἰβάν ποτέ του δὲν εἶχε ἰδεῖ τὸν πατέρα του νὰ κλαίῃ, καὶ νὰ τρέχουν τὰ δάκρυα ἔτσι θλιβερὰ ἀπάνω στὶς γεροντικές του παρειές. Καὶ γι' αὐτὸ ἡ καρδιά του τώρα ἐρράγιζε.

— Πατέρα μου, γλυκέ μου Πατέρα, μὴ κλαῖς σὲ παρακαλῶ, μὴ κλαῖς, μὴ λυπᾶσαι, μὴ λυπᾶσαι.— Ἐνας λυγμὸς βγήκε τώρα ἀπὸ τὸ στήθος τοῦ Ἰβάν ποῦ τὸν ἔπνιγε τόσην ὥρα. Ἐγειρε κ' αὐτὸς στὸ κρεββάτι καὶ σχηματίσθηκε ἓνα σύμπλεγμα τραγικὸ ποῦ φωτιζότανε ἀπὸ τὶς ἀμυδρὲς ἀκτῖνες τοῦ καντυλιοῦ. Ἐκείνην τὴ στιγμή ἀκούσθηκε ἔξω ἡ λυπητερὴ φωνὴ τοῦ γκιώνη...

— Ἐλα, παιδί μου, πήγαινε νὰ κοιμηθῆς, εἶσαι κουρασμένος, εἶπε στὸν Ἰβάν ὁ Πατέρας του ὕστερα ἀπὸ λίγο.

— Θὰ πάω, Πατέρα: τὸν ἐφίλησε τρυφερὰ καὶ βγήκε.

Στὸ ἄλλο δωμάτιο ἠκούετο ἡ φωνὴ τῆς Μητέρας του:

— Ἄχ! ὠϊμένα!

Ἄχ! Μανούλα μου! Τὶ κακὸ ποῦ μοῦρθε!

Πῆγε ὁ Ἰβάν μέσα. Πεσμένη στὸν καναπέ ἦτο ἡ Μητέρα του μὲ τὰ μαλλιά λυμένα. Ἡ Μάρσκα γονατιστὴ τῆς δρόσιζε τὸ μέτωπο μ' ἓνα βρεγμένο μαντύλι. Τὸ κερὶ ἔκαιε ἀπάνω στὸ τραπέζι μὲ ἓνα ἐλεεινὸ κόκκινο φῶς στὸν τοῖχο διεγράφοντο οἱ σκιὲς τρομακτικὰ μεγαλοποιημένες.

Ὁ Ἰβάν ἠρώτησε δειλά:

— Πῶς εἶσαι, Μαιμιά;

— Ἐ! παιδί μου, πῶς νάμαι;

Πῆρε ὁ Ἰβάν τὸ μαντύλι ἀπὸ τὸ χέρι τῆς Μάρσκας καὶ ἔβρεξε τὸ μέτωπο τῆς Μητέρας του.

— Ἄχ! ἐδῶ, παιδί μου, ἐδῶ, καὶ ὠδήγησε τὸ χέρι τοῦ Ἰβάν μὲ τὸ μαντύλι, στὸ μέρος ποῦ τῆς πονοῦσε.

— Εἶναι ἀργά, παιδί μου, πειὰ καὶ θάσαι κουρασμένος δὲν πᾶς νὰ κοιμηθῆς;

— Θὰ πάω, Μητέρα.

Ἐσκυψε καὶ φίλησε τὸ χέρι καὶ τὰ μάτια τῆς μητέρας του καὶ ἐβγήκε.

Στὸ διάδρομο βασίλευε σιγὴ θανάτου. Ἐπροχώρησε στὸ δωμάτιο του νὰ πέσῃ νὰ κοιμηθῆ. Μὰ ποῦ ὕπνος! Ἦνοιξε τὸ παράθυρο του καὶ ἔρριξε τὰ μάτια του στὴν γαλήνη τῆς ἔσοχῆς. Τὸ στόμα του ἦτο πικρὸ καὶ διψοῦσε. Ἀπεφάσισε νὰ κατεβῆ κάτω καὶ νὰ πιῇ κρύο νερὸ ἀπὸ τὸ πηγάδι. Ἐρρίξε ἓνα φόρεμα ἀπάνω του καὶ κατέβηκε σιγὰ σιγὰ νὰ μὴ τὸν

ἀκούσουν. Ἦνοιξε τὴν πίσω πόρτα καὶ βγήκε ἔξω στὸ ὑπαίθρο. Ἦτο τελεία γαλήνη καὶ ἡ σελήνη ἐταξίδευε σὲ συννεφιασμένον οὐρανό. Ὁ Ἰβάν ἀνέπνευσε τὸν δροσερὸν ἀέρα τῆς νυκτός. Ἐσορ' ἔπειτα ἔβρε ἀπὸ τὸ πηγάδι, ἤπιε καὶ ἔπιτα ἐδρόσισε τὸ μέτωπό του.

Ἐπροχώρησε πρὸς τὸν κῆπο γὰ νὰ διασκεδάσῃ τὴ μελαγχολία ποῦ τὸν ἐβάραινε. Ἀνέπνευσε μὲ εὐχαρίστησι τὴν μεθυστικὴν μυρωδιά τῶν λουλουδιῶν καὶ χαῖδεψε τὰ ἄσπρα τὰ ρόδα μὲ τὴν νυκτερινὴν δροσιὰ σὰν δάκρυα — ποῦ ἦσαν γυρμένα λὲς ἀπὸ ἠδονή, καὶ ἐδέχοντο τὰ ἀσημένια φύλλματά της σελήνης.

Ἐπροχώρησε ἀκόμη στὸν δρόμο τῶν φυτειῶν. Ὅλη ἡ ἔκτασις ἦτο βυθισμένη σὲ ὕπνο. Μικρὰ πετραδάκια καὶ γυαλιὰ ἐλαμπαν στὸν δρόμο, καὶ ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ ἓνας ἔξαφνικὸς θροῦς ἔδειχνε τὴν παρουσίαν κανενὸς ἐρπετοῦ.

Ἡ ἴδια γαλήνη ἐβασίλευε παντοῦ. Ἀπὸ μακρὰ μόνον ἤρχοντο τὰ γαυγίσματα τῶν σκύλων στὰ χωράφια.

Γιὰ τὸν Ἰβάν εἶχαν κᾶτι τὸ ἀπαίσιο αὐτοὶ οἱ ἤχοι καὶ τὸν ἔκαναν νὰ ριγῆσῃ. Σὲ μιὰ στιγμή ἐνεθυμήθη τί συνέβη πρὸ ὀλίγου ἐπάνω. Ἐρρίγησεν ἄλλη μιὰ φορὰ, ἓνας τρόμος διε-

χύθη στὸ κορμί του καὶ ἓνα εἶδος παραλυσίας κατέλαβε τὸ παιδικὸ του μυαλό.

Ἦνοιξε τὰ μεγάλα ἱκετευτικά του μάτια καὶ ἐψιθύρισε:

— Πατέρα, μὴ τὴν κτυπᾶς σὲ παρακαλῶ τὴν Μητέρα, μὴ τὴν κτυπᾶς.

— Ἡ σελήνη ἐκείνην τὴ στιγμή ἐβγήκε ἀπὸ τὰ σύννεφα καὶ ἓνα κῦμα ἀργυροῦ φωτός ἐχύθη ἀπάνω στὴ γλοερὴ ἔκτασι.

Ὁ Ἰβάν ἐκύτταξε τὸ φεγγάρι ποῦ ἔπαιζε μὲ τὰ σύννεφα καὶ ἐγέλασε ἠλιθίως.

— Χά, χά πῶς παίζουν καὶ κνηγοῦνται. Χά, χά, τί ἀστεῖο! καὶ ἐκτύπησε τὰ παιδικὰ του χέρια.

Ἐπειτα, σὲ λίγο, ἤνοιξε καὶ πάλιν τὰ μεγάλα παιδικὰ του μάτια καὶ ἐψιθύρισε ἱκετευτικά.

— Πατέρα, μὴ τὴν κτυπᾶς σὲ παρακαλῶ, τὴν Μητέρα, μὴ τὴν κτυπᾶς.

Τὸ ἄλλο πρῶτ' ὅταν οἱ ἐργάται ἤλθαν γὰ νὰ τρυγήσουν, εὐρῆκαν στὰ χωράφια νὰ περιπλανᾶται ἀσκόπως ἓνα παιδί τρελλό.

Ὅταν τὸ ἐρωτούσαν ἤνοιγε τὰ μεγάλα παιδικὰ του μάτια καὶ ἐψιθύριζε ἱκετευτικά!

— Πατέρα, μὴν τὴ κτυπᾶς σὲ παρακαλῶ, τὴν Μητέρα, μὴ τὴν κτυπᾶς».

Μετάφρασις ΒΕΡΑΣ ΛΩΡΟΣΚΗ

ΣΤΗΝ ΠΕΝΤΕΛΗ

Σοῦ ξέσχιζαν τὰ χιονισμένα στήθη
Ἐκεῖνοι ποῦ ἀπ' τὰ σπλάγγνα σου τὰ θεῖα
Τοῦ Ὀλύμπου φανερώνανε τὰ βύθη,
Μ' ἀθάνατους ναοὺς, μ' ἠρώων μνημεῖα.

Κλάψε τώρα ποῦ ἡ Μοῖρα σ' ἔχει φέρει
Στῶν ἀναξίων τὰ πόδια προσκυνήτρα,
Τῶρ' ἀσχημιάς σπαράζει σὲ τὸ χέρι,
Τῆς Ὀμορφιάς πανένδοξη γεννήτρα.

Κλάψε, καὶ σ' ὄσους νοσταλγοῦνε ἀκόμα
Τὸ ἰδανικὸ μιᾶς Ὀμορφιάς ποῦ ἐσβύστη,
Πές τους μὲ ὑπερηφάνεια: « ὦ Ἐκλεκτοί μου!

Ἴδέτε 'κεῖ ψηλὰ στ' ἅγιο τὸ χῶμα
Τὸν θεῖο Ναὸ ποῦ ἀπ' τὸν Ἰκτίνο ἐχτίστη,
Ὁ Παρθενῶνας εἶνε, τὸ παιδί μου »!

ΑΧΤΙΔΑ ΚΑΙ ΣΚΙΑ

Κ' εἶπεν ἡ Ἀχτίδα στὴ Σκιά: «Τοῦ κόσμου
Ἐγώ 'μαι ἡ φανερώτρια! Στὸ φιλί μου
Παντοῦ ζέστα, χαρὰ σκορπᾷ τὸ φῶς μου,
Κ' εἶνε πηγὴ ζωῆς ἢ δυνάμει μου.

Ὀλόθερμη πνοὴ ἀγόπης βγαίνει
Ἀπὸ βουνὸ καὶ κάμπους στ' ἄπλωμά μου.
Καὶ ποιά 'σαι σὺ ποῦ κρύβεσαι θλιμμένη
Σὰν μὲ θωρεῖς»; Κ' εἶπ' ἡ Σκιά: «Χαρά μου!

Ἄν τις μορφὲς φωτίζεις σὺ, στοχάσου,
Τὴν ἔκφρασι ἐγὼ δίνω. Βαλσαμώνουν
Τὰ χάδια μου τὸ φῶς σου ὅποιον θαμπώνει,

Σμίγουν στὶς ἄκρες τὰ φιλήματά σου
Μὲ τὰ δικά μου καὶ μᾶς ἀδελφώνουν.
Σφιχτὰ μιὰ ἀγάπη αἰώνια μᾶς ἐνώνει».

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΛΑΜΠΕΛΕΤ

Η ΓΙΑΠΩΝΕΖΙΚΗ ΨΥΧΗ ΑΠΟ ΕΝΑ ΓΙΑΠΩΝΕΖΟ

Bushido, ἡ ψυχὴ τῆς Γιαπωνίας: Αὐτὸς εἶναι ὁ τίτλος ἐνὸς δυσσεύρετου βιβλίου ποῦ βγήκε στὸ Τόκιο στὰ 2561 (1901). Μετάφραση γερμανικὴ ἀπὸ τὸ συγγραφεὴ τὸν ἴδιον τοῦ βιβλίου αὐτοῦ, ἀλλὰ δυσσεύρετη καὶ αὐτὴ, ἔπεσε εὐτυχῶς τώρα τελευταία στὰ χεῖρα τοῦ κ. de Flach, καθηγητῆ στὸ Collège de France.—Τὸ βιβλίο αὐτὸ ρίχνει ἀρκετὸ φῶς στὴν ψυχολογία τοῦ γιαπωνέζικου λαοῦ.

Ὁ συγγραφεὺς του, καθηγητῆς Inazo Nitobé, ἐσπούδασε στὴν Εὐρώπη καὶ στὶς Ἠνωμένες Πολιτεῖες τῆς Ἀμερικῆς· ἀναφέρει τὴ Βίβλο, τὸ Κοράνι, τὸν Μεγάλον Συνταγματικὸ Χάρτη, τὸ Βιογύλιον, τὸ Σαϊξπήρο, τὸ Jacob Bohme, τὸ Berkeley, τὸν Karl Marx, τὸν Mommsen, τὸν Taine, τὸν Herbert Spencer, τὸ Λαμαρτίνον, τὸν κ. Cheysson καὶ ἄλλους πολλοὺς· ἂν καὶ γνωρίζει καλὰ τὸν κόσμον τῆς Δύσεως ὅμως καλύτερα

τὴν πατρίδα του ξέρει καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ τὴν κάμῃ πρὸ γνωστὴ καὶ στοὺς ξένους. Ὁ ἀκολουθήσωμε βῆμα πρὸς βῆμα τὴν ἀνάληψη τοῦ βιβλίου του ποῦ μᾶς δίνει ὁ κ. de Flach.

Ὁ Σαμουράη, δηλαδὴ ὁ ἀριστοκρατῆς γιαπωνέζος, ἔχει στὴν ἱστορία τοῦ τόπου του, τὴν ἴδια θέσιν ποῦ κατέχει καὶ ὁ gentleman στὴν ἱστορία τῆς ἀγγλικῆς κοινωνίας. «Εἶναι τὸ κέντρον καὶ τὸ ἀποκλειστικὸ θέμα τῆς ἀρχαίας φιλολογίας... τὸ πρότυπον ὅλης τῆς φύσεως. Ὅπως τὸ ἀνθάκι τῆς κερασιάς εἶναι ὁ βασιλιᾶς τῶν λουλουδιῶν, καθὼς λέγει ἡ παροιμία, ἔτσι καὶ ὁ Σαμουράη εἶναι ὁ Ἀφέντης τῶν ἀνθρώπων». Ὁ ἠθικὸς κώδικάς του, τὸ Bushido, εἶναι ὁ καθρέφτης ὅπου καθρεφτίζεται ἡ γιαπωνέζικη ψυχὴ.

Ἡ μεγαλύτερη ἀρετὴ τοῦ Σαμουράη εἶναι ἡ σταθερότης τοῦ χαρακτήρα. Τὸ καθῆκον πρέπει νὰ ἐκτελεῖται χωρὶς λιποψυχία, χωρὶς ἀμφιβολία,

χωρὶς σκέψη: «Μιὰ μητέρα, γιὰ παράδειγμα, ὀφείλει νὰ θυσιάσῃ, ἂν πρέπει, ὅλα τῆς τὰ παιδιά γιὰ νὰ σώσῃ τὸ πρῶτό της· μιὰ κόρη νὰ πουλᾷ τὸ σῶμά της ἀκόμα στὴ διαταγὴ τοῦ πατέρα της μὲ μόνον σκοπὸ νὰ τοῦ προμηθεύῃ τὸ χρῆμα ποῦ τοῦ χρειάζεται γιὰ τὰ γλέντια του».

Ἡ διαπαιδαγώγησις τοῦ μελλοῦμενου Σαμουράη σκοπὸν ἔχει νὰ τὸ σκληρῶνῃ ἠθικῶς καὶ σωματικῶς. «Ἄν ἀρκεῖ νὰ ἐπιμένῃ τὴν πείνα, τὴν δίψα, καὶ τὶς θλίψεις, καὶ νὰ εἶνε ἄφοβος. Πρέπει νὰ μὴ λογαριάζῃ γιὰ τίποτα τὴν ζωὴ καὶ νὰ ξεκορμίζει κάθε ἐδαισιθησία». Οἱ νέοι «πρέπει νὰ παραβρίσκωνται στὶς θανατικὰς ἐπιτελέσεις, καὶ πρέπει ἀκόμα νὰ πηγαίνουν στὸ μέρος τοῦ μαρτυρίου καὶ ν' ἀφήνουν σημάδι τῆς παρουσίας των πάντων στὸ κεφάλι τῶν σκοτωμένων». Ἄν τὰ φυσικὰ αἰσθήματα δὲν σβυστοῦν πρέπει ἀπαγκαστικὰ νὰ κρύβονται. «Ὅταν ἐπισκέπτεσθε ἕνα φίλον σας γιαπωνέζον, βυθισμένον σὲ μεγάλη θλίψη, θὰ σᾶς δεχτῆ μὲ χαμόγελο στὰ χεῖλη, μὲ μάτια κόκκινα καὶ μὲ μάγουλα βρεμμένα ἀπὸ τὰ δάκρυα... Ἄν τὸν ρωτήσετε θὰ σᾶς ἀπαντήσῃ μὲ τὰ στερεότυπα: «Ἡ ἀνθρώπινη ζωὴ ἔχει τὶς θλίψεις της... Ἐκεῖνοι ποῦ ἀνταμώνονται πρέπει καὶ πάλι νὰ χωριστοῦνε... Κάθε πλάσμα πρέπει νὰ πεθάνῃ».

Ξέρονται πῶς ὁ γιαπωνέζος δείχνει λεπτὴ ἐδγένεια· μὰ αὐτὸ δὲ σημαίνει ὅτι εἶναι κ' εὐκολοκατάδεχτος, ὅπως μπορεῖ κανεὶς νὰ ἐπιδοθῇ εἶναι σκλόπιμος λογαριασμοῦ γιὰ νὰ προσφυλάξῃ τὸν ἴδιον του ἀτομισμὸν. Ἡ ἐθιμοτυπία τῶν ἀλλῶν προσφυλάει ἀπὸ τὸν κίνδυνον τὸ βασιλεῖν. Ἡ ἐδγένεια εἶναι: «πειθαρχία καὶ ἀσπίδα γιὰ τὸ Σαμουράη».

Ὁ γνώμονας ὅλης τῆς διαγωγῆς του εἶναι τὸ αἶσθημα τῆς τιμῆς: πρέπει νὰ εἶνε εὐλαχρῆς, πιστός, τίμιος, ἀφιλοκερδής, γιὰτὶ αὐτὲς εἰν' ἐξαιρετικὰς ιδιότητες, ποῦ δύσκολα τίς ἀποκτᾷ κανεὶς καὶ ποῦ δὲ φέρουν κανένα κέρδος. Ἀποδοκιμάζει τὴν ψευτιά, γιὰτὶ εἶναι ἀδυναμία καὶ ὀφελεῖται κανεὶς εὐκόλα. Ἀλλὰ ἂν ἡ καλὴ πίστις ἔφερε κέρδος περισσώτερον, τὸ Bushido, δηλ. ὁ ἠθικὸς κώδικας τοῦ γιαπωνέζου, θὰ συνεβοῦλενε ἴσως τὸ ψέμα.

Ὁ Σαμουράη δὲν πρέπει νὰ δέχεται οὔτε τὴν πρὸ μικρῆ προσβολῆ. Ὁ παραμικρότερος ἐνδοιασμός μήπως τὸν κοροῦδέφουνε ἢ τὸν μισήσουν ἔβαζε τὸ χεῖρ τοῦ γιαπωνέζου ἱππότη στὸ σπαθί».

«Ἐνας ἀπλοῦκὸς ἀνθρώπος κάμνει λ.χ. τὴν παρατήρησιν σ' ἕνα Σαμουράη ὅτι ἕνα ἔντομον, ἕνα φύλλον πηδᾷ στὴ γράχη του. Τὸν ἀνταμείβει γι' αὐτὴν τὴν καλωσύνην μὲ μιὰ γερὴ σπαιδιά, ποῦ τὸν κόβει σὲ δυὸ καὶ νὰ τί δικαιολογία φέρει: Αὐτὸ τὸ εὐγενικὸ ἐποκείμενον ὁ φύλλος εἶναι παράσιτον ποῦ ζῆ μὲ τὸ αἷμα τῶν ἄλλων ζώων. Τὶ τερατῶδες λοιπὸν λάθος εἶναι νὰ συγχέῃς ἕνα εὐγενὴ πολεμιστὴ μ' ἕνα κτήνος!»

Ἡ ἐκδίκησις εἶναι καθῆκον καὶ ἂν, ὅπως ξέρονται, ὁ προσβλημένος δὲν μπορεῖ νὰ ξεσπάσῃ σ' ἐκεῖνον ποῦ τὸν ἐπρόσβαλε, πρέπει νὰ ξεσπάσῃ στὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸ του. Ἡ αὐτοκτονία (Καρακίρι—αὐτοθυσία) εἶναι δοξασμένη. «Ἡ ἐκτέλεσις τῆς σύμφωνας μὲ τὰ δόγματα, μὲ ἠρεμία, μὲ ἀταραξία, ἦταν τὸ πρὸ χτυπητὸ δείγμα τῆς γιαπωνέζικης τοῦ γιαπωνέζου ἱππότη». Γιὰ τὸν γιαπωνέζικον λαὸν τὰ ἐντόσθια εἶναι ἡ ἕδρα τῆς ψυχῆς... τοῦ Σαμουράη κ' ἂν τοῦ περνοῦσε ἡ παραμικρότερη ὑποψία, ἦταν ἐποχρεωμένος νὰ πῆ στὸν κόσμον σκοτώνοντάς τον: «Θέλω νὰ βάλω μπροστὰ στὰ μάτια σας γυμνὴν τὴν ψυχὴν μου, κντάχτε καὶ σεῖς, ἂν ἀγνή ἢ λερωμένη εἶναι».

Τὰ ἐλαττώματα ποῦ βροῖσκει κανεὶς στὸν γιαπωνέζικον λαόν: ἐπεριφάνεια, ματαιοδοξία, ἐπερβολικὴ ἐπερηναισιθησία, πηφάζουνη ἀπὸ τὸ ζήτημα τῆς τιμῆς.

Ἡ ἔλλειψη φιλοσοφικοῦ πνεύματος εἶναι φυσικὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐκπαιδύσεως ὅπου σκοπὸς τῆς εἶναι νὰ δίνῃ στὸ χαρακτῆρα μιὰ ἀλύγιστη σκληρότητα.

Ἐπὶ τὴν ἀρὰν γὰρ ὁ Σαμουράη ὅπως μᾶς τὸν παρουσιάζει ἡ γιαπωνέζικη φιλολογία; Ἡ κατάληξις τοῦ φεουδαλισμοῦ (1871) ἐσκότωσε τὸ Bushido; Ὁ καθηγητῆς Inazo Nitobé δὲν τὸ πιστεύει. «Ὅλοι οἱ πρωταγωνισταί, ὅλοι οἱ δημιουργοὶ τοῦ νέου καθεστώτος, οἱ Σακούμα, Σαῖζο, Ὁκοῦλο, Κίντο καὶ οἱ σύγχρονοι, Ἴτο, Ὁκούμα, Ἰταγάκη εἶναι ποτισμένοι μὲ Σαμουράϊκον πνεῦμα. Τὸ ἐλατήριον τῆς Ἀναγεννήσεως τῆς Γιαπωνίας δὲν ἦταν οὔτε ἡ ἐπιθυμία ν' αὐξήσῃ ἡ ἐλικὴ εὐημερία τῆς οὔτε ἕνα ψυχρόμητον δουλικῆς μιμήσεως τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν συνθηκῶν τῆς Δύσεως, ἀλλὰ ἡ ἱπποτικὴ τιμὴ νὰ περπατᾷ στὴν ἴδια σειρά μὲ τὰ μεγάλα ἔθνη, καὶ ἡ φιλοδοξία νὰ μὴ τὴν κνττάζουνη ἐκεῖνα (πράγμα ἀνεπύφορον) ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ μεγαλείου των».

«Από το Bushido ξεπετάχτηκε, σαν από καθάρια πηγή, ο γιαπωνέζικος πατριωτισμός, η καλύτερα, ή μεγάλη του μεγαλοφροσύνη».

«Η νέα τάξη βρίσκεται σε αντίθεση, σε όλα τα σημεία, με την αρχαία ηθική. Η πρόοδος της δημοκρατίας, του βιομηχανισμού, της παιδείας άλλαξαν τους όρους της ζωής ώστε το Bushido «σαν στον αέρα βρίσκεται». Κάτω από το νέο καθεστώς, οι αρχαίες αρετές δεν πιάνουν πουνθενά, ούτε σε στρατιωτική οργάνωση κατά το ευρωπαϊκό σύστημα. Απ' την άλλη τή μεριά τα ηθικά είδη εισαγωγής δεν έχουν πέραση και ούτε εγκλιματίζονται. Ο χριστιανισμός μένει χωρίς επίδραση. Ο γιαπωνέζος δεν μπορεί να φαντασθῆ ἄλλη εὐσπλαγχνία ἀπὸ τὴν ἐγγένεια. Τὸ σύστημα τοῦ Bentham καὶ τοῦ Mill γίνεται ἐκεῖ κάτω σοφισμός (Giri) γὰρ νὰ ἰκανοποιήσῃ τὰ ὀλιγώτερον εὐγενικά αἰσθήματα. Περιμέναμεν ἀπὸ τὸ νέο καθεστὼς νὰ γεννηθῆ μὴ νέα ἠθική, μὰ τίποτα δὲ βγήκε. «Τρέχουμε σὲ ὅλες

τις μεριές, λέγει ὁ καθηγητὴς Nitobé, πηγαίνομε νὰ βροῦμε πηγὲς ἀπὸ φῶς, δύναμη καὶ παρηγοριὰ καὶ νὰ τίς βάλομε στὴ θέση τοῦ ἀρχαίου Bushido: χαμένος κόπος. Τίποτα ὡς τὰ τώρα δὲ βρήκαμε».

«Ο γιαπωνέζος συγγραφεὺς δὲ βλέπει ἄλλη σωτηρία παρὰ τὴν ἐπιστροφή στὸ Bushido: «Τὸ Bushido, λέγει, ὁ κ. de Flach θὰ εἶναι ἡ ψυχὴ τῆς Γιαπωνίας τοῦ μέλλοντος ὅπως ἦτανε τοῦ γιαπωνέζικου ἱποτισμοῦ. Ὁ κύκλος του ὅμως θ' ἀπλωθῆ· δὲν θὰ εἶναι πιά μονοπώλιο μιᾶς ἐκλεχτῆς τάξεως, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα ὀλόκληρου λαοῦ, ἀρματωμένου ἔθνους, ἔχοντας γιὰ γνώμονα τῆς διαγωγῆς του τὸ πνεῦμα τοῦ Σαμουράη περασμένο μ' ἓνα βερνίκι εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Ὁ ἐθνικὸς ἐγωϊσμὸς θὰ βαφτισθῆ στὸ πνεῦμα μιᾶς κοινωνικῆς τάξεως.

«Ἡ Γιαπωνία θὰ εἶνε ὁ Σαμουράη τῆς Εὐρώπης.

Διασκευὴ Β. Κ. Π.

ΕΠΤΑΝΗΣΙΟΙ ΠΟΙΗΤΑΙ ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΜΑΡΤΕΛΑΟΣ

Γ.

Τὰ ἰταλικά Πανεπιστήμια κατ' ὀλίγον ἐξελαίκευον τὰ γράμματα. Τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ἐζήτει νέον ἐκπολιτισμὸν καὶ προσεπάθει ν' ἀποσπασθῆ τῶν ἐκκλησιαστικῶν δεσμῶν τῆς Ρώμης. Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Γαλλοῦ εἶχε φθάσῃ εἰς τὴν ἀκμὴν ἢ πάλιν μεταξὺ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν παραδόσεων. Ἡ Ἐπιάνησος ἔφ' ὅσον αἱ περιστάσεις τῆ ἐπέτρπεον παρηκολούθει τὴν πρόοδον. Αἱ ἰδιωτικαὶ βιβλιοθήκαι τῶν χρόνων ἐκείνων ἐν τοῖς Ἰονίοις Νήσοις ἔγεμον τῶν γενναίων ἐκείνων συγγραφέων, οἵτινες διέχεον φῶς εἰς τὴν ζοφερὰν ἐκείνην ἐποχὴν. Ὁ Βολταῖρος καὶ οἱ ἐγκυκλοπαιδικοὶ ἀντεπροσώπευον τὴν συνείδησιν τῶν χρόνων καὶ διὰ τοῦτο συνεχίζουν τὰς καρδίας καὶ τὰς ψυχάς. Ἐνας Ἰταλὸς τῶν χρόνων ἐκείνων, ὁ Πέτρος Βέρρης, λόγον ποιούμενος περὶ τῆς ἐπιδράσεως τῶν βιβλίων τῶν φιλοσόφων συμπεραίνει ὅτι: «Ἡ γνώμη διευθύνει τὴν δύναμιν, καὶ τὰ καλὰ βιβλία διευθύνουν τὴν γνώμην, τὴν ἀθάνατον ἀνάσσαν τοῦ κόσμου!»

Οἱ Ἐπτανήσιοι ἦσαν τότε ὑπήκοοι τῆς Ἑνετίας. Ὑπῆρχον ἄνθρωποι παρ' ἡμῖν μορφωμένοι μὲ τὰς φιλοσοφικὰς δοξασίας τοῦ δεκάτου ὀγδοῦ αἰῶνος, οἵτινες ἐν τῷ ζωηρῷ ἐκείνῳ πνεύματι πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀνακαινίσεως, καὶ ἰδίως μετὰ τὴν ἀφίξιν τῶν Δημοκρατικῶν Γάλλων, συνέλαβον τὴν ἰδέαν τῆς ἀναστάσεως τῆς Ἑλλάδος. Τότε ἤρχισαν ἐν Ἐπτανήσῳ πολλοὶ νὰ διαμορφώσωσι μίαν πολιτικὴν ἐθνικὴν συνείδησιν εἰς τὸ αἶσθημα μιᾶς κοινῆς πατρίδος, αἶσθημα, τὸ ὁποῖον μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης, ἦτο μόνον ἠθικὸν καὶ φιλολογικόν. Ἐκ τῆς Ἐπτανήσου ἤρχισεν ἡ νέα πολιτικὴ Ἑλληνικὴ ζωὴ. Ἡ Ἐπιάνησος ἦτο πρὸς πάντας τότε Ἰνδαλμα τῶν ἀρχῶν τῆς ἐθνικῆς παλιγγενεσίας. Ἡ ἔλευθέρω Ἐπιάνησος Πολιτεία ἦτο προανάκρουσμα τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος, τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου.

***

Μεταξὺ τῶν ἐνθέρμων ὁπαδῶν τῶν νέων ἰδεῶν καὶ τῶν δημοκρατικῶν δοξασίῶν, ἦτο καὶ

ὁ Ἀντώνιος Μαρτελάος, ὁ ὁποῖος ἔδρασεν ὡς διδάσκαλος καὶ ἰδίως ὡς ποιητὴς ἐθνικὸς.

Ὁ Μαρτελάος ἐγέννηθη ἐν Ζακύνθῳ κατὰ Σεπτέμβριον τῷ ἔτους 1754, ἐκ πατρὸς Ἀντωνίου Μαρτελάου καὶ μητρὸς Ἀννης Σουμάκη. Ὁ πατὴρ του ἦτο ἱερεὺς, μουσικοδιδάσκαλος ἐκκλησιαστικὸς καὶ ἀριστὸς ψάλτης. Ἐφημέρευεν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀναλήψεως, τῆς ὁποίας ἦτο ὁ νοτοκύριος. Ὁ πατὴρ του ἀπέθανε τῇ 4 Ἰουλίου 1754 καὶ ἀφῆκε τὴν σύζυγόν του ἔγκυον καὶ τοιοῦτοτρόπως τὸ νεογέννητον ἔλαβε τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, Ἀντώνιος.

Ὁ Ζακυνθιακὸς οἶκος Μαρτελάων εἶναι ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων εὐπατριδῶν τῆς Ἑπτανήσου, ὑψηρῆσας πολλαχῶς τὴν πατρίδα.

Ὁ Ἀντώνιος Μαρτελάος ἦτο ἐκ φύσεως ζωηρὸς καὶ τολμηρὸς. Μετὰ τὰ ἐγκύκλια μαθήματα μετὰ ζήλου ἐπεδόθη εἰς τὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν καὶ εἰς τὴν μελέτην τῶν ἠθικῶν ἐπιστημῶν μαθητεύσας παρὰ Παναγιώτῃ τῷ Παλαμῷ καὶ ἄλλοις λογίοις, οἵτινες κατὰ καιρὸν ἤρχοντο εἰς Ζακύνθον. Παρὰ τοῖς δυτικοῖς μοναχοῖς ἔμαθε τὴν λατινικὴν καὶ τὴν ἰταλικὴν φιλολογίαν καὶ τὴν φιλοσοφίαν. Νέος ἔτι ὢν ἐνεδύθη τὸ κληρικὸν φόρεμα ὅπως, γινόμενος ἐφημέριος τῆς ἰδιοκτίτου ἐκκλησίας Ἀναλήψεως, διαδεχθῆ τὸν ὁμώνυμον αὐτοῦ πατέρα.

Ἀνδρωθεὶς ἐσκέφθη ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἔχη μεγάλαν εὐθύνας, καὶ ἀπέβαλε τὴν ἰδέαν νὰ ἱερωθῆ, ἀλλὰ διετήρησε τὸ ἱερατικὸν φόρεμα μέχρι θανάτου.

Ὁ Μαρτελάος μετήρκετο τὸν διδάσκαλον τῆς Ἑλληνικῆς καὶ τῆς φιλοσοφίας ἐπιτυχῶς. Ὁφέλησε τὴν ἰδιαιτέραν αὐτοῦ πατρίδα παραδίδων δωρεὰν τὴν Ἑλληνικὴν εἰς τοὺς πτωχοὺς. Διέδιδε τὴν πάτριον γλῶσσαν εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν ἡ Ἰταλικὴ ἦτο ἡ ἐπίσημος γλῶσσα καὶ ἡ γλῶσσα τῶν λογίων, διότι ἐν Ἰταλίᾳ ἐξεπαγεύοντο καὶ ἐγίνοντο ἐπισήμονες. Ἄν καὶ ὡς ἐκ τῆς ἰδιοτροπίας αὐτοῦ ἔλεγεν ὅτι: ὁ μελετῶν τῆς ἑλληνικῆς πρέπει νὰ ἔχη τὸν στόμαχον ἀδειανὸν καὶ συνεπῶς παρέδιδε δύο ἢ τρεῖς ὥρας πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου—καὶ οὐχὶ μόνον ἀνέτελλεν ὁ ἥλιος ὡς τινὲς λέγουσιν—οὐχ ἦττον ὅμως δὲν ἠνωχλοῦντο οἱ μαθηταὶ ἐκ τοῦ ἀκαταλλήλου τῆς ὥρας, ἀλλὰ παρευρίσκοντο τακτικὰ εἰς τὰ μαθήματα. Ὅλοι οἱ τότε ἐπιστήμονες, λόγιοι, ἱερεῖς

καὶ ἐγγράμματοι ἐχορημάτισαν μαθηταὶ αὐτοῦ. Μεταξὺ τῶν μαθητῶν του συγκαταλέγονται ὁ Φώσκολος καὶ ὁ Σολωμὸς.

***

Ὁ Μαρτελάος, ἂν καὶ ἀριστοκράτης τὸ γένος, ἐστηλίτευε καὶ ἐστιγματίζε πάντοτε τὰς καταρχήσεις τῶν εὐγενῶν. Ἦτο δημοκράτης καθ' ὅλα.

Εἰς νεανικούς του στίχους, πρὸς τοῖς ἄλλοις ἔλεγε:

Δὲν μπορεῖ ἀνθρώπου γλῶσσα
Νὰ εἰπῆ τι σφοδρὸς
Ἐγεννοῦσαν τῶν ἀρχόντων
Ἡ κλεψίς καὶ ἀδικίς.
Ἀθροπόμορφα θεοῖα
Ποῦ λεγότε χριστιανοί,
Στὰ κεφάλια σας νὰ πέσῃ
Οὐλὴ τοῦ Θεοῦ ἢ ὀργή.

Εἰς ἄλλο ποίημα ἀνέκδοτον:

Δὲν μοῦ λέτε, στὴ ζωὴ σας,
Σεῖς οἱ πλοῦσοι καὶ ἀφεντάδες,
Πάραπατε πάντα φαύλους
Καὶ κακοὺς παλληκαράδες.
Δὲν μοῦ λέτε, στὴ ζωὴ σας,
Τὶ καλὸ σὰς κάνει τοῦτο;
Τὰ καζάδια σας (*) τὰ βλέπω!
Ἡ τιμὴ δίνει τὸ φροῦτο
Ποῦ σηκώνει τὴ ψυχὴ μας,
Καὶ γλοκαίνει τὴ καρδιά.
Ἡ ἀρετὴ δίνει τὸ φροῦτο,
Νάγαλιέται ἡ ἀρχοντία.
Τὸ μαχαίρι, τὸ τουφέκι,
Τὴ φανλόγητα, κακία,
Ποῦ σεῖς πάντα ἀγαπάτε,
Σὰς ἐδώσανε ἀτιμία!

Ὁ Μαρτελάος ἐδίδασκεν ὄχι μόνον γράμματα, ἀλλὰ μετέδιδε καὶ τὰς δημοκρατικὰς δοξασίας καὶ ἐνεφώλευεν εἰς τὰς τρυφεράς καρδίας τῶν μαθητῶν τὰς φιλελευθέρους ἀρχὰς καὶ τὸ μῖσος ἐναντίον τῶν κακῶν εὐπατριδῶν καὶ τῶν πλουσίων ἀγραμμάτων, οἵτινες λόγῳ τοῦ π' οὔτου ἢ τῆς πατραγαθίας ἤθελαν νὰ ἐπιβάλλωνται. Ὅ,τι οἱ μαθηταὶ ἤκουον ἀπὸ τὸν εὐγλωττον διδάσκαλον εἶχε τὴν δύναμιν νὰ τοὺς ἐνθουσιάσῃ. Οὕτως ἐμορφοῦτο νέα κοινωνία μὲ νέας ἀρχὰς. Ὁ Σχίλλεο λέγει ὅτι ἡ νεολαία εἶναι πάντοτε ἔτοιμος εἰς τὰς λέξεις, εἶναι εὐκφλὸς εἰς τὸ νὰ ἀποφαινεταί. Διὰ τοῦτο οἱ μαθηταὶ τοῦ Μαρτελάου ἐγένοντο ἀποστολοὶ τῶν νέων ἰδεῶν τῆς γαλλικῆς ἐπαναστά-

(*) Καλά σας.

σεως χωρὶς νὰ σκεφθοῦν. Φυσικά οἱ μαθηταὶ του εἶχον ἀντίδρασιν ἀπὸ τὰς ἐπιθυμοῦντας τὸ statu quo.

Περισσότερον δὲ ὁ διδάσκαλος ἐξυβρίζετο κ' ἐσυκοφαντεῖτο. Εἶναι φυσικόν. Ὅταν ἓνας εἰς τὴν κοινωνίαν ἐξέχη, ἢ διαπρέπη, ἔχει ἐχθροὺς φθονεροὺς, κακεντρεχεῖς συκοφάντας καὶ ἀνοήτους ἀντιπάλους.

Διὰ τοῦτο οἱ ἐχθροὶ καὶ ἀντίπαλοί του διέταξαν τοὺς χωρικοὺς νὰ δέσωσι τὰ φορητὰ ζῶα ἐν τῇ πλατείᾳ Ἀναλήψεως, παρὰ τῇ οἰκίᾳ του, ὅπως, διὰ τῶν ὀγκηθμῶν καὶ τῶν φωνασιῶν τῶν χωρικῶν, διαταραχθῆ ἡ ἡσυχία του, ὅταν παρέδιδε, ἐμελέτα, συνέγραφε, ἢ ἀπ' ἄμβωνος ἐκήρυττε τὸν θεῖον λόγον.

Πόσον γελοῖαι εἶναι πάντοτε αἱ ἐκδικήσεις τῶν κουφόνων καὶ μοχθηρῶν!

Ἡμέραν τινὰ ὁ Μαρτελάος τόσον ὠργισμένος ἦτο, ὥστε ἐπιστρέφοντα τὸν λόγιον εὐπατριδὴν Δημήτριον Κομοῦντον ἐκ τῆς ἐξοχῆς, ἐπ' ὄνου, τὸν σταματᾷ, γονυτετῆ-πρὸ αὐτοῦ, καί, συναθροισθέντος τοῦ λαοῦ, ἐκφωνεῖ πανηγυρικὸν τοῦ ὄνου, ἐν ἐπιμέτρῳ δὲ λέγει ὅτι τὸ ὑπομονητικὸν ἐκεῖνο ζῶον ὑπέμενε καὶ τὸ βάρος τῶν ἀρχόντων ἐχθρῶν τῆς ἀνθρωπότητος, ὡς τοὺς ἐκάλει.

Σημειωτέον δὲ ὅτι τότε οἱ ἄρχοντες ἀπ' ὄνου μετέβαινον εἰς τὰ κτήματα τῶν.

* *

Τὰ πράγματα ἐντούτοις μετεβάλλοντο. Ἡ ἰσχυρὰ ἐνετικὴ Πολιτεία διεγράφετο. Ὁ ὑπερήφανος καὶ ἰσχυρὸς λέων τῆς Βενετίας, πρὸ τοῦ κλείσει διὰ παντός τὸ ἀθάνατον βιβλίον αὐτοῦ, εἶδε μεταβαλλόμενον τὸ Pax Tibi Marce Evangelista mens, εἰς τό: Diritti e doveri dell' uomo e del cittadino, διὰ νὰ φανῆ ὅτι τοῦ λοιποῦ θὰ ὑπερήσπιζε τὸ δίκαιον καὶ θὰ ἐδίδασκε τὸ καθῆκον τοῦ πολίτου.

Κυρήσεται ἡ ἀδελφότης, ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ ἰσότης, ἀλλὰ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἔμειναν κεναὶ λέξεις, διότι εἰς τὰς καρδίας πλείστον ἐνεφώλευον τὰ μίση, τὰ πάθη. Ἡ βία τῆς καλῆς διοικήσεως μιᾶς κοινωνίας εἶναι ἡ δικαιοσύνη ἅμα δὲ καὶ ἡ ἀγάπη μετὰ τῶν κοινωνικῶν τάξεων, καὶ ἰδίως ἡ ἀγάπη εἶναι ἡ μεγίστη τῶν ἀρετῶν, ἀφοῦ ἐξ αὐτῆς πηγάζουν ὅλα τὰ ἀγαθὰ. Ἀλλὰ ἡ Εὐαγγελικὴ αὕτη ἀρετὴ δὲν ἠδύνατο νὰ κυριαρχῆ εἰς χρόνους, καθ' οὓς ἡ κοινωνία

ἀπὸ πολλοῦ διηρεῖτο εἰς πιέζοντας καὶ πιεζόμενους. Ἐκήρυττον τὴν ἰσότητα. Λέξις κενὴ ἣτις ἔφερε πολλὰ κακά, διότι πόλλάκις ἐγένετο παρεξήγησις τῆς ἀληθοῦς καὶ πραγματικῆς αὐτῆς σημασίας. Οἱ πρῶην πιεζόμενοι ἠθέλον νὰ πιέζον τοὺς ἄλλοτε πιέζοντας. Ὅλοι ἐλέγοντο *Τσιταδῖνοι* (Cittadini, πολῖται). Ὁ ρακένδυτος ἐνομιζέτο ὅμοιος πρὸς τὸν πλούσιον εὐπατριδὴν, ὁ ἀγράμματος ὅμοιος πρὸς τὸν σοφὸν καὶ καθ' ἑξῆς. Καὶ ὁμοιος ἡ ἀπισότης εἶναι ὁ νόμος τῆς φύσεως, καὶ ἡ ἀπόλυτος ἰσότης εἶναι ὄνειρον, εἶναι οὐτοπία. Πρέπει νὰ γίνεται προσπάθεια νὰ σχηματίζονται *χαρακτῆρες* διὰ νὰ ὑπάρχουν ἀληθεῖς πολῖται. Πρέπει ἡ κοινωνία νὰ εἶναι τοιαύτη ὥστε νὰ προσφέρῃ καὶ διευκολύνῃ εἰς ἕκαστον τὸν τρόπον καὶ τὰ μέσα τοῦ νὰ δυνηθῆ νὰ ἀναπτύξῃ τὴν ἱκανότητα καὶ τὴν ἐπεδεξιότητά του. Πρέπει νὰ ἐξευρεθῆ τὸ μέσον ὅπως οὐδεὶς μείνῃ ἄεργος. Τότε ἕκαστος πολίτης εἶναι κατὰ εἰς τὴν κοινωνία. Ἴδου ἡ ἰσότης.

Πᾶσα ἐποχὴ ἔχει τὸ πρόβλημά της νὰ λύσῃ. Θρησκείαι δύνουσι καὶ θεοὶ αἱ ἐπιστήμαι καὶ αἱ τέχναι μεταβάλλονται. Ὁ ἀνθρώπινος νοῦς, τελειωτικόν, ὀριστικόν, τελειοδιδικὸν ἰσολογισμὸν δὲν παρουσιάζει, οὐδὲ χρεωκοπία. Μία ἀλήθεια φέρει μίαν ἄλλην πλέον εὐκατάληπτον, διὰ νὰ φωτίσῃ καλλίτερα, ὡς ἓνα φῶς ἀντικατασταίνεται ἀπὸ ἄλλο δυνατότερον διὰ νὰ φωτίσῃ καλλίτερα. Ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου παρατηρεῖ, ἐρευνᾷ, ἐξετάζει, μελετᾷ, διὰ νὰ δυνηθῆ νὰ λύσῃ τὰ αἰνίγματα πάσης ἐποχῆς. Ὁ δέκατος ἔννατος αἰὼν ἠθέλε νὰ λύσῃ τὸ πρόβλημα τὸ πολιτικὸν καὶ τὸ τῶν ἐθνικότητων, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ δώσῃ τὴν πλήρη λύσιν. Ἐφάνη αἴφνης καὶ ἄλλο μᾶλλον βαρυσήμαντον, τὸ ἠθικοκοινωνικόν.

* *

Καταργηθείσης λοιπὸν τῆς ἐνετικῆς Πολιτείας καὶ ἐλθόντων τῷ 1797 τῶν δημοκρατικῶν Γάλλων καὶ ἐν Ζακύνθῳ, ὁ λαὸς καὶ ἐνταῦθα ἐπανηγύριζε τὴν πῶσιν τῆς ἐνετοκρατίας, νομίζων ὅτι τοῦ λοιποῦ θὰ ἔχαιρεν ἐλευθερίαν, ἀγνοῶν ὅτι—*Freiheit ist nur in dem Reich des Traume*—ἐχόρευε καὶ ἔπαλλε περὶ τὸ δένδρον τῆς ἐλευθερίας τὴν *Μασσαλιώτιδα* καὶ τὰ φιλελεύθερα τραγούδια τοῦ Ρήγα, τοῦ Μαρτελάου, τοῦ Ν. Κούρτσολα, τοῦ Θ. Δανελάκη καὶ

τοῦ Μόντη καὶ ἔχαιρετο βλέπων ὅτι καίονται αἱ ἀρχοντικὰ περοῦκες καὶ ἡ χρυσοῦ βίβλος.

Ὅτε ἐωρτάσθη ἡ πάνδημος ἑορτὴ τῆς δημοκρατίας εἰς τὴν πλατείαν τοῦ Μόλου, νῦν *Γεωργίου τοῦ Α'*, ὁ Μαρτελάος ἀπὸ τοῦ βήματος ἐξεφώνησε διεξοδικὸν λόγον ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας, ἀδελφότητος καὶ ἰσότητος καὶ ὑπὲρ τῶν δημοκρατικῶν Γάλλων, προσθέσας ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι τέκνα τοῦ Ἀδάμ, ὅτι πάντες εἶναι τῆς ἰδίας φύσεως καὶ ἔχουν τὰ αὐτὰ ἐκεῖνα δικαιώματα. Ἀκολουθῶς ἀνῆλθεν ὁ γάλλος διοικητὴς καὶ ὠμίλησε κατὰ τῆς τυραννίας καὶ τῶν ὀπαδῶν αὐτῆς. Διαλυόμενος δὲ ἔξαλλος ὁ λαός, ἐτραγούδα τὸ τοῦ Μόντη.

*Il tiranno è caduto. Sorgete
Genti oppresse; natura respira
Re superbi, tremate, scendete;
Il più grande dei troni crollo.*

Ἡ χαρὰ αὕτη ἦτο ὀλιγοχρόνιος, διότι οἱ Ρωσοτοῦχοι κατέλαβον τὴν Ζάκυνθον καὶ εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν ἦτο τὸ ρωσικὸν κροῦτον.

Τὸ πρῶτον ἐκρύβοντο οἱ ἀριστοκράται, καὶ τώρα οἱ φιλελεύθεροι! Οἱ μὲν τῶν φιλελευθέρων κατέφευγον εἰς τὴν ἄλλοδαπήν, οἱ δὲ ἐκρύβοντο. Μεταξὺ τῶν τελευταίων συγκατελέγετο καὶ ὁ Μαρτελάος. Ὅτε, τῇ ἐνεργείᾳ ἰδυγενῶν τινῶν, πολυπληθεῖς χωρικοὶ, ἀρχηγοῦντος τοῦ Φωσκάδη, ἠπειλῶν τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως, ὁ Μαρτελάος κατέφυγεν εἰς ἓνα πλοῖον.

Τέλος, τῷ 1800, αἱ Ἰόνιοι Νῆσοι ἐκηρύχθησαν ἀπὸ τοὺς ἰσχυροὺς τῆς ἡμέρας ἀνεξάρτητοι καὶ ἐλεύθεροι καὶ ἀπετέλεσαν τὴν Ἐπτάνησον Πολιτείαν, καὶ ἡ τάξις ἀπεκατεστάθη παντοῦ.

Ὁ Μαρτελάος ἦτο εἰς ἄκρον φιλόπατρις καὶ ἐπεθύμει τὴν ἐλευθερίαν πάσης τῆς Ἑλλάδος. Μαθὼν τὰ μυστήρια τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας ἐβαπτίσθη εἰς τὴν κολυμβήθραν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐνεργείας. Ἐκτοτε ψυχῇ τε καὶ σώματι ἐνήργει ὑπὲρ τῆς κοινῆς πατρίδος. Ἐλθὼν ὁ Κολοκοτρώνης εἰς τὴν Ζάκυνθον ἀπέκτησε τὴν εὐνοίαν καὶ τοῦ Μαρτελάου. Μάλιστα εἰς τὸ πρόσωπόν του ἐπροσωποποιεῖ τὴν Ἑλλάδα, διὸ δόσας τὸν ἔβλεπε, κλίνων τὴν κεφαλὴν του πρὸ αὐτοῦ, τῷ ἔλεγε: *Προσκυνῶ τὴν Ἑλλάδα.*

Εὐρισκόμενός ποτε ὁ Μαρτελάος εἰς τὸ ἀρωγῆριον Δαβίαν, μετὰ τινῶν κληρικῶν καὶ ἄλλων φίλων—, οἵτινες ἐχόρευον διασκεδάζοντες—ἅμα

τὰ ὄμματά του ἔπεσαν εἰς τὰ ὄρη τῆς Πελοποννήσου, ἐνεθουσιάσθη τόσον ὥστε σὺρων τὸν χορὸν ὁ ἴδιος καὶ ἀεροκυματίζων τὸ μανδύλι αὐτοσχεδίασε τοὺς ἑξῆς στίχους:

*Νὰ ἰδῶ παιδιὰ, νὰ ἰδῶ παιδιὰ τὸ φλάμπουρο κ' ἐγώ,
Τῆς λευθερίας ὀλοῦθετε νὰ λάμψη, νὰ χαρῶ.
Βοντὰ ψηλά, βοντὰ ψηλά, λαγιάδια καὶ βυθούς,
Πηδάτε, ἀπερνάτε, φονεῖστε τοὺς ἐχθρούς.—
Ποτάμια τὸ αἷμα τῶν τυράννων ἄς τρέξῃ,
Τὴν γῆν μας ἄς βορέξῃ, χωρὶς πόνον καρδιάς.*

* *

Τὸ 1809 κατέλαβον οἱ Ἄγγλοι τὴν Ζάκυνθον καὶ τὰς ἄλλας τοῦ Ἰονίου Νήσους, ἐκτὸς τῆς Κερκύρας. Ἀκολουθῶς γίνεται ἐκ νέου ἀνεξάρτητος ἡ Ἐπτάνησος καὶ σχηματίζει τὸ Ἰόνιον Κράτος ὑπὸ τὴν λαμπρὰν Προστασίαν τῆς ἰσχυρᾶς Ἀγγλίας.

Ἐλθόντων τῶν Ἀγγλῶν ἤρχισαν νὰ διανέμονται καὶ ἐν Ζακύνθῳ μεταφράσεις τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

Τοῦτο δὲ ἰδὼν ὁ Μαρτελάος καὶ ἀκούσας ὅτι ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ καὶ πλήρης νέα μετάφρασις τῶν Γραφῶν ἀπλοελληνιστῶ ἀπεφάνθη ὅτι τοῦτο εἶναι ἐναντίον τῆς γνώμης τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἄν καὶ ἦτο φιλόρφωστος, οὐχ ἦτον κατεφέρτερο κατὰ τῆς ὀμοδόξου Ρωσσίας, ἔνθα ἐπετρέπετο ἡ μετάφρασις τῶν Ἱερῶν Γραφῶν.

Περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἐξεφώνησεν ἀπ' ἄμβωνος δύο λόγους δριμεῖς, κατὰ τῆς βιβλικῆς Ἐταιρείας, τῶν μεταφράσεων εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν τῶν Γραφῶν, τῆς Ἀγγλίας, τῶν διδασκάλων Θεοδοσίου Δημάδη καὶ Ἀναστασίου Καραβία, διότι ἐδίδασκον μετ' ἄλλην μέθοδον, καὶ τῶν δημοτικιστῶν. Σημειωτέον δὲ ὅτι τοὺς λόγους τούτους ἀλλέως συνέταξε καὶ ἀλλέως ἐξεφώνησε, καθότι ἦτο βέβαιος ὅτι θὰ κατηγορεῖτο. Πράγματι κατηγγέθη ὡς ὑβριστὴς καὶ δημεγέρτης πρὸς τὸν Ἄγγλον διοικητὴν καὶ ἐπρόκειτο νὰ τιμωρηθῆ. Ὁ προῖσταμένος τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας Ζακύνθου προσεπάθει νὰ πείσῃ τὸν διοικητὴν ὅτι ἦτο συκοφαντία. Ἡ ἐπιτροπὴ πρὸς ἐξέτασιν τῶν ἐκφωνηθέντων λόγων ἀπεφάνθη ὅτι οἱ λόγοι δὲν ἦσαν κατὰ τῆς Ἀγγλίας, οὐδὲ στασιαστικοὶ καὶ ὑβριστικοί, ἀλλὰ ἀνάξιοι προσοχῆς διότι ἐστερεοῦντο τοῦ κοινῶν τοῦ. Ὁ Μαρτελάος δυσηρεστήθη διὰ τὴν ἀπόφασιν τῆς ἐπιτροπῆς πρὸς ἐξέλεξιν τῶν λόγων του, ἢ ὀποῖα τὸν ἔλεγε ὅτι ἐστερεῖτο κοινῶν τοῦ.

Διὸ ἀπέστειλε, τῆ 8 Ὀκτωβρίου 1817, τοὺς λόγους με ἀναφορὰν πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, διὰ νὰ μάρτυρῃ τὴν κρίσιν τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Ὀρθοδοξίας. Οὗτος ἀπῆντησε τῆ 19 Σεπτεμβρίου τοῦ 1818, ἐπαινῶν τὸν Μαρτελάον, διότι οἱ λόγοι ἐπνεον πῦρ, ἦσαν εἰλικρινεῖς, καὶ γεμάτοι ἀπὸ εὐσέβειαν. Ὁ Μαρτελάος ἠὲ χαριστήθη καὶ πρὸς φύλαξιν κατέθεσεν τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Πατριάρχου εἰς τὸ Ἀρχειοφυλακεῖον.

Τῆς ἐπιστολῆς ταύτης τὴν ἀρχὴν ἐδημοσίευσεν ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κατραμῆς. Ὁλόκληρος δὲ ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ κ. Λ. Χ. Ζώη εἰς τὸ *Ἡμερολόγιον* τῶν ἐθνικῶν φιλανθρωπικῶν καταστημάτων Κωνσταντινουπόλεως τοῦ ἔτους 1907.

* *

Ὡς ἄνθρωπος τῶν γραμμάτων ὁ Μαρτελάος δὲν ἦτο κοινός. Κατεῖχε τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν καὶ τὴν λατινικὴν. Ἐκ τοῦ προχείρου μετέφραζε τὸν Ὅμηρον εἰς λατινικοὺς στίχους καὶ τὸν Βιογίλιον εἰς ἑλληνικούς. Ἦτο θεολόγος καὶ εὐφάνταστος ἐνίοτε στιχουργός. Ἀλλὰ τοῦ ἔλειπε πολὺ ἡ τέχνη. Ἐννοοῦμεν δὲ τέχνην, ὅχι ἐκείνην ἢ ὁποία βλάπτει τῆς ἐκφράσεως τὴν ἀφέλειαν, ἀλλ' ἐκείνην, ἣτις γεννᾶται αὐθορμητῶς ἐν τῇ ψυχῇ ἀληθινοῦ καλλιτέχου, πρὸς ἐντελὴ διατύπωσιν τῆς ιδέας καὶ πρὸς χρωματισμὸν τῆς ποιητικῆς ἐκφράσεως. Ὡς ὁ Mendés ὀρθῶς λέγει ἡ τέχνη δὲν εἶναι ἀρκετὴ μόνη διὰ νὰ κάμῃ ἕνα ἔργον νὰ ζήσει, διότι χρειάζεται ἡ ἐμπνευσις ἢ ἡ μεγαλοφυΐα, ἀλλὰ χωρὶς τέχνην, ἣτις εἶναι γενικὴ καὶ ἀθάνατος, κανὲν ἔργον δὲν ζῆ αἰωνίως. Αἱ ποιήσεις τοῦ Μαρτελάου δὲν εἶναι ἐκ τῶν μᾶλλον εὐόσμων ἀνθέων τοῦ νεοελληνικοῦ Παρθασσοῦ, ἀλλ' ἐπέζησαν διότι ἐμόρφωσαν πατριωτικὴν νεολαίαν, εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν ἡ χώρα εἶχεν ἀνάγκη καὶ διὰ τοῦτο ἔχουν ἱστορικὴν ἀξίαν. Ἦτο καὶ ρήτωρ.— Ὅτε ἔμελλε νὰ κηρύξῃ, ἡ ἐκκλησία ἦτο γεμάτη ἀκροατῶν, μίαν ὥραν πρὸ τῆς θείας ἱερουργίας.

Ἦτο ὁπαδὸς τῶν σχολαστικῶν καὶ ἐπεθύμει νὰ γράφεται ἡ ἀρχαία γλῶσσα. Συχνὰ τὴν ἔγραφεν. Ἀλλὰ πεισμένος ὅτι ἡ ἀρχαῖζουσα γλῶσσα δὲν φέρει τὴν ἀπαιτουμένην ὠφέλειαν, ἐξ ἀνάγκης μετεχειρίζετο τὴν δημοτικὴν καὶ τὴν ἀπλὴν ὅπως γείνη καταληπτὸς καὶ εἰς τὸν λαόν, τὸν ὁποῖον ἐπεθύμει καὶ ἠθέλε νὰ διδάξῃ. Καὶ ὅμως, ἐνῶ ἡ πείρα τοῦ ἐδίδασκεν ὅτι πρὸς τὸν

λαὸν πρέπει τὴν ζωντανὴν γλῶσσαν νὰ μεταχειρισθῆ, ἐξύβριζε τοὺς ὁπαδοὺς τῆς δημοτικῆς καὶ τοὺς ἐνόμιζεν ἀθέους καὶ ἐχθροὺς τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς ὀρθοδοξίας (!). Ὁ Γεώργιος Τερτσέτης γράφει ὅτι ὁ «Μαρτελάος ἄστραπτε καὶ ἐβρόντα πῶς ὁ Κοραῆς τοῦ χαλαίει τὴν γλῶσσαν». Παραθέτομεν ἀποσπάσματα τῆς γλῶσσης τοῦ Μαρτελάου, τῆς καθαρευούσης.

«Μία κοινὴ πίστις ἐφάνη εἰς κάθε λαὸν πάντοτε ἀπαραίτητος. Ἡ πίστις, με τοὺς κανόνας καὶ νόμους τῆς κοινῆς καὶ ὁλοφύχου λατρείας τῆς, κτίζει εἰς ὅλα τὰ Ἔθνη τὴν ἀρμονίαν καὶ τὴν ἔνωσιν. Ἡ κοινὴ ἔνωσις τοῦ λαοῦ, διὰ τὴν αὐτὴν λατρείαν τῆς πίστεως, πρᾶττει εἰς τὸν αὐτὸν λαὸν τὸν πρῶτον χαρακτῆρα. Λαμβάνει εὐθύς τὴν αὐτὴν μορφήν καὶ τῆς πατρίδος τὸ ὄνομα ἀπὸ τὸ Γένος τῶν ὁμοπίστων. Ἐκ τούτου τοῦ χαρακτῆρος, τὸν ὁποῖον ἡ πίστις ἔδωκε καὶ εἰς τὴν πατρίδα, γνωρίζεται ὁ λαὸς μιᾶς πόλεως. Οἱ πολῖται ὄντες μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς μητρὸς γεννήματα, στήριζον εἰς τὰς ψυχὰς τὸν τὴν ἀγάπην τους καὶ εἰς τὴν πίστιν καὶ εἰς τὴν πατρίδα καὶ εἰς ἑαυτοὺς ἀμετασάλευτον. Τειοτοτρόπως εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ τῆς πίστεως ὄνομα με ἐνθουσιασμὸν οἱ πολῖται κωχῶνται πρὸς δόξαν τοῦ χαρακτῆρος των. Κ' ἐπειδὴ ἡ πίστις εἶναι ἡ φιλόστοργος Μήτηρ, ἣτις ἐδέσμευεν ἕνα λαόν, με ἕνα δεσμὸν ἀγάπης ὑποκάτω εἰς χαρακτῆρα καὶ ὄνομα, τὸ νὰ μάχωνται οἱ πολῖται πρῶτον διὰ τὴν πίστιν, δεύτερον διὰ τὴν πατρίδα, δόγμα κοινὸν εἰς ὅλα τὰ Γένη διαφημίζεται».

Ἴδου καὶ με ποίαν γλῶσσαν εἶχεν ἀρχίσῃ νὰ μεταφράζῃ τὴν Gerusalemme Liberata τοῦ Τάσσου.

*Εἶπεν ὁ φοβερός θεός, σείσας τὴν κεφαλὴν του
Κ' ἐνθέως ὄλ' οἱ οὐρανοὶ τρέμουν εἰς τὴν φωνὴν του,
Τρέμουν ἀπὸ εὐλάβειαν παντοῦ ὄλ' οἱ ἀέρες,
Τρέμουν με σέβας πλάνητες καὶ ἀπλανεῖς ἀστέρες,
Τρέμουν οἱ ὠκεανοὶ, καταπεφόβισμένοι,
Τρέμουν τὰ καταχθόνια, τρέμει ἡ Οἰκονομένη.
Ἐδόθησαν εἰς τὴν στιγμήν τῶν ἀστραπῶν τὰ φῶτα,
Κ' ἠκρόσθησαν τῶν νεφελῶν ὄμοι βρονταὶ πρὸς ὄτα.
Τὸτ' ἀλαλάζον οἱ στοματοὶ ὑψούμενοι τὰς χεῖρας,
Καὶ φθάνον οἱ ἀλαλαγμοὶ εἰς οὐρανοῦ τὰς σφαίρας.*

Ὁ Μαρτελάος ἦτο φιλόπονος ἀλλὰ δὲν ἐδημοσίευσεν τὰ ἔργα του. Ἐγραψεν: Ἐγχειρίδιον ἑλληνικῆς γραμματικῆς— Λόγους ἐκκλησιαστικούς, πανηγυρικοὺς καὶ ἐπικηδείους— Ὡδὰς πινδαρι-

κάς, ἠρωελεγεῖα.— Ἐπιγράμματα λατινικά— Ἀσματογραφίας— Ἐθνικά καὶ δημοτικά τραγούδια.— Μετέφρασε δὲ τοῦ Φωσκόλου τὴν ὥδην εἰς τὸν Βοναπάρτην Ἑλληνικά καὶ τὸν Ἰάκωβον Ὀρτιν λατινικά, τοῦ Τάσου τεμάχια ἐκ τῆς Ἐλευθερωμένης Ἱερουσαλήμ, καὶ ἄλλα τινα.

Κατὰ τὸ 1845 ὁ μακαρίτης Φραγκῆσκος Καρβελλᾶς, ἱατρός, ἔλαβέ τινα τῶν ἔργων τοῦ Μαρτελάου ἐπὶ σκοπῷ τῆς δημοσιεύσεως, ἀλλὰ ἐπελθόντος τοῦ θανάτου τοῦ Καρβελλᾶ τὸ σχέδιον δὲν ἤχθη εἰς πέρας. Ὁ μακαρίτης ἐκδότης Σέργιος Ραφτάνης ἐδημοσίευσεν τοῦ Μαρτελάου τὸν Κανόνα παρακλητικὸν εἰς τὸν Ἅγιον Διονύσιον (1). Ὁ Κατραμῆς ἐδημοσίευσεν στίχους εἰς τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν καὶ ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ Ὑμνου. (2) Ἡμεῖς ἐδημοσίευσamen τὸν Ὑμνον εἰς τὴν περίφημον Γαλλίαν, τὸν Ἀρχιστράτηγον Βονοπάρτην καὶ τὸν Στρατηγὸν Γεντίλλην, (3) τὴν Μασσαλιώτιδα, (4) Πραγματείαν περὶ ἐπιγραφῶν πρὸς τὸν Ὅμηρον (5). Ποίημα πρὸς τὸν Φώσκολον. (6) Ἐπίσης ὁ Ἰταλὸς Camillo Antona Traversi ἀποσπάσματα τῶν Χαρίτων τοῦ Φωσκόλου με παρατηρήσεις τοῦ ἰδίου Μαρτελάου. (7)

Ἄλλ' ἐκ τῶν ἔργων τούτων τοῦ Μαρτελάου τὰ καλλίτερα καὶ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐπέδρασαν εἰς τὴν κοινωνίαν εἶναι τὰ δημοτικά του καὶ τὰ ἐθνικά, τὰ ὁποῖα αὐτὸς ὠνόμαζεν ἔργα τῆς στιγμῆς. Αὐτὰ τὰ ἔγραφεν εἰς τὴν ζῶσαν γλῶσσαν διὰ νὰ ἐνθουσιασῇ τὸν λαόν, νὰ ἐμπνεύῃ τὸν ἔρωτα εἰς τὴν ἐλευθερίαν καὶ εἰς τὴν πατρίδα.

Ἦσαν ἔργα τῆς καρδίας του, γραμμένα με

(1) Συναξαριστής, ἔκδοσις Ραφτάνης ἐν Ζακύνθῳ 1868 τόμος Α' σελ. 429 καὶ Αἱ τέσσαρες ἀσματικά ἀκολουθίαι τοῦ Ἁγίου Διονυσίου, ἔκδοσις τοῦ ἰδίου Ραφτάνη, ἐν Ζακύνθῳ 1876 σελ. 185.

(2) Φιλολογικὰ ἀνάλεκτα Ζακύνθου σελ. 412.

(3) Ἡ λύρα Ἀνδρέου Κάλβου καὶ ἀνέκδοτος ὕμνος Ἀντωνίου Μαρτελάου, ἐν Ζακύνθῳ 1881.

(4) Ἐστία 1884 Ἀρ. 453.

(5) Κυψέλη Ζακύνθου 1885 φυλ. 22.

(6) Ἀνθὸν Ζακύνθου 1890 φυλ. 3 τοῦ δευτέρου ἔτους τῆς δευτέρας Περιόδου ἐν πραγματείᾳ μας: Ὁ Ὀδγος Φώσκολος καὶ ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις, ἣτις ἐδημοσιεύθη καὶ ἰδιαιτέρως.

(7) Curiosità Foscoliane, σελ. 364.

τὴν γλῶσσαν τῆς καρδίας καὶ διὰ τοῦτο ἔφεραν τότε τὸ ἀποτέλεσμα τὸ ὁποῖον αὐτὸς ἐκεῖνος ἠθέλε καὶ τὴν σήμερον τὸ ὄνομά του ζῆ ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Τὰ παρ' αὐτοῦ νομιζόμενα σοβαρὰ ἔργα με γλῶσσαν ἀρχαῖζουσαν ἢ ἀρχαίαν οὐδεμίαν σημασίαν ἔχουσι. Τὴν ἀθανασίαν του τὴν ὀφείλει εἰς τὴν γλῶσσαν, τὴν ὁποῖαν περιεφρόνει καὶ ἐξύβριζε καί, ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν, ἐκάλει ἀθέους τοὺς ὁπαδοὺς τῆς δημοτικῆς καὶ ἐχθροὺς τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς Ὀρθοδοξίας!!

Ὁ Μαρτελάος ὑπῆρξεν ὁ δημοτικώτερος ποιητῆς τῆς ἐποχῆς του. Τὰ ἐθνικά του ἔργα ἦσαν εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ ὁλοκλήρου τῆς Νήσου, ἰδίως κατὰ τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἡ Ζάκυνθος ἦτο ὑπὸ τοὺς γάλλους δημοκράτας. Καὶ ἀφοῦ παρήλθεν ὁ δημοκρατικὸς πυρετὸς ἐξηκολούθησαν οἱ φιλοπατρίδες νὰ τὰ ψάλλουν εἰς τοὺς δρόμους καὶ εἰς τὰ συμπόσια ἐπὶ ἀρκετὸν χρόνον.

Αἱ τότε ἐπικρατοῦσαι δημοκρατικαὶ ἰδέαι τὸν εἶχον κυριολεκτικῶς μεθύσει. Διὰ τὴν ἐλευθερίαν εἶχε ψύχωσιν. Ἄν εἶναι ἀληθὲς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὁ Μίλτων λέγει ὅτι «οἱ ἀληθεῖς ποιηταὶ εἶναι οἱ ἀνδρεῖοι ἐχθροὶ τοῦ δεσποτισμοῦ» ὁ Μαρτελάος ἦτο ποιητῆς ἀληθῆς.

Αἱ πολιτικαὶ μεταβολαὶ τῶν νήσων καὶ ἡ μετάβασις ἀπὸ τοὺς γάλλους δημοκράτας εἰς τοὺς ρωσσο-τούρκους, ἀπὸ ἐλευθέρου πολίτην τῆς Ἐπανήσου Πολιτείας εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς αὐτοκρατορικῆς Γαλλίας, τῆς Μεγάλης Βρετανίας καὶ τοῦ ἐλευθέρου Ἰονίου Κράτους, δὲν τὸν ἐτάραττον. Πάντοτε ἦτο ὁ αὐτὸς με τὰς ἰδίας φιλελευθέρους καὶ ἰδιοτρόπους δοξασίας. Διὰ τὸν Μαρτελάον ἐφαρμόζεται ὁ ὀρισμὸς τοῦ Shelley: «Ἡ ποιήσις εἶναι ἡ ἐκφρασις τῆς φαντασίας». Εἰς πᾶσαν μεταβολήν, εἰς πᾶσαν μετάβασιν εἰς ἄλλην ὑπηρεσίαν ἢ φαντασίαν τοῦ ἐδημοῦργου καὶ ἐνόμιζεν ὅτι ἡ Ἑλλὰς θὰ συνέτριβε τὰς ἀλύσεις τῆς.

Ὅταν ἀνέγνωσε τὰ ποιήματα τοῦ Ρήγα τόσο ἐλάβεν ἐνθουσιασμὸν ὥστε εὐφρῶς ἐξεφώνησε: «Μὲ τὸ συντακτικὸν τοῦ Γαζῆ θὰ παραδίδω καὶ τὴν γραμματικὴν τοῦ Ρήγα».

Ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν, ἠγάπα τοὺς ὁμοδόξους Ρώσους, ἀλλὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος ἠλπίζεν ἀπὸ τὸν Βοναπάρτην, ἀπὸ τὴν Γαλλίαν.

* *

“Αμα οί δημοκρατικοί γάλλοι κατέλαβον τὴν Ζάκυνθον, μετ’ οὐ πολὺ, τῇ 15 Ἰουλίου τοῦ 1797 ἐδημοσιεύθη ἐν Ζακύνθῳ ἰταλιστὶ προκήρυξις γραφεῖσα τῇ 11 τοῦ ἰδίου μηνός, ἡ ὁποία ἐτελείωνε διὰ τῆς ἐξῆς περικοπῆς:

« . . . Βεβαιωθῆτε ὅτι δὲν θὰ σᾶς ὑποκλέψωμεν ἄλλον χρόνον εἰ μὴ ἐκείνον ὁ ὁποῖος ἀρκεῖ νὰ ἐκτιμῶμεν ἐγκαρδίως τὴν μηνίμην τὴν αἰετοποτε παροῦσαν τοῦ λαοῦ τῶν Ἑλλήνων, πρὸς οὓς ὠφείλομεν ὅλοι ἡμεῖς τὴν ἐκ τοῦ τάφου ἐξεληλυθούσαν ἐλευθερίαν (dissotezzata nostra Libertà) ».

Τὸ τέλος τῆς προκηρῦξεως ταύτης ἔδωκε τροφήν εἰς τοὺς τότε ποιητὰς καὶ λογίους, καὶ ἐνέπνευσε εἰς τὸν μεγάλον Σολωμὸν ὅτι ἡ Ἐλευθερία μας εἶναι:

Ἄπ’ τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά

Εἰς οὐδένα ἑλληνικὸν μέρος ἔδωκαν ἀφορμὴν οἱ δημοκρατικοὶ Γάλλοι νὰ γραφῶσι τόσα ποιήματα ὅσα εἰς τὴν Ζάκυνθον, μὲ ἐθνικὸν σκοπὸν. Τὰ ποιήματα αὐτὰ ἀπὸ στόματος εἰς στόμα ἔκαναν τὸν γύρον τῆς Νήσου καὶ αὐτοὶ οἱ χωρικοί, οἱ ὁποῖοι μετέβαινον εἰς τὴν ἀπέναντι δούλην τότε Ἑλλάδα δι’ ἐργασίαν, τὰ ἔψαλλον. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι καὶ πρὸ τῆς ἀφίξεως τῶν δημοκρατικῶν Γάλλων ἐν Ἑσπанийῶν, ἀνθρωποὶ τινες τῶν γραμμάτων διέδιδον ἐπαναστατικὰς ἰδέας καὶ δι’ ὑπὲρ τῆς ἀναστάσεως τῆς Ἑλλάδος. Τοῦτο συνέβη ἐν Ζακύνθῳ, διὸ ὁ Πασσᾶς τῆς γείτονος στερεᾶς παρεπονεῖτο πρὸς τὰς Ζακυνθίους ἀρχάς, διότι οἱ Ζακύνθιοι διὰ τῶν πατριωτικῶν ἰσμιῶν ἐνεθουσίαζον τὰ πλήθη. (*)

Δὲν εἶχεν ἄδικον ὁ τοῦρκος Πασσᾶς, διότι τὰ πατριωτικὰ τραγούδια ἔχουν μεγάλην ἐπιρροὴν εἰς τὴν φαντασίαν τοῦ λαοῦ. Ὁ Σόλων διὰ τῆς ἐλεγείας του ἐθέριε τὸν ζῆλον τῶν συμπολιτῶν του διὰ νὰ ἀνακτίσῃ τὴν Σαλαμίνα καὶ ὁ Τυρταῖος μὲ τὰ ἐνθουσιώδη πολεμικὰ τραγούδια ἀνέδειξε νικητὰς τοὺς Σπαρτιάτας. Διὰ τοῦτο καὶ ἕνας γάλλος στρατηγὸς ἔγραφε εἰς τὸ *Digestoire* « στείλατέ μου ἀμέσως βοήθειαν ἀπὸ ἀνδρας ἢ μίαν ἔκδοσιν τῆς Μασσαλιώτιδος ». Καὶ

(*) Πρβλ. Σπ. δὲ Βιάξη: *Ἄπο ἀνέκδοτοι Μασσαλιωτικοὶ θούριοι*. Ἐν Ἀπόλλωνι Πειραιῶς φυλ. 58 τοῦ ἔτους 1889.

κατὰ τὸ 1848 ὁ μέγας πατριώτης Mazzini ἔγραφε εἰς τὸν ποιητὴν Μαμιέλην: « στείλέ μου ἕνα ὕμνον νὰ γίνῃ ἡ Μασσαλιώτις τῆς Ἰταλίας ».

Ὁ Rouget de Lisle ἀθηθανάτισθη μὲ τὴν Μασσαλιώτιδα τὴν γραφεῖσαν τῷ 1792 καὶ ἔκαμε νικηφόρα τὰ γαλλικὰ ὄπλα. Γράφει ὁ Michelet ὅτι « ὁμοίαζε τοῦτο τὸ τραγούδι μὲ μίαν ἀστραπήν ὅλοι ἐθαμπώθησαν, ὅλοι τὸ ἔμαθον, ὅλοι τὸ ἔψαλλον, ὅλο τὸ Στρασβούργον, ὅλη ἡ Γαλλία ».

Ἐνα τύμπανον καὶ μία φλογέρα ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἀμερικανῶν ἐπαναστατῶν ψαλλόντων:

Oh! say, can you see by the dawn's early light?
κ.λ. ἐδημοιούρησαν τὴν μεγάλην Δημοκρατίαν.

Ὁ νεαρὸς γερμανὸς Koesner, ὁ ὁποῖος μὲ τὸ ἕνα χερί ἐκράτει τὸ σπαθὶ καὶ μὲ τὸ ἄλλο τὴν λύραν, ἐθέριε τὰ πατριωτικὰ στήθη τῆς γερμανικῆς νεολαίας. Ἐγραφε καὶ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πυρὸς ἐπὶ τοῦ τυμπάνου του. Ἡ συλλογὴ του: *Leiez und Schwerdt* (Λύρα καὶ Σπαθὶ) ἔγεινεν ἐγκόλπιον τῆς ἐνθουσιώδους νεολαίας.

Ὁ ὕμνος τοῦ Riego, ἰσπανοῦ στρατηγοῦ, τοῦ ὁποῖου ἀγνοεῖται ὁ ἀληθὴς ποιητὴς — ἴσως ὁ Evaristo San Miguel — ὁ τοιοσθεὶς ὑπὸ τοῦ Huerta:

Seremos alegres—Valientes yosados κ.λ.

ἔφερε τ’ ἀποτέλεσμα τῷ 1820. Καὶ ὁ γαριβαλδινὸς ὕμνος τοῦ Μερκαντίνη τοῦ ὁποῖου ἡ ἐπιμέλεια:

Va fuori d'Italia, va fuori ch'è l'ora
Va fuori d'Italia, va fuori, o stranier!

ὑπῆρξεν ὁ πιστὸς σύντροφος τῶν ἀδελφῶν Ἰταλῶν κατὰ τὰς μάχας διὰ τὴν ἐνότητα τῆς μεγάλης πατρίδος των, ὡς τὰ τραγούδια τοῦ Ρήγγα διὰ τοὺς ἥρωας τοῦ εἰκοσι ἕνα ὅταν ἔχον τὸ αἷμα διὰ νὰ ἀναστήσουν τὴν Ἑλλάδα, ἢ ὁποῖα ἦτο μισοπειθαμένη ἀπὸ τὸ βάρος τῶν τρομερωτάτων ἀλύσεων.

Εἶδομεν πόσον ἐνεθουσιάσθη ὁ Μαρτελαῖος ἀπὸ τὸν Ρήγγα. Τῷ 1797 ὁ ἅγιος ἐνθουσιασμὸς τὸν μετᾶ καὶ ἔχων κατὰ νοῦν τὸ τοῦ Ρήγγα:

Λεῖτε παῖδες τῶν Ἑλλήνων,

αὐτοσχεδιάζει:

Μπρὸς παιδιὰ! Ἄς πολεμοῦμε!

Ὁ καιρὸς τῆς δόξης ἦλθε.

Ἄν τὸ Γένος ἀγατοῦμε,

Στὴ φωτιά, μπρὸς, στὴ φωτιά.

Στὰς Ἀθήνας, μπρὸς στὴν Πόλι.
Μπρὸς παιδιὰ γνήσια Ἑλλήνων!
Μπρὸς, λοιπὸν, μπρὸς κατ’ ἐκείνων,
Ποῦ τὸ Γένος μας μισοῦν.

Τὰ ὄπλα ἄς λάβωμεν.
Ἄγωμεν, πατριῶτες, ἄγωμεν.
Ἄς τρεῖξῃ καὶ ἀθῶο αἷμα,
Γιὰ τὴ λευθεριά.

Μπρὸς παιδιὰ τῆς πατρίδος!
Ἐνα Τοῦρκο νὰ μὴ ἀφήσωμεν.
Νὰ σκοτώσωμε, νὰ σφάζωμε
Κι’ ὅποιον ἄλλο μᾶς μισεῖ.
Στὸ τουφέκι χωρὶς φόβον.
Εἶν’ ὁ Γάλλος στὰ Νησιά μας
Π’ ἀγαπᾷ τὴ λευθεριά μας
Καὶ τυράντους κνηγᾷ.

Τὰ ὄπλα ἄς λάβωμεν κτλ.

Ὅπου φωλεύει ὁ Τοῦρκος
Ἄς διωχθῇ μὲ τὴ φωτιά,
Λιὰ νὰ λάμψῃ ἡ Ἐλευθερία
Καὶ ὁ σταυρὸς τὰ ὑψωθῇ.
Στὸ τουφέκι λοιπὸν οἴλοι.
Παιδιὰ, γέροντες, παπάδες
Καὶ γυναῖκες. Οἴλοι, οἴλοι,
Στὸ τουφέκι μὲ καρδιά.

Τὰ ὄπλα ἄς λάβωμεν κτλ.

Ὅθεν εἶθε τῶν Ἑλλήνων,
Παλαιὰ ἀνδρειωμένα
Κόκκαλα ἐσκορπισμένα
Τώρα λάβετε πνοή.

Ὅθεν εἶθε τῶν Ἑλλήνων,
Παλαιὰ ἀνδρειωμένα,
Κόκκαλα ἐσκορπισμένα,
Λάβετε τώρα πνοή.

Σταῖς φωναῖς τῆς σάλπιγγός μου,
Ὅχι τὸ μνημα ἀναστηθῆτε,
Καὶ τὸ Γένος σας θὰ ἰδῆτε,
Εἰς τὴν πρώτην του τιμῆν.

Ἡ ἑξακοστή Γαλλία,
Δὲν βαστᾷ τὴν τυραννίαν,
Μὰ μὲ αἵματοχυσίαν,
Ἀποκτᾷ ἐλευθερίαν.

Καθὼς εἶναι ἀνδρειωμένη,
Τὸ καλὸ τοῦτο σκορπίζει,
Κ’ ὀλοῦθε τὸ χαρὶζει,
Ὅθεν βλέπει ἀδικίαν.

Εἰς ἡμᾶς τοὺς ἀπογόνους,
Ὅσον εἶδετε χαμένο,

Σταῖς φωναῖς τῆς σάλπιγγός μου
Ὅχι τὸ μνημα ἀναστηθῆτε
Καὶ τὸ Γένος μας νὰ ἰδῆτε
Εἰς τὴν πρώτην του τιμῆν.

Τὰ ὄπλα ἄς λάβωμεν κτλ.

Σηκωθῆτε, γιὰ νὰ ἰδῆτε
Πόσοι θᾶν’ οἱ Λεωνίδαί.
Σηκωθῆτε, νᾶ χαρῆτε
Πῶς ἡ Ἑλλὰς θὰ ξαναζῇ.
Σηκωθῆτε! Καὶ θὰ ἰδῆτε
Πῶς ἀνδρείως πολεμοῦμε,
Πῶς ἐχθροὺς καταπατοῦμε,
Πόσο μοιάζομε μὲ σᾶς.

Τὰ ὄπλα ἄς λάβωμεν κτλ.

Ὁ Σολωμὸς, ὡς ὁ εὐμενὴς ἡμῶν ἀναγνώστης θὰ παρετήρησεν, τὸν θούριον τοῦ διδασκάλου του ἐμμήθη ὅτε ἔνθεον ἔψαλλε:

Ὁ τριακόσιος! σηκωθῆτε
Καὶ ξανάλθετε ἕς ἡμᾶς.
Τὰ παιδιὰ σας θελ’ ἰδῆτε
Πόσο μοιάζομε μὲ σᾶς.

Συγχορῶνως, τῇ 15 Ὀκτωβρίου τοῦ 1797, ἐποίησε καὶ τὸν ὕμνον εἰς τὴν Γαλλίαν, τὸν Βοναπάρτην καὶ εἰς τὸν στρατηγὸν τῶν νήσων μας Γεντίλλην (Gentili). Ὁ ὕμνος οὗτος διετάραξε τοὺς ἐχθροὺς τῆς δημοκρατίας καὶ τοὺς φιλορρωσσοὺς. Εἰς τούτων ὁ Νικόλαος Λογοθέτης Γούλιαρης τὸν παρῴδησε. Ἰδοὺ ὁ ὕμνος μετὰ τῆς παρωδίας.

ὙΜΝΟΣ ΜΑΡΤΕΛΑΟΥ ΚΑΙ ΠΑΡΩΔΙΑ ΛΟΓΟΘΕΤΗ ΓΟΥΛΙΑΡΗ

Ποῖος ἀγροίκησε ποτέ του
Κόκκαλα πνοὴ νὰ ἐκβάλουν,
Σάλπιγγα νὰ καταλάβουν
Κι’ ὄχι τὰ μνημάτα νὰ ἐβροῦν;

Ψεῦμα μέγα ἐν ἀληθείᾳ!
Πλὴν καὶ τοῦτο ἂν εἶχε γένει,
Τῆς Ἑλλάδος οἱ ἀνδρεῖοι
Ποῖα τιμὴ ἤθελε ἰδοῦν;

Ἡ Γαλλία ξακουσμένη
Δὲ βαστᾷ τὴν τυραννίαν,
Τὸ γνωρίζει ἡ Ἰταλία
Ποῦ διὰ χρόνους θὰ θρηγῇ!

Καθὼς εἶναι ἀνδρειωμένη
Τὸ καλὸ τοῦτο σκορπίζει
Ποῦ ὀλοῦθεν διαγομίζει
Ἐστὶ ἡ Ρώμη ὁμολογεῖ.

Εἰς ἡμᾶς τοὺς ἀπογόνους
Ὅσον εἶναι μαζομένο

Ἐδῶ τότῃ ἀποχτημένο,
Ἀπὸ χεῖρα δυνατῆ.

Ἐνας στρατηγὸς ἀνδρείος,
Πέμπεται ὄχ τὴν Γαλλία,
Πίπτει εἰς τὴν Ἰταλία,
Κάνει θόρυβον πολὺ.

Ἐτοξεύαν ὅλα τὰ ἔθνη,
Νὰ ἀντισταθοῦν μὲ βία,
Μὰ ἐκεῖνος μὲ ἀνδρεία,
Κατακόπτει τοὺς ἐχθρούς.

Μποναπάρτες δὲν φοβεῖται,
Ἄν γνωρίζει τὴ δειλία,
Νὰ χαρῖση ἐλευθερία,
Προσπαθεῖ εἰς τὸ λαό.

Στὸ βουνὸ σταῖς ἄγριες ράχες,
Ἀναβαίνει, δὲν τρομάζει,
Ἡ καρδιά του δὲ σπαράζει,
Στὸν ἀγῶνα τοὺς πολλούς.

Χύνονται ὡσὰν μελίσοια,
Οἱ ἐχθροὶ αἱματομένοι,
Γύρωθεν ἀρωματωμένοι
Μὲ πολέμους φοβερούς.

Ἀρχοῦν, τὸν τριγυρίζουν,
Τύρανοι καὶ ἡ φωτιά,
Μὰ τοῦ στήθους του ἡ καρδιά,
Ἄν δειλιάζει παντελῶς.

Στὰ βουνὰ καὶ στὰ λαγκαδία,
Πέτετε, πέρνει τὸν δρόμο,
Στοὺς τυράντους δίνει νόμο,
Ἡρώας ὁ τρομερός.

Ὅθεν κάμει εὐρίσκει κάστρα,
Ὅθεν κάμει τυραννία,
Μὲ βροχὲς ἀπὸ φωτιά,
Μ' ὅθεν κάμνει αὐτὸς νικῶ.

Πίπτουν κάτω καὶ τὰ κάστρα,
Σβύνονται καὶ ἡ φωτιάς,
Μὲ πολλαῖς ματοχυσίαις,
Τοὺς τυράντους κνηγῶ.

Ὅθεν εἶσθε τῶν Ἑλλήνων,
Παλαιὰ ἀνδροειωμένα,
Κόκκαλα ἐσκορπισμένα,
Λάβετε τότῃ πνοήν.

Ἐξυπνᾶτε γὰρ νὰ ἰδῆτε,
Ἡρώα στὴν Ἰταλία,
Π' ἔδωκεν ἐλευθερία,
Κ' ἔφθασε ἕως ἐδῶ.

Ἐξυπνᾶτε διὰ νὰ ἰδῆτε,
Τὴν μητέρα σας Γαλλία,
Ποῦ χαρίζει ἐλευθερία,
Εἰς τῆς γῆς σας τὸ λαό.

Ἰδοὺ τότῃ εἶν' συρμένο
Ἀπὸ χεῖρα πονηρῆ.

Ἐνας δράκος πεινασμένος
Πέμπεται ὄχ τὴ Γαλλία
Πίπτει εἰς τὴν Ἰταλία,
Κι' ὅτι εὖρη τὸ ρουφῶ.

Ἐτοξεύαν ὅλα τὰ ἔθνη
Νὰ ἀντισταθοῦν μὲ βία,
Μὰ μὲ τὴν κατεργασία
Ὅλους τοὺς ἀποκοιμῶ.

Μποναπάρτες δὲ φοβεῖται,
Μὰ γνωρίζει τὴ δειλία,
Νὰ χαρίζῃ ἐλευθερία,
Ἐτοί τάζει εἰς τὸ λαό!

Μποναπάρτες, ὁποῦ λέγεις,
Καλομέρη τὸν ἐκράζουν
Π' ἔκαμε ν' ἀναστενάζουν
Ὅλους τοὺς χριστιανούς.

Τί μελίσοια ἐμᾶς λέγεις;
Μὲ τί ἄρματα ἐβγήκαν;
Ποῦ ἐσυρναπτηθῆσαν;
Τί πολέμους μελετᾶς;

Πότε αὐτὸν ἐτριγυρίζαν;
Ποῦ ἐφροθῆσαν οἱ τυράννοι;
Τοῦτο ὁνοῦς σου πῶς τὸ βάνει;
Τόσα φεύματα νὰ λές;

Στὰ βουνὰ καὶ στὰ λαγκαδία,
Οἱ λησταὶ φράζουν τὸ δρόμο,
Καὶ ἀλήθεια δίνουν νόμο
Τῶν διαβάτων ποῦ περνοῦν.

Ὅθεν κάμει εὐρίσκει κάστρα,
Κ' ὅλοι ὡς δύστηχο τὸ κράζουν
Κ' ὡσὰν φίλο τὸν ἐμπάζουν,
Ὅχι μὲ φωτιάς, ὡς λές.

Μήτε ἀναφαν φωτιάς,
Μήτε αἵματα ἐχρῆσαν,
Μήτε κάστρα ἐγκορμιστήσαν.
Τί τρολλάδες τραγουδᾶς;

Ποῦ τὴ βοήκαμε μητέρα
Τὴ Γαλλία, ὅπου κράζεις;
Δὲ θρηγεῖς κι' ἀναστενάξεις
Εἰς τοῦτῃ μας τὴ συμφορᾶ;

Τὸ λεοντάρι, ὅπου λέγεις,
Μὲ τὰ χὰῦδια ἔπιασε το,
Τὸ φαρμάκι ἐπότισέ το,
Καὶ τὸ ἐγκρέμισε στὴ γῆ.

Ἀφοῦ τὸ εἶδε κ' ἦταν νόμο
Τότε ἐπῆρε τὸ δέριμα
Ἦταν βέβαια χωρὶς αἷμα,
Ὅπως εἶναι φουκό.

Εἰς τὸν κόλπον τ' Ἀντριάτου,
Ποῦ φουλεύει ἓνα λεοντάρι,
Μὲ φωναῖς δίχως κοντάρι,
Τὸ γκορμίζει εἰς τὴ γῆ.

Τὰ λεονταράκια φεύγουν,
Τὴν φουλεάν τοὺς ἀφανίζει,
Ἐδῶ κι' ἐκεῖθεν τὰ σκορπίζει,
Ἐρημα μὲ ἐντροπή.

Πίπτοντας χαμαὶ ὁ Λέων,
Εἰς ἐκεῖ τὸ κρεμισμὸ του,
Κ' εἰς ἐκεῖ τὸ μονγκρισμὸ του,
Ἐκαμε πολὺ σεισμό.

Ἐκουρίστηκαν τὰ ὄρη,
Θάλασσας ἀναστενάζουν,
Τοὺς λαοὺς κατατινάζουν,
Γύρωθεν τῆς Βενετιάς.

Εἰς ταῖς ταραχαῖς ἐκείναις,
Ἐφτασε εἰς τὰ Νησία,
Τοῦ σειμοῦ ἢ πολλὴ βία,
Μὲ τρομάρα τῆς καρδιάς.

Φόβοι τρομοὶ εἰς τὴ γῆ μας,
Καὶ φωτιά τριγυρίζουν,
Ἀπ' ὀλοῦθεν φοβερίζουν,
Τὰ μνημεῖα ν' ἀνοιχθοῦν.

Νύχτα, ἡμέρα τρέχουν δάκρυα,
Καὶ τὸν οὐρανὸ σκοτίζουν,
Στεναγμοὶ ὁποῦ καπνίζουν,
Κ' ὡσὰν νύφαλα ὁμοῦν.

Ἄρματα πολλὰ ἐτοιμάζουν,
Καὶ σπαθία, καὶ φωτιάς.
Μὲ ὄρμαις πολλὰ δρυμναῖς,
Τῆς Ζακύνθου οἱ λαοί.

Τὰ μονγκρισμάτα ἀκούουν,
Λεονταριοῦ καὶ αὐτοὶ σπαράζουν,
Ἄν γνωρίζουν καὶ τρομάζουν
Τὸ καλὸ τοὺς τὸ πολὺ.

Ἡρώας ὁ Βοναπάρτες
Τὴν Ἑλλάδα θ' ἀναστήσει,
Χωρὶς νὰ ἀργοπορήσει
Πέμπει ἓνα στρατηγῶ.

Τοῦ Ἀδριάτου τὰ πελάγη
Τὰ πλεούμενα γεμίζουν,
Κάθε λῆπη ἀφανίζουν,
Κάθε φόβο καὶ κλανθμὸ.

Φθάνουσι εἰς τὴν Κέρκυρα,
Κ' οἱ λαοὶ πανηγυρίζουν
Τὸ ἐλεύθερο γνωρίζουν
Καὶ κροτοῦσι μὲ χαράς.

Ὅπου ἐφώλενε ὁ Λέων
Ἀπεδιώχθη μὲ τὴ βία,

Τότε δὰ τὰ λεονταράκια,
Ὅρφανά ἐσκορπιστήσαν,
Ὅχι πῶς ἐφοβηθῆσαν,
Μὰ δὲν εἶχαν βροκό.

Τὴ φουλιά δὲν τὴν ἐπῆρε,
Τὴ λυπήθη τὴ καϊμένη
Ποῦταν βαρφορτωμένη
Καὶ τὴ λάφρωσε πολὺ.

Ὁ σεισμὸς ποῦ ἐστὶ γράφεις,
Ἄν ἦταν ὄχ' τὸ λεοντάρι.
Ἦταν αὐτὸ παλληκάρι,
Ποῦ ἦλθε τὸ Γερμανικό.

Τότε ἀληθῶς τὰ ὄρη
Ἐκουρίστηκαν, κ' ἐφάνη
Εἰς τὴν Ἰταλία καὶ φθάνει
Καὶ τοὺς Γάλλους ἀπειλεῖ.

Καὶ ἡ ταραχὴ ἐκείνη,
Ποῦ ἠκούσθη στὰ Νησία,
Μὲ χαρμόσυνη καρδιά,
Τὴν ἠκούσαμε κ' ἐμεῖς.

Εἰς τὴ γῆ μας δὲν εἶν' τρομός,
Εἴμεστε ἠτοιμασμένοι.
Καὶ μὲ τ' ἄρματα ζωσμένοι
Παιδιόθεν μὲ τιμῆ.

Χαρᾶς δάκρυα εἶν' ἐκεῖνα,
Ἐπειδὴ κ' ἀκαρτεροῦμε
Τὴν ἐλευθερίαν νὰ ἰδοῦμε
Ἀπὸ Ἡρώα πιστό.

Οἱ λαοὶ τῆς Ζακύνθου
Ἄρματα πολλὰ ἐτοιμάζουν,
Τὴν ἐκδίκησι φωνάζουν
Εἰς τοὺς κλέφτας νὰ γενῆ.

Τὰ μονγκρισμάτα, κ' ἀκούμε,
Ἡ καρδιά μας δὲ σπαράζει.
Ὅτε τίποτε λογιᾶζει
Φόβητρα προσωρινά.

Βοναπάρτες τὴν Ἑλλάδα
Ἦλθε νὰ τὴν ἀφανίσῃ
Ὅχι γὰρ τὴν ἀναστήσει
Ὅς κηρύττεις δολερωῶς.

Τ' Ἀδριάτου τὰ πελάγη
Τὰ πλεούμενα γεμίζουν
Τὴν χαρὰ τῆς ἀφανίζουν
Καὶ εἰς φόβον μᾶς κροτοῦν.

Φθάνουσι εἰς τὴν Κέρκυρα
Κ' οἱ λαοὶ πανηγυρίζουν,
Κάλλιο ἦτο νὰ πετιζοῦν,
Καὶ νὰ κλαίγουν θλιβερά.

Ὅπου ἐφώλενε ὁ Λέων
Ἦτο καὶ πολὺ ἀσεβεία

Κ' ἔλαμψε ἡ ἐλευθερία
Με πανήγυρσις πολλαῖς.

Εἰς ἐσένα, ὦ Γεντίλλη,
Τὰ Νησιά κροτοῦν καὶ χαίρουν,
Καὶ σοῦ τάξουν ν' ἀναφέρουν
Πανταχοῦ ταῖς ἀρεταῖς.

Το' ἀρεταῖς σου, ὦ Γεντίλλη,
Τὰ Νησιά θὰ ὑμνήσουν,
Πανταχοῦ θέλει τιμήσουν,
Με περιφρημαῖς φδαῖς.

Καὶ σοῦ ὀρκίζομεν ὁμάδι,
Στὸ φντὸ το' ἐλευθερίας,
Τοὺς ἐπαινοὺς τῆς Γαλλίας
Πῶς θὰ γάλλωμε κ' ἐσέ.

Ἄν αἱ Μούσαις μου ξυπνήσουν,
Καὶ τὰ ὄργανα ἀρπάξουν,
Τὰ ἔθνη οὐλα θὰ τρομάξουν
Τῆς Γαλλίας ταῖς φδαῖς.

Βοναπάρτη καὶ Γεντίλλη
Θέλει ἀποθανατίσουν
Ὅταν θέλῃ κελαδήσουν
Με Πινδαρικαῖς φωναῖς.

Ἐλησμονήσαμεν νὰ παρουσιάσωμεν εἰς τοὺς
εὐμενεῖς ἀναγνώστας μας τὸν ἀντίπαλόν του Λο-
γοθέτην Γούλιαρην.

Οὗτος ἦτο ζακύνθιος λόγιος, συμμαθητὴς τοῦ
Μαρτελάου παρὰ τῷ διδασκάλῳ Παλαμᾷ. Ἦτο
ὑπερβολικὰ θεοσεβής. Ἠρμίνευε τὴν Ἀποκάλυ-
ψιν καὶ ἔδιδε σημασίαν εἰς τὸν Ἀρχάγγελον προ-
κειμένου περὶ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος.
Ἐνόμιζεν ὅτι ἡ Ρωσσία θὰ κατέστρεφε τοὺς
Τούρκους. Ἐγραψεν ἀκολουθίας καὶ συνέταττε
λόγους, οὓς ἔδιδε πρὸς ἐκφώνησιν εἰς τοὺς ἱερεῖς.
Ἐγραψε καὶ ποιήματα φιλορωσικὰ καὶ ἀντι-
δημοκρατικά. Ἐκαμε ἰταλικούς στίχους κατὰ τοῦ
Φωσκόλου, ἢ μᾶλλον ἀπήντησεν εἰς τὸν Φώσκο-
λον ἐμμέτρως, ὅτε ὁ μέγας οὗτος ποιητὴς ἐδη-
μοσίευσεν τὴν ᾠδὴν πρὸς τὸν Βονοπάρτην. Ὁ
Λογοθέτης Γούλιαρης ἀναφέρεται μᾶλλον διὰ
τὴν παρωδίαν κατὰ τοῦ Μαρτελάου παρὰ διὰ τὰ
ἄλλα ἔργα του, ἅτινα ἐχάθησαν. Πολλάκις λόγιοί
τινες ἀπαθανατίζονται δεικνύοντες τὴν ἀκρισίαν
των, τὴν μοχθηρὰν καρδίαν των ἢ τὴν κου-
φόνειαν των. Ὁραῖα ἀθανασία.

Ὁ κατ' ἐξοχίην ἐχθρὸς τοῦ Μαρτελάου ἦτο ὁ
περιλάλητος ζωγράφος Νικόλαος Κουτούζης καὶ
σατυρογράφος ὅστις ἐδάγκαζε μέχρις αἵματος.
Ἐγραψε καὶ πλήθος αἰσχροῦν καὶ ἀνηθίων σα-

Γιαντὸ ὁ Θεὸς ἐν Σκλαβία,
Το' ἔρριψε παντοτεινά,

Τὰ Νησιά ἀποθυμοῦσαν,
Τὸν Γεντίλλη νὰ μὴ φθάσῃ.
Καὶ σὰ βάρη τῆς ἠ θαλάσσης,
Ὅλους γάχε τοὺς δεχθῆ.

Ταῖς ψευταῖς σου, ὦ Γεντίλλη,
Τὰ Νησιά θέλει ὑμνήσουν,
Πανταχοῦ νὰ διαλαλήσουν,
Ταῖς μεγάλας σου ἀρπαγαῖς,

Καὶ σοῦ ὀρκίζομε ὁμάδι,
Στὸ φντὸ τῆς πονηρίας,
Ταῖς κλεψιαῖς τῆς Γαλλίας,
Νὰ κηρύττωμε καὶ ἐσέ.

Ἄν αἱ Μούσαις μας ξυπνήσουν,
Καὶ τὰ ὄργανα τοὺς πιάσουν,
Τὰ ἔθνη ὅλα θὰ γελάσουν,
Τῆς Γαλλίας ταῖς κλοπαῖς.

Ἡ Πινδαρικαῖς φωναῖς σου,
Ἐπρεπε τώρα ν' ἀρχίσουν,
Θλιβερὰ νὰ τραγουδήσουν,
Τῶν Γραικῶν ταῖς δυστυχιαῖς.

τυρῶν, διὸ δικαιοῦται τοῦ τίτλου τοῦ ἡγεμόνος
τῶν αἰσχροῦν σατυρικῶν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος.
Ἦτο ἐχθρὸς ὅλων τῶν δημοκρατικῶν καὶ ἰδίως
τοῦ Μαρτελάου, τὸν ὁποῖον ἐξήλευε διὰ τὴν δη-
μοτικότητά του. Πολλάκις τὸν ἐσατύρισε καὶ τὸν
ἀπεκάλεσε προδότην, ἀμαρτῆν, ἀγύρτην, λαοπλά-
νον καὶ ἀνανδρον. Τοῦ παρῴδησε καὶ τὸν ἀνω-
τέρω Ὑμνον. Μεταξὺ τῶν δύο παρωδιῶν, δηλα-
δὴ τοῦ Λογοθέτου Γούλιαρη καὶ τοῦ Κουτούζη
ὑπάρχει ὁμοιότης καὶ ἐπειδὴ δὲν φέρουσι ἡμερο-
μηνίαν ἀγνοοῦμεν εἰς τίνα νὰ δώσωμεν τὸν τί-
τλον τοῦ λογοκλόπου. Τῇ 17 Μαΐου τοῦ 1798 ὁ
Κουτούζης ἐκκυκλοφόρησεν ἐν χειρογράφῳ τὴν
ἐξῆς σάτυραν μέχρι τοῦδε ἀνέκδοτον, σκοπὸν
ἔχουσαν νὰ περιπαίξῃ τὸν Μαρτελάου διὰ τὸν
περὶ οὗ ὁ λόγος Ὑμνον.

Τοῦ Μαρτελάου ἐφάνη τον κατὰ τὴ μάσιμά τον (*)
Νὰ κάμῃ κάποιον σύνθεμα νὰ δείξῃ τὴ σοφία του,
Εἰς τὸ ὅποιον ἔγραψε γιὰ ταῖς ἀνδραγαθίας,
Τοῦ Μποναπάρτε, πὸν ἔκαμε εἰς ὅλαις ταῖς φραγκίας
Κι' ἀφοῦ τὸ τέλειωσε, ὁ ἴδιος ἔλεγε το,
Ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ὅθι ἐφθάνε καὶ ἐφανέρονέ το.
Κι' ἐλόγιαζε τὸ πῶς με αὐτὸ μέριτο (**) ν' ἀποκτήσῃ
Εἰς τοὺς φραντοέζους καὶ ὄνομα ἀθάνατο ν' ἀφίσῃ.
Μὰ ὅταν εἶδε καὶ ἀκονσε εἰς τὴν ἀπολογία,

(*) Ἀξίωμα. (**) ἀξία.

Ποῦ τον ἐναντιῶντο μὲ δικαιολογίαν,
Ἐεθὺς ἐμετανόησε καὶ ἐβάλλθηκε νὰ πάρῃ,
Μὰ στοῖα ἄλλη, ὡς πονηρὸς καὶ αὐτὸ νὰ τὸ νεγάρῃ
Κι' ὄχ ταῖς πλατειαῖς ἐφρόναζε, ὁ τροσκαταραμένος,
Με φοικτοὺς ὄγκους ψεύτικους, ὡς εἶναι μαθημένος,
Κ' ἔλεγε, ἐγὼ δὲν ἔκαμα ποτὲ μου τέτοιον γράμμα,
Ὅττε καμμία εἶδησι ἔχω σ' αὐτὸ τὸ πρᾶμμα.
Εἰσὲ καιρὸ, πὸν ὁ ἴδιος, πρίχον νὰ τὸ τελειώσῃ,
Περιορισία ἔλαβε γὰ νὰ τὸ φανερώσῃ.
Πιστεύοντας πῶς ἔκαμε σύνθεσι σοφωτάτη,
Κι' αὐτὸς παλοῦκι φύτρωσε καὶ τῶβγαλε τὸ μάτι.

Ὁ Κουτούζης δὲν ἤλπισε τότε τὴν ἀναγέννη-
σιν τῆς Ἑλλάδος διὸ ἐστιχοῦργεῖ :

Μαρτελάε μου, σοφέ μου,
Ποῖος πεθαίνει, πάει πεθαίνει.
Νέα Ἑλλάδα δὲ θὰ δοῦμεν,
Ποῖος πεθαίνει, πάει πεθαίνει.

Εἶναι χῶμα, τώρα ὅλα
Τ' ἀνδρειωμένα κοκκαλάκια,
Ἄν θεωρεῖς, δασκαλέ μου,
Παρὰ μόνον οκουλικάκια.

Ὅταν ὁ Μαρτελάος ἐκήρυττεν, ὁ Κουτούζης
παρευρίσκετο εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἴστατο ἀντικρυ
τοῦ ἄμβωνος καὶ ἐποίει μορφασιμούς καὶ κινήματα
ἀποδοκιμασίας. Ὅ,τι δὴποτε τέλος ἔπραξεν ὁ
Μαρτελάος ὁ Κουτούζης τὸ ἐσατύρισε. Τῇ 14 Ἰου-
λίου 1799 ὁ Κουτούζης ἔγραψε σάτυραν διὰ νὰ
περιγράψῃ τὴν κοινωνικὴν κατάστασιν τῶν χρό-
νων. Ἐκ τῆς ἀνεκδότου ταύτης σατύρας, ἀπο-
σπῶμεν τοὺς πρώτους στίχους, οἵτινες ἀφορῶσι
τὸν Μαρτελάου :

Βέβαια τώρα ἔπρεπε εἰς τὸ ν' ἀναστηθῶνε
Τὰ κόκκαλα, ὡς ἔγραψε ὁ Μαρτελάος, νὰ ἰδοῦνε
Μὰ ὄχι ἐκεῖνα ποῦ ἔλεγε τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων.
Ἀλλὰ τῶν προγόνων μας καὶ προεστῶν ἐκείνων,
Τῶν Ζακυνθίων, δηλα δὴ, ὅπον γιὰ τὴν τιμὴ τους
Ἄν ἐφοβήθησαν ποτὲ νὰ χάσουν τὴ ζωὴ τους.
Νὰ ἰδῶ ἂν ἐγνωρίζασι τὴ δύστηνη παιρῖδα κτλ.

Τοῦ Κουτούζη αἱ σάτυραι εἶναι ἀνέκδοτοι
ἐνεκα τῆς αἰσχροτήτος καὶ τῆς προσβολῆς κατὰ
οἰκογενειῶν καὶ ἀτόμων. Ὅταν ὁ Μαρτελάος διὰ
ῥόδης ἐπήνεσε τὸν Αὐτοκράτορα τῆς Ρωσσίας, ὁ
Κουτούζης ἀμέσως ἀπήντησεν διὰ σατύρας, ἐκ
τῆς ὁποίας ἀποσπῶμεν στοχασάς.

Ὁ Ἀνώγιος Μαρτελάος
Ἐβουλήθη νὰ συνθέσῃ,

Στίχους καὶ νὰ ἐπαινέσῃ,
Βασιλέα ζυραταῖον.

Δὴλα δὴ τὸν τῆς Ρουσίας.
Αὐτοκράτορα γενναῖον,
Παῦλον, ἄνδρα ρωμαλαῖον,
Τροπαιοῦχον, εὖσεβῆ

Πλήν τὸ στόμα ἐνὸς προδότου
Ἄν εἶναι ἀξιοῦν νὰ κινήσῃ
Ἦρωα νὰ εὐφημίσῃ,
Με συνθέσεων φδάς.

Ἐπειδὴ ἄπρεπον εἶναι
Εἰς καιρὸ πὸν ἐγκωμιάζει
Ἦρωα κλέπτην, καὶ δοξάζει,
Ἀποστάτην καὶ ἀσεβῆ.

Διότι ὁ Μποναπάρτε,
Ἦλθε ἀπὸ τὴν Γαλλίαν
Ἀλλὰ μ' ἄκρω προδοσίαν,
Ἐορτάσθη πανταχοῦ.

Πρῶτα ἀθεῖαν σέβρει,
Ἐπειτα ἐλευθερίαν,
Δίδει μὲ πονηρίαν,
Καὶ σκοτίζει τοὺς λαούς,

Ἐκατάγδησε Νησιά,
Ἐξωλόθρησε ἐκκλησιαῖς,
Με ταῖς Ἱερουσαῖς,
Κ' ἄλλαις τόσαις συμφοραῖς.

Καὶ λοιπὸν, ὁ Μαρτελάος,
Εἶναι δίκαιον ν' ἀνοίξῃ
Στόμα πλέον νὰ κηρύξῃ,
Τοὺς θριάμβους τῶν πιστῶν ;
Εἰς καιρὸν ὅπου εὐφημίζει,
Διὰ Ἦρωα τὸν κλέπτην,
Τὸν παγκάριστον καὶ ψεύτην,
Με ἐγκώμια πολλὰ.

Ὅτε, ὦ συμπαιριῶται,
Καὶ φιλόχριστοι ἀναγνώσταί,
Τέτοιον Ἰούδα μὴ δεχθῆτε,
Τὰ συγγράμματα ποιέ.

Ἐννοεῖται οἰκθρον ὅτι ὅλαι αἱ φοβεραὶ ἀντι-
δράσεις τῶν ἐχθρῶν καὶ ἀντιπάλων δὲν τοῦ
ἐμείωσαν τὴν ἀξίαν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Μαρτε-
λάου εἰσέτι ἀναφέρεται παρ' ἡμῖν εὐφρήμως. Μά-
λιστα ὁ συστηματικὸς πόλεμος κατ' αὐτοῦ τὸν
ἀνύψωσε περισσότερον τῆς ἀξίας. Εἰς αὐτὰς τὰς
περιστάσεις, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἡ κοινωνία τί-
θεται ὑπὲρ τοῦ ἀδίκως ὑβριζομένου καὶ ὁ ὑβρι-
στῆς καὶ συκοφάντης δακτυλοδεικνύεται, ἰδίως

ὅταν ἡ διαγωγή του δὲν εἶναι ἀμεμπτος. Ὁ Μαρτελάος ἔζη ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ λαοῦ διὰ τὰ πατριωτικὰ αἰσθήματα.

Ὁ Νικόλαος Κούρτσολας, ὁμώνυμος τοῦ διασήμεου θεολόγου καὶ συγγραφέως, ἦτο ἐκ τῶν θιασωτῶν του. Ἴδου στίχοι του ἀνέκδοτοι :

Εὔγε, εὔγε, Μαρτελάε,
Ποῦ τυράντους πάντα βορίζεις,
Καὶ σωτήρας τῆς Ἑλλάδος,
Τῇ Γαλλίᾳ μας νομίζεις.

Ἡ Ἑλλάς θὰ ξαναζήσῃ,
Μὲ τῶν Γάλλωνε τὸ αἷμα.
Θέλει τοῦτο ὁ Μποναπάρτες.
Τώρα πλεῖα δὲν εἶναι ψέμμα.

Εὔγε, εὔγε, Μαρτελάε,
Ποῦ σὺν δάσκαλος σοφός,
Τὰ παιδιὰ μας σὺν διδάσκεις,
Ποῦ ἡ δουλεία δὲν φέρνει φῶς.

Ποῦ φῶς φέρνει ἡ ἐλευθερία,
Ποῦναι δῶρο τοῦ Θεοῦ,
Ποῦ φῶς φέρνει ἡ ἀγάπη,
Ποῦναι δῶρο τοῦ Χριστοῦ.

Ἐπειδὴ ὁ λόγος περὶ τοῦ ζακυνθίου στιχοῦ-
γοῦ Κούρτσολα, νομίζομεν καλὸν νὰ δημοσιεύ-
σωμεν ἄλλο ποιημάτιον τοῦ ἰδίου, ἀνέκδοτον εἰ-
σέτι, τὸ ὁποῖον ἔχει ἱστορικὴν σημασίαν, διότι
ἐγράφη κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἐπιδημίας τοῦ δη-
μοκρατικοῦ πυρετοῦ ἐν Ἑπτανήσῳ, καὶ δὴ ἐν
Ζακύνθῳ.

Ἴδου τώρα, ὦ Ἑλλάδα,
Ὅποῦ ἐνδύσκεσαι βεβαία,
Πῶς ἡ τρίχωμος σημαία,
Ἐρχεται διὰ τὰ σενῶν.

Τῶν Ἠρώων ποῦ τὴ φέρνον,
Διὰ τὰ δείξης ἐτοιμάσων,
Παλαιὰ τὴ τόση ἀνδρεία σου,
Διὰ τὰ λάβης λευθεριά.

Ἐγειρε καὶ ἄς λάμψων πάλιν
Ἡ τοσαύταις ἀρεταῖς σου,
Καὶ ἡ πρόωγη προκοπαῖς σου.
Τώρα ἄς ἀνακαιρηθοῦν.

Ἀθηναίων καὶ Θηβαίων,
Ταῖς ἠρωϊκαῖς ἀνδρείαις,
Κι' ὄλαις ταῖς μηχανουργείαις,
Τῶν Ἑλλήνων βάλε ἐμπρός.

Τῶν Βορβόνων τὴ σκλαβία,
Τέκνα σου ἄς τηρε διώξων,
Καὶ μὲ χεῖρα τους ἄς κόψων,
Ἄλυσον τὴν φοβερὰ.

Πνεύματά τους ἄς ξυπνήσουν,
Τὰ τοσοῦτο ἐπαινετά,
Καὶ μὲ γνώμη σταθερά,
Μεγαλοφυγία ἄς δείξουν.

Τὴ δειλία ἄς τὴ διώξουν,
Ὅποῦ καταπλακωμένα,
Καὶ πολλὰ πεφοβισμένα,
Ἔχει τα τόσο καιρό.

Ἡρώας ὁ Μποναπάρτες,
Μὲ τὴ γαλλικὴ στρατεία,
Θέλει δείξῃ τὴν ἀνδρεία,
Ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν.

Αὐτὸς τρέφει πολὺν ἀγάπη,
Γενεὰ τὴν ἰδική σου,
Καὶ διὰ ἀνάπαντί σου,
Τοὺς τυράντους σας μισῷ.

Εἰς αὐτὸν γὰρ χάρη,
Κ' ὄλη τὴ Γαλλία,
Ὅποῦ τὴ δημοκρατία,
Ἐδείξαν εἰς τοὺς λαούς.

Καὶ ὑπόχρεοι γὰ εἶσθε,
Ποῦ καθεῖς σας ἄς κραυγάζῃ,
Αἰναιὰ καὶ ἄς φωνάζῃ :
Ζήτω ἡ ἐλευθερία.

Ζήτω ἡ Δημοκρατία,
Καὶ τὸ δένδρο ἐλευθερίας,
Τῆς κοινῆς σας ὀφειλίας,
Καὶ πατιοῦ ἄς φητευνθῇ.

Κι' ἄς ποτίζεται σιγήσῃς,
Μὲ τῆς ἀρετῆς τὴν δρόσο,
Τὸ δεδοξασμένο τόσο,
Καὶ πολλὰ ἐπαινετό.

***

Τὴν ψήφωσιν τοῦ νὰ ἐλπίζῃ τὴν ἀνάστασιν τῆς
Ἑλλάδος ὁ Μαρτελάος εἶχε καὶ μετὰ τὴν ἀνα-
χώρησιν τῶν Γάλλων δημοκρατικῶν ἐκ τῆς
Ἑπτανήσου. Οὕτω λ. χ. ὅταν τῷ 1800 αἱ Νήσοί
μας ἀνεγνωρίσθησαν ἐλεύθεροι καὶ ἀνεξάρτητοι
ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἑπτανήσους Πολιτεία, ὁ Μαρτε-
λάος ἔψαλλε :

Τὰ Νησιά μας εἶναι Κράτος
Ζηλευτό. Ἄλλ' ἡ πατρίδα,
Οὔλη ἡ ἄλλη εἶναι δούλη,
Ἔχω ὅμως τὴν ἐλπίδα

Νὰ ἰδῶ ποῖν γ'ὼ πεθάνω
Μέγα Κράτος τὴν Ἑλλάδα
Καὶ σὺν πρώτῳ ξακουσμένο,
Στὸ Θεὸ τέτοια ἔχω ἐλπίδα.

Ὅταν τῷ 1806 ἐπανήλθον οἱ Γάλλοι ἐν
Ἑπτανήσῳ ὡς αὐτοκρατορικοί, ὁ Μαρτελάος
πάλιν ψάλλει :

Ἡ Γαλλία ἦλθε πάλι,
Νὰ μᾶς δώσῃ Ἑλευθερία,
Τὴν Ἑλλάδα γὰ ξεθάψῃ,
Ὅποῦ κεῖται σὴ δουλεία.

Ναπολέον, Θεὲ τοῦ Κόσμου,
Ἐνθυμήσου τὴν Ἑλλάδα,
Ταῖς ἀλώσεις τῆς Σὺ Κόμφε,
Γιὰ τὰ ἔχωμε Πατρίδα.

Τῷ 1809 καταλαμβάνουν οἱ Ἄγγλοι τὴν Ζά-
κυνθον καὶ ὁ Μαρτελάος τραγουδεῖ :

Χαῖρε, χαῖρε ξακουσμένη,
Βρετανία ! Ἔχω ἐλπίδα,
Ὅχ' τὸν τάφο γὰ σηκώσῃς,
Σὺ, τὴ δύστηνην Ἑλλάδα.

***

Ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν ὁ Μαρτελάος ὑπῆρξε
καθηγητὴς τοῦ Φωσκόλου. Ὅταν ὁ Φωσκόλος
ἐδημοσίευσεν τὴν ὄδη εἰς τὸν Βοναπάρτην, τὴν
ἔστειλε τοῦ διδασκάλου του, ὅστις τόσον ἐνε-
θουσιάζοι ὥστε τοῦ ἔστειλε τοὺς ἐξῆς πατριω-
τικοὺς στίχους τῷ 1797 :

Τῷ μαθητῇ μου Νικολάῳ Φωσκόλῳ

Τὴν ὄδην τοῦ Βοναπάρτου,
Τὴν ἐθαύμασον ὁ νοῦς μου,
Ἐπερχόμην ἡ καρδιά μου,
Ἦν ἀγαπᾷς τὴν Λευθερία.

Ναί, παιδί μου, Νικολάκη,
Νὰ κτενᾷς τὴν τυραννία,
Ν' ἀγαπᾷς τὴν Λευθερία,
Καὶ τοὺς Τούρκους γὰ μισᾷς.

Ἄ ! οἱ Τούρκοι, ἀνάθεμά τους,
Ποῦ τὸ Γένος τυραννοῦνε.
Ἄ ! παιδί μου, μᾶς μισοῦνε,
Καὶ μᾶς ἔχουν σὺν σκηνία.

Τῆς ἐλευθερίας ἡ ὥρα,
Γιὰ τὸ Γένος εἶν' κονιά,
Ἡ Πατρίς δὲν θάνα δούλη,
Καὶ θὰ φᾶμε τὴν Τυραννία.

Τότε, τότε θὰ ὑμνήσῃς,
Σὺ, παιδί μου τὴν Πατρίδα,
Κι' ἔχω σὺν Θεὸν ἐλπίδα,
Καὶ σὺ γὰσαι τότε ἐδῶ.

Ὅποῦ καὶ ἂν σὲ φέρῃ ἡ τύχη,
Νὰ θυμᾶσαι τὴν Πατρίδα.
Πάντα γὰρ τὴν ἐλπίδα,
Ποῖν πεθάνης γὰ τὴ ἰδῆς.

Χαῖρε φίλε ! σὲ ἐνθυμοῦμαι.
Ἔχεις πνεῦμα, νοῦν, καρδιά,
Ἔχεις θάρρος καὶ ἀνδρεία
Καὶ ποτε σὺν δὲν δειλιᾷς.

Ἄν σ' ἐγγόρῃσα ἐγὼ τέτοιο,
Τέτοιο ἀκόμη ἐγὼ σὲ βλέπω.
Τῆς πατρίδος μας προβλέπω,
Στήριγμα πολὺ καλό.

Τοῦ φιλοπάτριδος διδασκάλου οἱ ἄτεχνοι οὗ-
τοι στίχοι δὲν ἦσαν ἀπλᾶ λέξεις, οὐδὲ συνειθι-
σμένοι εὐχαί. Ἐγνωρίζε τοῦ πολυτίμου μαθητοῦ
τὰ ὑψηλὰ καὶ γενναῖα αἰσθήματα, ἐγνωρίζεν
ὅτι ἑλληνοπρεπῶς ἀνετράφη καὶ ὅτι αἱ πρώται
ἐντυπώσεις του ἦσαν ὄντως ἑλληνικαί. Διὰ τοῦτο
οἱ ἀνωτέρω στίχοι ἔχουν καὶ ἱστορικὴν ἀξίαν διὰ
τὴν νεανικὴν ἡλικίαν τοῦ μεγάλου ποιητοῦ, διό
καὶ ἰταλιστὶ μετεφράσθησαν ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως
Φραγκίσκου δι Μέντου.

Ὁ Μαρτελάος παρηκολούθει τὴν πρόοδον
καὶ τὴν φιλολογικὴν δρᾶσιν τοῦ Φωσκόλου καὶ
ὅταν ἐδιάβασεν τὴν πρώτην φορὰν τοὺς ἀθανά-
τους «Τάφους» ἐνεθουσιάζοι καὶ ἐξεφώνησε :

Τοῦ κάκου φράγκο θέλουν γὰ σὲ κάμουνε,
Ποῦσ' Ἑλλήνας τὰ Μνήματα φωνάζουνε.

***

Ὁ πολύτιμος οὗτος διδάσκαλος καὶ πατριώτης
Μαρτελάος ἀπέθανεν ἐν τῇ γεννετείᾳ αὐτοῦ πα-
τριδὶ τῇ 8 Νοεμβρίου τοῦ ἔτους 1818, διορίσας
ὅπως ἡ μὲν ἀλληλογραφία του κατῆ, ἡ δὲ βιβλιο-
θήκη του δωρηθῆ εἰς τὸν φίλον αὐτοῦ Πρωτο-
παπᾶ Γεώργιον Γαρζώνην, τὸν μετέπειτα, τῷ
1824, χειροτονηθέντα μητροπολίτην Ζακύνθου
καὶ λαβόντα τὸ ὄνομα Γαβριήλ. Ἀπέθανε χωρὶς
νὰ ἰδῆ πραγματοποιηθῆν τὸ ἰδεῶδες αὐτοῦ τῆς
ἀπελευθερώσεως καὶ ἀναστάσεως τῆς προσφιλε-
στάτης Πατρίδος, ὑπὲρ τῆς ὁποίας διὰ τοῦ λόγου
καὶ διὰ τῆς γραφίδος τόσον εἰργάσθη.

Τοιοῦτος ἐν ὀλίγοις ὁ Μαρτελάος τὸν ὁποῖον
ὁ Νικόλαος Δραγούμης ἐξισώνει με ἀμαθέστα-
τον πρόσωπον τῆς τῶν Γουζέλι ὁ Χάσης εἰπών :

Ἄν δὲ πιστεύῃς σ' ἐμέ, ρώτα τὸν Μαρτελάον.

Ὁ Γουζέλης ἀναφέρει τὸν διδασκάλον του
Μαρτελάον, ὄχι ὅπως τὸν ἐξευτελίση, ὡς νομίζει

ὁ Δραγοῦμης, ἀλλ' ὅπως παρουσιάσει καλλιὸν τοὺς χρόνους, καθ' οὓς ἔγραφε τὴν ἀθάνατον κωμωδίαν του. Τοιαύτη ἦτο ἡ μεγίστη παιδεία τοῦ Μαρτελάου καὶ τοιαύτην ἐπόλησεν εἶχεν, ὥστε οἱ Ζακύνθιοι, προκειμένου περὶ αὐθεντείας, ἔλεγον: «Τῶπε καὶ ὁ Μαρτελάος» — «Ρῶτα τὸν Μαρτελάον». Ὁ Γουζέλης εἰς τὴν «Κρίσιν τοῦ Πάριδος» ἀναφέρων τὸν Μαρτελάον τὸν καλεῖ σοφόν, (σελ. 344), ἀν' ἐγνώριζε δὲ τοῦτο ὁ Δραγοῦμης θὰ ἔβλεπεν ὅτι ὁ Γουζέλης ἐσέβετο τὸν διδάσκαλόν του καὶ δὲν τὸν ἀνέφεραν ἵνα τὸν σατυρήσῃ.

Βεβαίως καθ' ὅν χρόνον ἔγραψεν ὁ Δραγοῦμης δὲν ἦτο γνωστός ὁ Μαρτελάος μάλιστα τὸ παρὸν εἶναι τὸ τελειότερον βιογραφικὸν σημεῖωμα περιέχον ἐπίσης καὶ πολλὰ ἄγνωστα μέχρι τοῦδε. — Δὲν

κατηγοροῦμεν τὸν Δραγοῦμην διότι ἠγνῶει τοῦ Μαρτελάου τὴν ἰκανότητα καὶ τὴν δρᾶσιν. Τὸν κατηγοροῦμεν μόνον διότι δὲν ἔπρεπε νὰ ἀναφέρῃ περιφρονητικῶς πρόσωπον χωρὶς νὰ ἔχη γνῶσιν αὐτοῦ. Τοῦτο λέγεται ἐπιπολαϊότης. Τοῦτο δυστυχῶς συμβαίνει συχνὰ παρ' ἡμῖν, διότι τινὲς γράφουν καὶ κρίνουν χωρὶς προηγουμένως νὰ μελετήσουν καὶ νὰ ἐρευνήσουν τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα. Ἀρίστοι δὲ κατὰ μέρος τοὺς ὀλίγους ἐκεῖνους φθονεροῦς, οἱ ὅποιοι γράφοντες καὶ κρίνοντες θέλουν νὰ ἱκανοποιήσωσι κατὰ πρῶτον τὴν μοχθηρὰν καρδίαν των. Περὶ τῶν τελευταίων τούτων ὁ κόσμος ἀδιαφορεῖ καὶ ἀναφρονεῖ:

Non ragionam di lor, ma guarda e passa.

ΣΠ. ΔΕ ΒΙΑΖΗΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΠΟΛΕΜΗ: «ΤΟ ΠΑΛΗΟ ΒΙΟΛΙ» ΑΘΗΝΑΙ

Εἶναι καιρὸς τώρα ποὺ ἕνας ἀπὸ τρὶς πλέον ἀγαπητοῦς μου φίλους, μοῦ ἐξεφράζετο μὲ πολὺ πολὺν ἐνθουσιασμὸ γιὰ τὴν ποίησιν τοῦ Πολέμη. Οἱ κοιμητοῖ, ἐνταντελένιοι στίχοι τῶν «Ἀλαβάστων» καὶ τῶν «Κεϊμηλίων» εἶχαν δεσμεύσει φαίνεται τὸν θαυμασμὸν του, τὸν ὅποιον ἐξωτερίζετο μὲ θερμὸν ἐνθουσιασμὸ, σὲ κάθε εὐκαιρία ποὺ τοῦ ἐδίδετο. — Τὴν ποίησιν τοῦ Πολέμη τὴν ἐπρόσεξα ἀνεκαθεν ὀπανίως, τὸ ὁμολογῶ, μοῦ ἐχάρισε τὴ συγκίνησιν τῆς Τέχνης, ποτὲ δὲν μοῦ ἐπροκάλεσε τὸν θαυμασμὸν, ἀλλ' ὅσες φορὲς ἔπεσαν τὰ μάτια μου στὸ ἀπαλὸ βελούδο τῶν ποιημάτων του ἐσταματήθησαν πάντοτε γιὰ λίγες στιγμὰς μὲ προσοχὴ. — Ὅσο συνειδητομένη καὶ ἀν' εἶνε ἡ ἰδέα ποὺ μεταχειρίζεται, κατορθώνει ἐν τούτοις καὶ τῆς δίνει ἕνα, ἀδύνατον ἴσως, μὰ γλυκὸ χρωματισμόν, ἕνα τόνον μουσικόν, κ' ἕνα λεπτὸν ἀκόμη ἄρωμα σὲ μιὰ τέτοια ἀναλογίαν ποὺ μετριάξει, γιὰ νὰ μὴν πῶ ἐξουδενώσει, κάπως τὴν ἀδυναμίαν τῆς ἰδέας. — Ἐνα παρὰδειγμα τῆς ἀναλογίας αὐτῆς χαρακτηριστικὸν μάλιστα καὶ τῆς τέχνης τοῦ Πολέμη εἶνε οἱ ἐξῆς στίχοι:

Ἔλαμ' ἢ δροσοῦλ' ἀνάλαφρον
στῆς αὐγῆς τὸν ἥλιο ἀγνάντια
καὶ τὴν πλάσι μυριστόλιζε
μὲ τρεμᾶμενα διαμάντια
κ' ὅλοι οἱ ἀνθοὶ σὰ νὰ τοὺς χαῖδευσεν
λές ἀθώρητο ἕνα χέρι
καμαρόταν κ' ἀργοσάλευν
κ' ἐψιθύριζαν στ' ἀγέρι.

Μὲ τὴν ἴδια μουσικότητα ἐξακολουθεῖ καὶ ὁ ἴδιος

χρωματισμὸς καὶ τὸ αὐτὸ ἄρωμα ἀπλώνονται καὶ στίς ἐπόμενες στροφές.

Μιὰ τέτοια λοιπὸν κοιμητὴ καὶ ἀβρὰ τέχνη ἂν δὲν ἔχη δικαιώματα καὶ ἀπαιτήσεις ἐπὶ τοῦ θαυμασμοῦ μας, πάντως ὅμως καὶ δικαιωματικῶς ἐλκύει τὴν συμπάθειά μας καὶ μιὰ συμπάθεια εὐλικρινῆ καὶ ἀθόρυβη ἀντέτασσε πάντοτε στὸν ἀπόλυτον ἐνθουσιασμὸν τοῦ φίλου μου. Ἀλλὰ, θὰ εἶνε φαίνεται μοιραῖον νὰ παρεξηγηθῆται — καὶ μάλιστα στὴ φιλολογία — κάθε εὐλικρινῆς ἔκφρασις διανοήματος. — Ἡ ἡρεμή μου συμπάθεια γιὰ τὴν ποίησιν τοῦ Πολέμη παρεξηγήθη, θὰ ἐξεληγήθη, ποῖος ξέρει, πρῶτα πρῶτα, ὡς ἀδιαφορία, ἔπειτα, ἴσως ὡς περιφρόνησις πρὸς τὸ ἔργο τοῦ ποιητοῦ, σιγὰ σιγὰ δὲ ἐπέδρασε τὸσον ἐπὶ τοῦ θαυμασμοῦ τοῦ φίλου μου, ὥστε νὰ ἔλθῃ μιὰν ἡμέραν αὐτὸς ὁ φανατικὸς θαυμαστὴς τῶν μαλακῶν στίχων τοῦ Πολέμη καὶ νὰ μοῦ εἰπῇ μὲ τὴν ξηρότερην ἔκφρασι:

— Ἔχεις δίκαιο, ὁ Πολέμης δὲν εἶναι ποιητὴς. Ἀπέναντι μιᾶς τέτοιας ἀδικίας, τὴν ὅποιαν μοῦ ἀπέδωκαν τόσον ἀπροσδόκητα καὶ τόσον ἀτόματα, ἤμουν φυσικὰ ὑποχρεωμένος ν' ἀπολογηθῶ. εἶπα μερικὰς λέξεις, ἔπειτα ἐθιμήθηκα μερικὸν στίχον τοῦ ποιητοῦ καὶ χωρὶς νὰ θέλω ἐψιθύρισα:

Τὴ θυμᾶσαι τὴ λεῦκα μας; Παιγνιδιὰρα στὴν αὐρα
φιλικὰ μᾶς προστάτενας ἀπ' τοῦ ἡλίου τὴ λαύρα
καὶ μὲ χάρι σαλεύοντας τὴν ψηλὴν κορυφήν της
ἐψιθύριζε πρόσχαρη τὴ χαρὰ τὴν κρυφὴν της
κ' ἐσκορποῦσε τὸ γέλιο της στοὺς φραγμοὺς καὶ
[στ' ἀμπέλια

γιατὶ τότε ἀποκρίνονταν στὰ δικά σου τὰ γέλια.

Χθὲς ἐπέρασα μόνος μου — τί δὲν κάνουν τὰ χρόνια!...
Βασίλευει τριγύρω τῆς ἐρημιᾶς καταφρόνια
κ' ἡ θεόρατη λεῦκα μας ποὺ τὸν πόνο μου ξέρει
μὲ μιὰ θλίψη παράξενη ψιθύριζει στ' ἀγέρι
καὶ σκορπᾷ τὸ παρᾶπονο μὲς τοῦ ἡλίου τὸ κάμα
γιατὶ τώρα ἀποκρίνεται στὸ δικὸ μου τὸ κλάμμα.

* *

Τώρα ποὺ ἔχω ἐμπρὸς μου τὸ «Παλὸ Βιολι» αἰσθάνομαι βαθύτερα τὴν ἀδικίαν ποὺ ἔκαμεν ὁ φίλος μου, καὶ τῆς ὁποίας συνένοχον ἤθελε νὰ κάμη καὶ ἐμεῖ· συγκεντρωμένους εἰς τὸν κομψὸ τόμον χαρτεῖζω προσφιλεῖς γνωρίμους· μ' εὐχαρίστησι λικνίζομαι στὴ μελωδίαν τῶν ἤχων τοῦ Παληοῦ Βιολιοῦ ποῦ:

Πεῖο γλυκεῖα πεῖο ὄμορφη καὶ πεῖο δυνατὴ ἢ φωνὴ του γίνεται, ὅσο αὐτὸ παληώνει.

Καὶ βρισκω ἀκόμα μέσα στὴ σύλλογὴν αὐτὴν — καὶ μὲ μεγάλῃ μου εὐχαρίστησι τὸ σημειῶνω — μερικὰ ποιήματα ἀνώτερα τῆς τέχνης τοῦ Πολέμη· δηλ. μερικὰ ποιήματα ποὺ ἔχουν σὲ μιὰ δυνατὴν ἔντασι ὅλας τὰς ιδιότητας τῆς Πολέμικης τεχνοτροπίας. Τὸ «στ' Ἀμπέλια» λόγου χάρι θὰ ἐδυσκολευετο κανεὶς νὰ τὸ ἀποδόσῃ στὸν Πολέμη:

Θάλασσα καταπράσινη μὲ φράγχτες γι' ἀκρογιάλι
τ' ἀμπέλια κυματίζονε στ' ἀγέρι τ' ἀλαφρὸ
καὶ τὰ στρωτὰ των κύματα κρύβουν καὶ δείχνουν πάλι
μαῦρα σταφύλια γιὰ σκιὰς καὶ κάτασπρα γι' ἀφρό.

Τὴν ὥρα τοῦ μεσημεριοῦ ποὺ τὰ ξερὰ τὰ ξύλα
ραγίζει ὁ ἥλιος ἀκαρδὸς καὶ ψήνει ἡ ἀντηλιά,
νεράϊδα ἢ Μέθη ὀλύγγυνη οἰχναται μὲς τὰ φύλλα
καὶ κολυμπᾷ προβάλλοντας πλημμυριστὴ ἀγκυλιά.

Στὴν ξαναμένη ὄψι της ποὺ λαχταρᾷ γιὰ χάδια
ἀνθίζον γλυκομύριστες χιλίες τριανταφυλλίεις,
καὶ στὰ χιονάτα στήθη της σάν ῥόδινα σημάδια
ἀκόμα φαίνοντ' ἄσβυστες τοῦ Πόθου οἱ δακτυλίεις.

Στὰ λιγωμένα μάτια της ποὺ ἀνὼθωρον οἱ κόρες
γιὰ νὰ σηκώσουν ἀβουλιὰς τὰ βλέφαρα βαρειά,
οἱ ἐλπίδες καθερπίζονται θυλὲς καὶ παχνοφόρες
καὶ τρέμει στὴν ἀνάσα των τοῦ κόρφου ἡ ζυγαριά.

Στὰ χεῖλῃ της ῥοδογελοῦν ἀχώριστες γιὰ πάντα
ἢ Ξεννοιασὰ κ' ἢ Ἀσημονιά, τοῦ ἔπνοο οἱ ἀδερφεῖς,
καὶ μὲ τ' ἀγγὰ κρινόδοντα πλέκοντας μιὰ γιργλάντα
στολιζοῦν κάποιον τραγουδιοῦ μισόπανιτες στροφές.

Κ' εἶνε γλυκὰ τὰ λόγια του κ' ἔτσι, Νεράϊδα, τάπες:
— Μέσα στ' ἀμπέλια ἀκούραστη τὴν εὐτυχία τρυγῶ
δόξες δαινοστεφάνωτες, πλούτη, ὄμορφεις, ἀγάπες,
ὅτι ποθεῖτε ἢ χάσατε θὰ σὰς τὸ δώσω ἐγώ.

Κατὰ βάθος βέβαια καὶ τὸ ποιημ' αὐτὸ ἔχει τὰ στοιχεῖα καὶ τὸν γενικότερο χρωματισμὸ ποὺ χαρακτηρίζει ὅλη τὴν ποίησιν τοῦ Πολέμη, ἡ δύναμις ὅμως ποὺ κατ' ἄρθρον νὰ δώσῃ καὶ στὰ χαρακτηριστικὰ του στοιχεῖα καὶ στὸ χροῖμα τὸ ἀνεβάξουν σ' ἕνα ἐπίπεδον εἰς τὸ ὁποῖον διὰ πρῶτην φορᾶν βλέπομεν τὸν Πολέμη. Ἐδτηνῶς μὲ τὰς ἀρετὰς αὐτὰς δὲν εἶνε μόνον τὸ ποιήμα ποὺ ἀναφέραμε εἶνε κ' ἄλλα τέτοια ἀρκετὰ ὥστε μοροῦμε χωρὶς κανένα δισταγμὸ νὰ ποῦμε ὅτι πραγματικὰ ἡ φωνὴ τοῦ «Παληοῦ Βιολιοῦ» ὅσο παληώνει γίνεται, καθὼς μᾶς τὸ λέει καὶ ὁ ἴδιος ὁ ποιητὴς, πεῖο γλυκεῖα, πεῖο ὄμορφη καὶ πεῖο δυνατὴ.

ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ: «ΟΙ ΚΑΪΜΟΙ ΤΗΣ ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΑΣ» *

Ἦστερ' ἀπ' τὴν «Ἀσάλειτη Ζωὴ» κ' ἀπὸ τὸ «Δωδεκάλογο τοῦ Γύφτου» τὰ τραγοῦδια τῶν «Καΐμων τῆς Λιμνοθάλασσας»:

τὰ σιογομίλητα καὶ ἀπλᾶ

μᾶς ἦρθαν σάν ἕνα ὥραϊον ἐξάφνισμα.
— Εἴχαμεν ἀντιγρῶσει τὴν Τέχνην τοῦ Παλαμᾶ, καὶ στοὺς «Ίαμβους καὶ Ἀναπαίστους» — τὰ φεγγερότατα, αὐτὰ — ποιά ἄλλη λέξις εἶνε καταλληλότερη γιὰ νὰ τὰ χαρακτηρίσῃ κανεὶς; — δημιουργήματα τῆς Νεοελληνικῆς ποιήσεως, καὶ στὸν «Τάφο», κ' ἀκόμα καὶ σὲ μερικὰ ποιήματα τῆς «Ἀσάλειτης Ζωῆς» μέσα σὲ μιὰ τέτοια ἀφθονίαν, πλημμύραν πλέον, φωτὸς, τὴν ὁποίαν πολλὲς φορὲς καὶ στὴν βαθύτερην ἀκόμη συγκίνησιν τῶν «Ἄλυσιδων» καὶ τοῦ «Ἀσκραίου» ἐθιμήθηκαμε. — Καὶ νά:

ἀπὸ τὴν φεγγαρόβορση γλυκαναβούσαν οἱ ἔμνοι

Νά, οἱ Καΐμοι τῆς Λιμνοθάλασσας:
οἱ ἀπλοὶ καὶ σιογομίλητοι

καθὼς τοὺς ὀνομάζει ὁ ποιητὴς, ἔρχονται μὲ τὴν τελείως Ἑλληνικὴν τὸν διαύγειαν κατ' εὐθείαν πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν ψυχὴν. — Στὸ διάβασμά τους χωρὶς νὰ θέλω θυμῆθηκα τὸ Δημοτικὸν κύκλον: — ἡ ἴδια γραμμικὴ τέχνη καὶ στοὺς «Καΐμους τῆς Λιμνοθάλασσας» ἢ ἴδια κρυσταλλίνῃ διαφάνεια, μέσα στὴν ὁποία λάμπει, ἀπλή, ἀπλουστάτη ἢ ἰδέα σὲ μιὰ θαυμασίως συγκρατημένην ἀπλότητα ὁ ἴδιος ἀκόμα — ὄχι στὴν ἐπιφάνειαν ὅμως — φωτεινὸς ρυθμὸς ποὺ προσαρμονίζεται τέλεια πρὸς τὸ θέμα, κ' ἀκόμα ἡ ἴδια δροσερὴ πνοὴ καὶ ἴδια λιτότης μὲ ἡρεμίαν διατνεῖ τὸ κάθε τι: τὸ ποίημα — τὸ στίχο — τὴ γραμμὴ — τὴ λέξι.

Σταματῶ ἐδῶ. — Καὶ ὅμως ἔπρεπε ν' ἀποδείξω τὰς ιδιότητας ποὺ ἀνέφερα καὶ πολὺ περισσότερο νὰ δικαιολογήσω τὸν υπερβολικὸν μου θαυμασμὸν γιὰ τοὺς «Καΐμους τῆς Λιμνοθάλασσας» — ἀλλὰ δὲν εἶχα σκοπὸ νὰ κάμω κριτικὴν — ἀπλῶς μόνον ἠθέλησα ν' ἀναφέρω μ' ἕνα σύντομο σημεῖωμα, τὴν νέαν σύλλογὴν τοῦ ποιητοῦ μας, ποὺ ἦρθε σάν ἕνα γαλανὸν χρῶμα ἀττικής διαγωγίας νὰ μᾶς χαρίσῃ μιὰν ὑπερτερὴν αἰσθητικὴν ἀπόλαυσιν.

ΣΤΕΦΗΣ ΑΛΕΞΑΝΤΡΙΝΟΣ

ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ: ΣΑΤΥΡΙΚΑ ΓΥΜΝΑΣΜΑΤΑ

Ὁ κ. Κωστής Παλαμᾶς ἐδημοσίευσε τώρα τελευταία καὶ δευτέρην σειράν Σατυρικῶν Γυμνασμάτων. — Βέβαια, δὲν εἶναι ἀπλᾶ γυμνάσματα, παρὰ πραγματικὰ ποιήματα σατυρικά, κερικτικά, ζοηρά, ἐκφραστικά,

(*) Οἱ «Καΐμοι τῆς Λιμνοθάλασσας» καθὼς καὶ τὰ «Σατυρικά Γυμνάσματα» τοῦ κ. Κ. Παλαμᾶ, ἐδημοσιεύθησαν στὸ «Νουμᾶ» τῆς Ἀθήνας. Σ. Ν. Ζ.

όρηματικά στη συντομία τους και στην έλλειπτικότητα τόσο της φράσης όσο και της ιδέας. Με άσφαλμένο μαστιγώνουν κνούτο, που κάθε κτύπημά του και ματωμένη πληγή.

Γραμμένα σε tierces rimes, κλειούνε τέλειες εικόνες για το μάτι, άρτια σύμβολα για το νου.— Φυσικά βάση της σάτυρας είναι η αντίθεση, αλλά μια αντίθεση τεχνικιά, καλαισθητικιά, και προ πάντων πλατύτερης έννοιας.

Νά ένα μικρό άριστούργημα.— Είπε μονάχα ολιγόγραμμο χρωματισμένο σχεδιάσμα τυπικιάς ρωμιοανατολίτικης γειτονιάς; ή, γενικώτερα, συνθετικός πίνακας της «Πόλης» της «πρωτεύουσας» της «Ρωμιοσύνης» ή, δυστυχώς, οι αλύπητα γελοίες γραμμές του ακόμα ήθικώς τουρκοκρατούμενου Έθνους;

Σκύλος κοκκαλογλύφτης φέρνει γύρα
κοράκ! τράκ! τής γειτονιάς τους τενεκέδες.
Ο ποσαταίονης με το θεοειήρα

για την πατρις κανγα στους καφενέδες.
Οί γάτοι λιγεροί σιά κεραμίδια
ταιριάζουν έρωτόπαθους γιορδέδες.

Φαγοπότι, ξαλλωταριό, τὰ ίδια,
Τὰ θέατρα, τίς ταβέρνες, τὰ πορνεία,
φάμπρικες, μάνγκες, σπία, άποκαΐδια,

τάνταμόνει άτιμώτατη άμορμία.
Και κομμισμένη στά όνειρά της βλέπει
μονόλη γλωσσοκοπάνια Πολιτεία

Τόν Περικλή. Μά ό Χασεκίς της πρόπει.

Και έθελα θυμάται κανείς τίς καλικατούρες του γάλλου Forain στη σειρά «Doux Pays». Το μειδιάμα, που προκαλούν οι παραμορφωμένες γραμμές της γελοιογραφίας και οι φαινομενικά άστειο διάλογοι, ξαφνίζεται, σταματά, παγώνει και γλήγορα μετατρέπεται σε μορφασμό πόνου: Το σκληρό σύμβολο και ή άπόλυτη έννοιά του, με πυρωμένο σίδερο χαράζουν την αντίληψη.—Τό ίδιο και με τὰ σατυρικά του κ. Κ. Παλαμά.

Νά και μια άπογραφή σύντομη της σύγχρονης κοινωνιάς, όπου ή τελευταία λέξη του τελευταίου στίχου, άμετάκλητα ίσοπεδώνει, μ' έναν άνέλπιστο κτύπο, τίς υπερφίαλες άπαιτήσεις, τίς άποκρηάτικες στάσεις και πόξες των επισήμων και των σπουδαίων και των επίλεκτων: των άηδών ά ν θ ρ ω π ί σ κ ω ν.

Ίδεολόγοι και νιτσεολόγοι
κι όσους μεθάνε της ζωής οι χάρες,
κ' έσεϊς με του άσκητη το κομπολόγι,

κ' έσεϊς, τραγονδιές με τίς κιθάρες
κ' έσεϊς που τη ζωή κατάρια κλαίτε,
κ' έσεϊς με των παιδών τίς λιγομάρες,

κ' έσεϊς που σε νερά γαλήνης πλέτε
των "όλα αλλάζουν" οι διαλαητάδες,
κι όσοι στο γρισμό των ίδιων καίτε

λιβάνι, κι όσοι καταφρονητάδες
των όχλων, κ' έσεϊς οι άθιοι κ' όσοι θρησκοί
κ' έσεϊς, των προλετάριων οι λαμπάδες,

κι όλοι, υπεράνθρωποι, άνθρωποι, ανθρωπίσκοι!

Στόν κ. Κωστή Παλαμά χρωστάμε βαθειά εύγνωμοσύνη, όχι μόνο γιατί είναι τέλειος ποιητής

μάθρων θυμών και πορφυρών έρώτων,

όχι μόνο γιατί νέας ύψης αισθητική άπόλαυση μάς έδωσε με τὰ σατυρικά του, αλλά ιδίως γιατί μάς χαρίζει ένα «μέτρο» για την εκτίμηση της σατυρικής ποιήσης, και έτσι μάς γλυτώνει από την υποχρέωση να θαναμάζουμε και να καταπίνουμε περιζετοφασουλάδες σε εβδομαδιαία εθνικά καταπότια.

Δ. Ζ.

Η ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΣ ΤΟΥ TENNYSON

Ο Alfred Tennyson γεννήθηκε στις 6 Αυγούστου του 1809 στο Μοναστήρι του Somersby.

Νέος ακόμα, πολύ νέος, άρχισε να γράφει στίχους: είχεν ως ποιητικά πρότυπα τὰ έργα του Thomson και του Byron ήταν θαυμαστικής φανατικής της τέχνης των μεγάλων αυτών ποιητών και γιαυτό βλέπουμε κάπου-κάπου στο έργο του την επίδρασή των.

Εσπούδασε στο Cambridge απ' όπου άποκόμισε τις πρώτες του επιτυχίες ως ποιητής σ' ένα διαγωνισμό. Κι' απ' τον καιρόν ακόμα ποιήταν εκεί, είχε σχηματίσει τριγύρω του μια φάλαγγα από πιστούς φίλους, που εκτιμούσαν τον χαρακτήρα και τη μουσά του, τούδιναν θάρρος και τον υπεράσπιζαν στον τύπο με δυό λέξεις: τον βοηθούσαν στο θρίαμβό του. Χάρης σ' αυτούς άπόχτησε φήμη μεγαλειότερη απ' την πραγματική του αξία.

Στά 1830 έδωσε την πρώτη του ποιητική συλλογή την όποιαν άμείλιχτα κατεδίκασαν ή κριτική. 'Απ' το δεύτερο του όμως βιβλίο ή αξία του άναγνωρίστηκε και σε λίγο το ένα βιβλίο διαδέχονταν το άλλο κ' οι εκδόσεις έγινονταν άναριθμητες. Στά 1847 έδημοσίευσε την «Πριγκίπισσα». Ένα είδος σατύρας για τὰ δικαιώματα των γυναικών των όποιων άπόστολος είχε γείνει ο John Stuart Mill και το 1850 μάς έδωσε το «Maud».

Στά 1833 απέθανεν ένας απ' τους πιστότερους του φίλους ο Arthur Hallam και του Tennyson ή λύπη ξεχείλισε στο μεγαλειότερο του έργο το «In Memoriam» που δημοσιεύθηκε άνόνομα στα 1850. Τόνομά του ήταν περιττό να γραφτεί γιατί προδίδονταν μονάχο του απ' το πάθος και την άπλόητα—χαρακτηριστικά της τέχνης του—π' άλλώνονταν στις σελίδες του βιβλίου αυτού. Όλα τὰ ποιήματα άπλογραμμένα και το καθένα χτυπά και μια ιδιαίτερη μεταλλοχολική χορδή. Κάπου-κάπου άγνοφέγγει και μια εύτυχημένη μέρα από κείνες που πέρασε με τον άλησμόνητο φίλο του.

Έπειτα είδαν το φώς τὰ «Ειδύλλια του Βασιληά» ποιήματα από το 1859 ως τὰ 1885 και τὰ «Ειδύλλια του Σπιτιού» ποιήματα από το 1859 ως τὰ 1864. 'Απ' τὰ τελευταία το πιο αξιοσημείωτο κομμάτι είναι το Enoch Arden.

Έκτός από ποιήματα ο Tennyson έγραψε και για το θέατρο άλλ' άπότυχε. 'Απ' τὰ πέντε δράματα πουζκανε, ή «Βασίλισσα Μαρία» και το «Harold» έχουν μια κάποιαν αξία, αλλά κι αυτά έπηρεασμένα απ' την σχολή του Shakespeare κι όχι πρωτότυπα.

Μετά το θάνατο του Wordsworth στα 1850 ο Tennyson άνακηρύχθηκε Poeta Laureatus.

Στά 1890 δημοσίευσε μια τελευταία συλλογή από νέα ποιήματα, άγάμεσα στα όποια υπάρχει ένα μικρό ποιηματάκι, το πιο τέλειο ίσως απ' όσα έχει γράψει, γεμάτο απ' το μυστήριο της νύχτας κοντά στη θάλασσα κι απ' το μεγαλειότερο άκόμα μυστήριο του άνεπίστρεφτου ταξειδιού, για το όποιο ταξείδευσεν κ' αυτός το 1892. Κι άρχίζει:

Sunset and evening star,
And one clear call for me
And may there be no moaning of the bar,
When I put out to sea.

Τό έργο του Tennyson περιστρέφεται στην εποχή του και μάς παρουσιάζει την ηυχολογική κατάσταση της φυλής του στον ένδοξον α'ώνα της Βικτώριας και γι αυτό τουλάχιστο θα ζήση.

Ο Tennyson είν' άμίμητος στην περιγραφή της φύσης: άληθινός τεχνίτης στο μεταχέρισμα της γλώσσας και άρμονικώτατος στους στίχους του που υπομονητικά τους έχτένιζε, τους έστόλιζε και τους έκαμνε διανγείς, καθαρούς, τελειούς και τόσο πολύ καμμά φορά τους παράστούλιζε ώστε φαινότανε ψεύτικοι κι άρρωστημένοι. Κ' ή υπερβολική αυτή προσπάθεια στη φόρμα και στο style τουκοβαν τὰ φτερά της φαντασίας τουπνιγε την πρωτοτυπία και γι' αυτό φαίνεται περισσότερο άριστοτέχνης παρά ποιητής.

Οι σύγχρονοι κ' οι κατοπινοί του ήρθαν με νέες ιδέες, με νέες δοξασίες, με νέα ζώη και καταγίνονταν σε προβλήματα κοινωνικά, ήθικα κι άλλα φιλά ζήτήματα της εποχής των, ένθ' ο Tennyson τούναντίον άπόφευγε όλ' αυτά και κλεισμένος στον πύργο του τραγουδούσεν άρμονικά, τη φύση, τη ζωή και τον θάνατο.

ΣΤ. Π.

DETLEV VON LILIENCRON

Λίγες μέρες είναι που πέθανε ένας από τους μεγαλειότερους ποιητάς της Γερμανιάς, ο Detlev von Liliencron και μ' αυτόν έχάθη ο πιο διάσημος σύγχρονος ποιητής της χώρας του Γκαίτε και του Σχίλλερ. Όποιοσδήποτε κι αν είναι οι επιφυλάξεις που μπορεί ή που πρέπει να έχη κανείς για το έργο του και τὰ αίτια έμπνεύσεως που το έμπυχνώνουν, ή ύπεροχή του ποιητού που έτελείωσε το επίγειο προσκίνημά του δεν διαφιλονκείται πειά από κανένα. Κατά την κρίση των αντιπάλων του των πιο άδιαλλάκτων ο Liliencron θεωρείται ως ο τιτλοφορημένος άντιπρόσωπος του γερμανικού λυρισμού. Και ήταν, χωρίς καμμιάν άμφιβολία, ο λυρικός ποιητής ο πιο έμπνευσμένος της γενεάς του και της χώρας του. Τό έργο του είναι

πολύ όλιγο γνωστό σε μάς και αυτό άκόμη τόνομα του διασήμου συγγραφέως δεν άνεφέρθη παρά πολύ σπανίως τον καιρό της πολεμικής που έγινε από τὰς φιλολογιάς του Βορρά και από την εισβολήν της εις τὰς λατινικάς χώρας.

Με τον Liliencron χάνεται ένας από τους τελευταίους κληρονόμους του έξημμένου και συνετού λυρισμού των μεγάλων γερμανών παλαιών τραγωδών: άλλ' ή μεγαλοφυία του ήταν πάρα πολύ περιωρισμένη και βαθειές οι πηγές από τίς όποιες άντλούσε. Τὰ μοτίβα της έμπνεύσεώς του μάς έφάνηκαν πάντοτε τόσο θολά όσο κι άνθυγιεινά και όλιγο συμπαθητικά ως προς το ύψος και την γαλήνην του ποιητικού ένθουσιασμού αξίου του όνόματος τούτου. Ποιες είναι τώρα οι άπόλυτες ιδιότητες που χαρακτηρίζουν το ταλέντο του Liliencron ως ποιητού; Διότι οι μεταγενέστεροι όπωσ' και οι σύγχρονοί του δεν θέλουν να ιδούν εις αυτόν παρά τον λυρικό ποιητήν, και δικαίως: αν κ' επεδίωξε πάντοτε τὰς εύρύτερας φιλοδοξιάς κ' ήθέλησε να δώση στη σημερινή Γερμανία μίαν έθνικην έποποιία, εν τούτοις ή έπιχείρησις δεν έφερε εύχάριστα άποτελέσματα. Ο Liliencron ήταν άποκλειστικώς και μόνον λυρικός ποιητής.

Η λάμψη των εικόνων, το χάρισμα του ρυθμού, ή τόσο πολύτιμη και τόσο σπανία εύκολία να εύρίσκη σύμβολα μιάς καθαρότητας και ώραότητας θαυμασίας και όπου μερικώς αιώνας ιδέες εκφράζονταν υπό τον έλαφρόν πέπλον των μεταφορών και των άλληγοριών, οι κυριώτερες άρετές που διακρίνουν, σ' όλας τὰς χώρας και σ' όλας τὰς εποχάς, τους γεννημένους ποιητάς, λάμπουν επίσης με μια ζωνηρή λάμψη, στο άνισο έργο του Liliencron, έργο δυνατό, λιγάκι άνησυχαστικό επίσης—πρέπει να τ' όμολογήσωμε—άλλά έργο που εξασφαλίζει μια άδιαφιλονεικητηλυρική μεγαλοφυία.

Ένα ιδιάζον, που παραδόξως άπαρέσκει στην προσωπική μας αντίληψη, αλλάζει εν τούτοις το ποιητικό έργο του Liliencron και του όρίζει μια ιδιαίτερη θέσι μεταξύ των προοίωντων της συγχρόνου σκέψεως: και αυτό: ο άτομικός χαρακτήρ του ταλέντου του είναι ταύτοχρόνως άπείρως χαρακτηριστικός του περιβάλλοντος και της εποχής όπου έζησε το όνειρον της γήϊνης ζωής.

Ο Liliencron ήταν, ως την ώρα που πέθανε, ένας άπολογητής της δυνάμεως, ένας άποκλειστικός θαυμαστής της κυριαρχιάς, της άλαζονείας, της καταστροφής και του μίσους. Ήταν προ παντός ο ποιητής του αιώνιου πολέμου που βασιλεύει στον κόσμο μας, τον γεμάτο άθλιότητες, άδικίες και βάσανα, δεν είδε τίποτε πέραν της πάλης των όντων και των στοιχείων, έβλεπε την πογχοσμίου συρράξεως των έχθρικών δυνάμεων και των αιτιών οι όποια διαφιλονεικούσι μεταξύ των το μέγα κράτος του αιώνιου Γίγνεσθαι.

Με μια λέξη ο Liliencron υπερέησισε με επιτυχίαν στη γερμανική ποίηση τὰς ιδέας του Νίτσε,

του μεγαλοπρεπούς και άπατηλού άπολογητού της ισχυρής βουλήσεως. Η διδασκαλία του υπερανθρώπου που ήταν της μόδας σε μās προόλιγων χρόνων και η όποία άρχίζει, ευτυχώς, να φαίνεται παράδοξος χωρίς άποτέλεσμα και κενή από φιλοσοφικής άπόψεως—όπως πάντοτε ήταν άλλως τε—αυτή η άντικοινωνική διδασκαλία της όποίας η μεγαλοφυία του Νίτσε δέν κατορθώνει ν' άποκρύψει την άνεπάγκειαν, δέν εύρε, έως τώρα, όπαδούς πού εμπνευσμένους και διασημότερους από τον Liliencron και ίσως αυτό να ήταν μία αίτία της δημοτικότητός του. Διά της άρχικής αυτής τάσεως του έργου του και της μεγαλοφυίας του ήταν της εποχής του και της γενεάς του.

Ήταν προό παντός ένας μαχητής, ένα όν πολεμικό, που άγαπούσεν όλας τās σφοδρότητας, όλας τās εκδηλώσεις της κτηνώδους ισχύος. Η τραγική και προβλητική μούσα του Liliencron δέν βλέπει μέσα στο άχανές και μεταβλητό θέαμα της παρακοσμίου ζωής, όπου τόσα μεγάλα πνεύματα διεκριναν, παρ' όλας τās άθλιότητας, αίτια έλπίδος και άρχάς προόδου, δέν βλέπει και δέν θαυμάζει παρά την σύρραξιν των στοιχείων και των όντων, την αιωνίαν τραγωδίαν των συμφορών του κόσμου, την άμετάβλητη και μονότονη πάλη για τη ζωή.

«Εγενήθηκα για τον πόλεμο, έλεγεν αυτός ό ίδιος ό Liliencron, με μία τελεία, τραγική και άνοσία γαλήνη, γιατί ό πόλεμος είναι μέσα στη φύσι των πραγμάτων δέν είναι άρχαίος ως ό κόσμος; Να είστε βέβαιοι, ό πόλεμος, τό μίσος, η ζηλοτυπία, η κακοβουλία δέν θα τελειώσουν παρά μ' αυτόν, είναι τά άθάνατα τέρατα. Καλλίτερα να χαθή κανείς από χιλια κακά παρά να ζητή τη λήθη μέσα σ' άνθισμένα δάση της μοναξιάς». «Εξω! έξω! εφώναζεν άκόμη σ' ένα από τά έργα του τά διασημότερα, στη μάχη και στον πόλεμο, διότι ό άνθρωπος όφείλει να πολεμήση τον άνθρωπο».

Πώς να μην οικτείρη κανείς έναν ποιητή, τόσο καλά προικισμένο, και στον όποιον οι άθάνατες Μοῦσες δένειμαν τό ιερό κι εύλογημένο μεταξύ όλων δώρον της εύγλωττίας και της εμπνεύσεως που άφέθη να κατατελεσθή από μία διδασκαλία, έπίσης άστειρα, μίσους και σφοδρότητος. Άλλά θα ήτο περιττόν να κατηγορήση κανείς τον δριμύν και διάσημον ποιητήν, του όποιου η ψυχή άπηλλαγμένη από τά έδώ μίση, πέρασε τό κατώφλι της αιωνιότητος, όπου όλα επανέρχονται και καθησυχάζουν, θα ήτο εις άκρον έδικον να του μεμφθή κανείς ένα είδος μέθης υπερήφανης, την όποίαν όλόκληρος ό γερμανικός λαός έγνωρίσε κι έδοξίμασε όταν ό Liliencron έκαμνε την άρχή του στα γράμματα και τη ζωή.

Τό έργο του άφθονεί έπίσης, πολύ ευτυχώς, σ' έργα έλαφρότερα, άξιαγαπητότερα και μαλακώτερα, ενός έπικουρικού εύκολου, μās είλικρινούς εύμορφιάς και μās σηηνογραφικότος θελακτικής, όπου επανευρίσκονται, οι καλλίτερες παραδόσεις του άλλοτε

γερμανικού λυρισμού. Μέσα στη χαρά του να ζώμεν, στο άνοιγμα των δυνάμεών μας του να αισθανόμεθα, έννοουμέν και γνωρίζομεν τον κόσμο και τό άπατηλό μυστήριο της ύπάρξεως, μέσα στη χαρά των αισθήσεων και την άπάτη της ήδονής, ό Liliencron είδε δικαίως μίαν από τās εκδηλώσεις της νικητριάς δυνάμεως και της αιωνιάς βουλήσεως. Δέν είναι σ' αυτό, χωρίς καμμίαν άμφιβολία, παρά μία από τās κατωτάτας μορφάς της εύτυχίας, εικών του άπολύτου, αλλά παρέχει εις τούς ποιητάς όλων των αιώνων από του Όρατίου και του Άνακρέοντος, εικόνας και στοιχεία δημιουργίας καλλιτεχνικής, τά όποία δέν θα μπορούσε να εξαλείψει κανείς όλοτελώς από την περιοχην της τέχνης όπου έχουν την νόμιμον θέσαν και τον λόγον της ύπάρξεώς των.

Σ' αυτήν την τάξιν ιδεών και λυρικής συγκινήσεως που φωτίζει η φλόγα ενός σανσουαλισμού όλιγο κτηνώδους, άλλ' είλικρινούς, φλογεροῦ και αισθητικού, ό Liliencron έγραψε πολλά και αξιόλογα ποιήματα έπικουρικά, σανσουαλιστικά, βαχικά και διονυσιακά, των όποίων τά πλείστα είναι κλασικά κι όπου βεβαιούνται, καλλίτερα ίσως παρά εις τās πολεμικάς στροφάς του, αι έξοχοι άρεται ενός συγγραφέως έν πλήρει κτήσει όλων των πηγών της τέχνης του και του επαγγέλματός του. Μās φαίνεται μάλιστα ότι αυτό τό μέρος του έργου του θα έπιζήση των έπικών ποιημάτων, των προσβλητικών στροφών τās όποιās οι σύγχρονοι του άποθανόντος ποιητού εκτιμούν περισσότερο και αι όποια του ήξιαν ζώντος άκόμη μίαν δόξαν άρκετά άνήσυχον, διότι είναι πολύ λυπηρό για έναν ποιητή να έχη ψάλη σ' όλη του τη ζωή, τη βία, την άδικία και τό μίσος, τās δυνάμεις του κακού που θριαμβεύουν ήδη μ' άρκετόν κυνισμό και άνερόκλησι στη λυπηρή πραγματικότητα. Άλλά τι μās μέλει; οι άθάνατες μοῦσες έξεδικήθησαν ήδη άρκετά εξαλείφουσαι από τό έργον τουτό πάν στοιχείον άνώτερον φιλοσοφικής ποιήσεως, στη χώρα του Βάγνερ, του Γκαίτε και του Σχίλλερ, όπου τόσα θαυμάσια άριστουργήματα άμιλλώνται διά της ύψηλης μεταφυσικής σημασίας και της σκέψεως που εκφράζουν με τη λάμψη της φιλοσοφικής εκφράσεως, πολύ όλιγοι ποιηται φαίνονται με μία στήρησι ιδεών τόσοσιν οικτρών. Ό Liliencron διαμένει έν τούτοις ένας από τούς διαπρετείς συγγραφείς της εποχής μας από τεχνικής άπόψεως, ως και διά της άσθηρότητος και της κτηνώδους σφοδρότητος, όπου τό έργο του άντλούσε την ισχύν του και την δύναμη της έλξεώς του. Έφθασε πλέον η άπαξ την άπόλυτον έπιστήμην—τό άναγνωρίζομε πολύ εύχαρίστωσ, ημείς τούς όποιους έπολέμησε όταν έζη και τούς όποιους δέν ήγάπα καθόλου, καθ' ην στιγμήν η ψυχή του άπηλλαγμένη και αναμφιβόλως χορτασμένη ύστερα από τόσην πικρίαν και μίσος, θαυμάζει έπί τέλους την γαληνιαίαν λάμψιν των αιωνίων πραγμάτων.

(ΚΑΤΑ ΤΟΝ STANISLAS RZEWSKI)

Η ΕΞΗΚΟΝΤΑΕΤΗΡΙΣ ΤΟΥ STRINDBERG

Παράδοξο για τά φιλολογικά χρονικά μ' ότι συνέβη τώρα τελευταία στη Σουηδία: Άνθρωπος που έμυσήθη και ύβρίσθη από μία όλόκληρη χώρα, άν και ξη άκόμα, έδοξίμασε όλες τις τιμές και τις δόξες εκεινες που να προωρισμένους μονάχα για τούς άδιαφιλονίκητους και άναδειγμένους ήρωας, για τά άγαπημένα παιδιά της πατρίδας. Ό Strindberg, που τό μίσος των συμπατριωτών του έξώρισε περισσότερο από μία φορά και για πολύν καιρό, που πέρασε όλη του τη νεότη κι όλη την ώριμη ήλικία του με τον πόθο να καταστρέψη όλα εκείνα που ιερά και άγια στους πατέρας του ήταν, τη Θρησκεία, τό Στέμμα και κάθε άλλο τίμιο και σεβαστό, και που άφιέρωσε άκόμα τις καλλίτερες στιγμές της ζωής του για να συντρέψη τό αιώσιο είδωλο—τη γυναίκα—και να έγκαινιάση τά γεράματά του με τον διασυρμό της συνειδήσεως και της αλήθειας, κι άκόμα περισσότερο με τον έξευτελισμό της παλαιάς συντροφιάς του άγωνός του—αυτός ό άνθρωπος έστεφανώθη σήμερα από όλους εκεινούς που παρασύρθηκαν κάτω από τά μεγάλα κύματα των γραφικών ύβρεών του.

Νά, μās πρῶξις που δέν είναι καθόλου χυδαία, και που μās δίνει μία μεγάλη ιδέα του πλάτους του ανθρώπινου πνεύματος και ξεχωρα του Σουηδικού.

Για να έννοήσωμεν όμως όλη την άποθέωσι που έγινε στο Strindberg και τό παράδοξο αυτό θέαμα, πρέπει να γυρίσωμε πίσω, και για να τό αισθανθούμε καλλίτερα δέ θάταν έσκολο ν' άγκαλιάσωμε με μιά ματιά τό στάδιο του συγγραφέως της «Δίδος Τζούλιας», με την άνόμαλη και συγχυσμένη εξέλιξι του.

Όλόκληρος ό Strindberg θα έλεγες πως κλειέται σε μιά μονάχα λέξι: «Άποστασία». Από μικρό παιδι—νόθο μās ύπηρετριάς, που άνατράφηκε άργότερα από μητριά—είχε ποισθή με τό πνεύμα της άποστασίας. Προικισμένος με σπάνια χαρίσματα από τη Φύση κ' εύαίσθητος ύπόφερε στις άρχές την περιφρόνησι και την άσθηρότητα των ανθρώπων που αισθανόταν πως ήταν κατώτεροι του' μās άργότερα, τό 1879 φάνηκε για θρίαμβο της Φιλολογίας με την «Chambre Rouge», και τον ίδιο χρόνο—Θεέ μου τί είνωφονεία—δέν εύρησε ούτε εκδότη, ούτε θέατρο για τό δραματικό του άριστούργημα «Maitre Olof». Στο τέλος κατώρθωσε να διαβασθή μās έγινε κατάπυστος—η λέξι δέν πρέπει να σās φανή βαρειά.—όχι μόνον από την κριτική, αλλά κι από την Κοινωνία όλόκληρη.

Τρία χρόνια άργότερα έγραψε τό «Nouveau Régime», έργο πολύ βίαιο, εναντίον των τότε δυνατών, και έξωρισθή γιατί η θέσις του κατήνησε πολύ κρισιμος. Τό 1884 έπαρουσιάσθη με τό: «Les Mariés» τό όποιον εκρίθη ύβριστικό για τό δόγμα της Άγίας Κοινωνίας και κατεδικάσθη. Αυτή τη φορά όμως, έλαβε δείγματα μεγάλης συμπαθείας από τούς νέους, και όταν ό Strindberg άπεβίβασθη στη Στοκχόλμη

για να δικασθή τον ύποδέχθησαν με πολύ μεγάλο έχθουσιασμό. Για κάθε λόγο άναφώνησε μονάχα στην κοχλάζουσα αυτή νεότη «Εύχαριστούμαι βλέποντας πως έχετε άέρα για να φωνάζετε' όταν έφευγα η άτμοσφαίρα ήτανε βαρειά σαν τό μολύβι και πνιγότανε κανείς εδώ. . . .» Λίγες ώρες έπειτα από τη δίξη—που ήτανε μόλα ταύτα μās άθώως θριαμβευτική γιατόν—ό Strindberg έμπαινε στο τραίνο άφίονοντας πίσω του τό θρίαμβο και τον ένθουσιασμό.

Πολύ χαρακτηριστικό αυτό διά τον Strindberg που ποτέ του δέν εξήγησε να μασώξη τούς καρπούς καμμιάς του νίκης. Μόλις άρχισε έναν πόλεμο κι άπέσως δέν έσκέπτετο παρά πως να σηκώσει νέες τριζυμίες και πως να ριχτή σε μιά θέσι άνέλπιστη. Όσο η Θρησκεία και η Έκκλησία έβασίλευαν ως άπόλυτοι κύρι οι άπάνω στο πνεύμα των συμπατριωτών του, ό Strindberg εκήρυττε τη συνείδησι και τό σοσιαλισμό. Και όταν ό φεμινισμός, ύστερα από τις δικανικές εύγλωττίες ενός Ίψεν κ' ενός Μζόρσον, άρχισε να ξεκαλώνεται στις Σκανδιναβικές χώρες, ό Strindberg φυσικά, έστεισε ν' άποκηρύξη τη γυναίκα ως κάτι κατώτερο, άνίκανο μάλιστα να γεννήση τά μικρά της, γιατί—καθώς έλεγε—η έπιστήμη την βοηθάει σ' αυτό, έννοών τη. . . Μαμή!!! Άργότερα, όταν η πνευματική εξέλιξι τού τόπου του άρχισε να έλευθερώνεται από τη θρησκευτική κηδεμονία, ό άρχαίος βλάσφημος της γινότανε χριστιανός για να κατηχήση τούς. . . άπίστους.

Η μεγάλη εκδήλωσις των συμπαθειών για τη γιορτή της 60ετηρίδος του μπορεί να θεωρηθή σαν κίπρια επανόρθωσις μās άδικίας. Τό Σουηδικό έθνος κατάλαβε—καλλιο άργά παρά ποτέ—ότι και με όλα του τά σφάλματα και με όλες τις παρατιμονίες του άφηνιασμένο πνεύματός του, ό Αύγουστος Strindberg είναι μās δόξα έθνική. Και γιατό ό έορτασμός της 60ετηρίδας του ήτανε όμόθυμος: οι άθεοι, αυτοί για τούς όποιους η Έπιστήμη δέν είπε άκόμα την τελευταία της λέξι, επανηγύρισαν τό Strindberg της «Chambre Rouge» του «Nouveau Régime» του «Axel Borg» οι Μυστικισται έλάτρευαν τον βασανισμένο συγγραφέα της «L'Inferno» των «Légendes» του «A Damas» οι χριστιανοί εξητοκραύγασαν για τον έσωτο υίο των «Drapeaux noirs» και των «Livres bleus» τέλος εκεινοι που οι θρησκευτικές συζητήσεις τούς άφίνουν άδιάφορους, έμπόρεσαν να βρουν ύλη για θνίμα ή μέσα στα μεγάλα ιστορικά δράματά του με τά όποια ό Strindberg έκαμε να άναζησουν οι διάφορες έποχές της Σουηδικής ιστορίας, η μέσα στα μικρά άντιφεμινιστικά δημοσιεύματά του,—άριστουργήματα ανάλυσεως,—άλλά και άδικου μεροληψίας.

Άληθινή άποθέωσις έγινε στο Strindberg. Όλα τά θέατρα της Στοκχόλμης έπαίζαν τά έργα του τό βράδυ της 60ετηρίδος του, η εφημερίδες και τά περιοδικά του άφιέρωσαν περισπούδαστες μελέτες, οι

Φιλολογικοί Σύλλογοι και άλλοι ακόμα, ηνώθησαν για να γιορτάσουν τον μεγάλο άνδρα, ο οποίος έμεινε κλεισμένος στο σπίτι του! Κι όταν ακόμα ή Σοσιαλιστική νεότης της Στοκχόλμης έπληγε εν σώματι μπροστά στο σπίτι του συγγραφέως για να του εκδηλώσει τον ένθουσιώδη θαυμασμό της, ο άνθρωπος αυτός, το αντικείμενο των χειροκροτημάτων και ζητοκραυγών, έμεινε . . . αθέατος! Και ή συγκινητική αυτή συναδέλφωσις των καρδιών για τη λατρεία ενός μεγάλου συγγραφέως ήτανε προτιθέρα άγνωστη στο έθνος αυτό όπου το μίσος έθεωρήθη και εκηρύχθη πάντοτε ως έθνικό κατ' έξοχην έλάττωμα.

Και όμως, ο Strindberg εξακολουθεί και θα εξακολουθή να ναι μισητός απ' όλους—και μπορεί κανείς να πη πως το άξιζει!

Η τελευταία παραγωγή του των δύο τριών χρόνων περνάει κάθε μέτρο, όχι μόνον για τον μεγάλο αριθμό των τόμων που έδημοσίευσε με το φοβερό εκείνο ανάκατωμα του καλού, του μετριού, με το έκρωσ βορμερόν και έθλιον, αλλά και για τη μεγάλη βιαιότητα των διατριβών του, όπου αστράφτει ή άτιμία και το όνειδος των κατηγοριών που προσάπτει ο συγγραφέυς χωρίς λογαριασμό και άδικα έναντίον εκείνων που είχανε τη δυστυχία να βρεθούνε στο δρόμο του.

Μ. Π.

ΛΑΜΑΡΚ

«Οί μεταγενέστεροι θα σε θαυμάσουν και θα σε εκδικήσουν, πατέρα».

Μ' αυτά τα παρηγορητικά λόγια προσπαθούσε να καταπραΐνει τους σπαραγμούς της μεγάλης ψυχής του πατρός της ή Κορνηλία Λαμάρκ, ή οποία σόν έλλη Αντιγόνη άφωσιώθη εις τές τελευταίες ήμέρες της ζωής του.

Τά προφητικά όμως αυτά λόγια της συμπαθούς παρηγορητριάς, εις τά όποια ο Λαμάρκ θα ήθελε ίσως να πιστεύσει, παρ' όλην την άπογοήτευσι διά την άδικη αντίδρασι και περιφρόνησι που εύρηξαν αί θεωρίες του στον γύρω του επιστημονικόν κόσμο, έπραγματοποιήθηκαν αλλά πόσον άργά!

Υστερα από εκατό μόλις χρόνια το Museum, όπου έδίδαξε τές μεγάλες επιστημονικές θεωρίες του, όπου έθεσε τάς βάσεις της θεωρίας της εξέλιξεως πολν πριν από τον Δάρβιν, απέδωκε την τιμήν και τον όφειλόμενον σεβασμόν εις εκείνον ο οποίος θα είνε μιá αιώνια δόξα του.

Και εις αυτό φαίει, μετά βεβαιότητος μπορεί να το πη κανείς σήμερα, το μεγάλο κέρος που έχαιρε μεταξύ των συγχρόνων του ένας άλλος κολοσσός των φυσικοϊστορικών επιστημών, ο Κυβιέρος. Διότι αυτός είνε που είπε το τρομερόν εκείνο :

«Ένα τέτοιο σύστημα στηριζόμενο σε παρόμοιες βάσεις μπορεί να διασκεδάσει την φαντασία κανενός ποιητού' ένας μεταφυσικός μπορεί να παραγάγη απ' αυτό όλόκληρη σειρά συστημάτων αλλά δεν μπορεί να

άντιστη εις την εξέτασιν όποιουδήποτε ο όποιος άνέταμε ένα χέρι, ένα σπλάχνον, ή και μονάχα ένα φτερό . . . »

Τι διαφορά τύχης δύο μεγαλοφυϊών της Φυσικής Ιστορίας: του Λαμάρκ και του Δάρβιν. Ο ένας αποθνήσκει σε μιá γωνία του Παρισιοϋ λησμονημένος, τυφλός, γέρος και άσημος. Ο άλλος, «με το να έχη καταστήσει αληθοφανή—όπως είπεν ο κ. Ε. Περγιέ εις τον λόγον του — με έπιχειρήματα ύπομονητικά και επιδέξια μαζευμένα, την ιδέαν ότι τά ύλικά και δυναμικά μέσα της σφαιρας μας είχαν μιá φορά την δύναμι να δημιουργήσουν την άπειρη ποικιλία των ζώσων μορφών, και να διατηρήσουν χωρισμένες άνα μεταξύ τους τές σειρές των απογόνων των επί μακράν άλυσιν γενεών, ο Κάρολος Δάρβιν έτυχε έθνικής κηδείας εις την Άγγλιαν και έτάφη εις το Ουεστμίνστερ. Σε μερικές μέρες το πανεπιστήμιον των Καίμπριτζ θα έορτάσει μεγαλοπρεπώς την εκατονταετηρίδα του ένδόξου μαθητού του».

Μιαν δικαίαν, ακριβή και ώραίαν αλήθεια εικόνα του συγγραφέως της Ζωολογικής Φιλοσοφίας μας έδωκεν ο Ε. Περγιέ εις τον λόγον του κατά τά άποκαλυπτήρια του άνδριάντος του Λαμάρκ.

«Ο Λαμάρκ, όπως ο Μπυφών, ξεφεύγει ταυτοχρόνως, και εις τους Φιλοσόφους και εις τους Θεολόγους. Είνε ένας σοφός ο όποιος εργάζεται επάνω σε ιδικά του θεμέλια: Αί γενικές του ιδέες δεν χρεωστούν τίποτε σε άλλους. Είνε το πόρισμα των προσωπικών του παρατηρήσεων και συλλογισμών. Η διαρκής του ένασχόλησις είνε ή ανακάλυψις των αιτίων. Έπειδή δε είνε εύκολώτερο να φαντασθή κανείς το αιώνιον κενόν παρά αυτήν την ύπαρξιν του σύμπαντος, δεν θεωρεί άπολύτως αναγκαίον να άρνηθί ένα όνομα εις την πρώτην αίτιαν (άγνωστη και άδιείσδυτη), παντός ό,τι ύπάρχει,—και αυτό είνε κατά βάθος ή μόνη πρωτοτυπία του άθεϊσμοϋ. Άφ' έτέρου όμως δεν παραδέχεται ιδιότροπον και προσωπικήν επέμβασιν αυτής της αίτιας. Έάν ύποκλίνεται εμπρός σε μιá έκφρασιν ή όποια του είνε συνήθης, ένώπιον του «θείου δημιουργού» όλων των πραγμάτων, «ο θεϊός αυτός δημιουργός» είνε προπαντός ο δημιουργός της ύλης, των ενάμεων και των αιονίων νόμων σύμφωνα με τους όποιους τά φαινόμενα λαμβάνουν χώραν. Οί νόμοι αυτοί κυριαρχούν της εξέλιξεως του κόσμου, χωρίς ποτε καμμιά διαταραχή να είνε δυνατή. Οί νόμοι αυτοί είνε οί ίδιοι και διά τά άψυχα και διά τά ζώντα όντα, τά όποια παρ' όλες τές ιδιαίτερες ιδιότητές των, ήμπορούν να τους διαφύγουν. Είνε ακριβώς ο άυστηρός ντετερμινισμός (determinisme) επάνω εις τον όποιον ή σημερινή επιστήμη ύπερηφανεύεται ότι έδραίωσε όλες τές θεωρίες της».

Π. Α. Π.

Την τελευταίαν στιγμήν μαρθάνομεν τον ξαφνικό θάνατο του συνεργάτου και αγαπητού φίλου της «Νέας Ζωής», Πέτρου Ζητουνιάτη.

ΕΞΕΔΟΘΗΣΑΝ:

ΠΑΝΤΕΛΗ ΧΟΡΝ

ΠΑΥΛΟΥ ΝΙΡΒΑΝΑ

ΟΙ ΠΕΤΡΟΧΑΡΗΔΕΣ

ΜΑΡΙΑ ΠΕΝΤΑΓΙΩΤΙΣΣΑ

ΔΡΑΜΑ ΣΕ ΜΕΡΗ ΤΡΙΑ

ΔΡΑΜΑ ΣΕ ΜΕΡΗ ΤΡΙΑ

ΠΩΛΟΥΝΤΑΙ ΣΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΖΩΗΣ, RUE SESOSTRIS ΑΡΙΘ. 10.

ΓΡ. ΔΙΑΤ. 5. Ο ΚΑΘΕ ΤΟΜΟΣ

ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ Π. ΖΑΝΟΥΔΑΚΗ ΟΔΟΣ ΑΤΤΑΡΙΝ.